

Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Raport z realizacji w latach 2017-2018 Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020

Olsztyn, 2020

Dokument został opracowany w Departamencie Ochrony Środowiska
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
w Biurze Polityki Ekologicznej i Przyrody

Spis treści

1. Wykaz skrótów.....	5
2. Wprowadzenie.....	7
2.1. Podstawa prawna i cel opracowania Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020.....	7
2.2. Podstawa prawna i cel opracowania Raportu z realizacji w latach 2017-2018 Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020.....	8
2.3. Metodyka opracowania Raportu z realizacji w latach 2017-2018 Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020.....	8
3. Ocena realizacji obszarów i kierunków interwencji oraz zadań określonych w Programie.....	13
3.1. Obszar interwencji 1: Ochrona klimatu i jakości powietrza	13
3.1.1. Cel: Poprawa jakości powietrza, ograniczenie emisji gazów cieplarnianych....	13
3.2. Obszar interwencji 2: Zagrożenia hałasem.....	25
3.2.1. Cel: Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów.....	25
3.3. Obszar interwencji 3: Pola elektromagnetyczne	31
3.3.1. Cel: Utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych.....	31
3.4. Obszar interwencji 4: Gospodarowanie wodami.....	32
3.4.1. Cel: Osiąganie celów środowiskowych dla wód.....	32
3.4.2. Cel: Ochrona przed niedoborami wody i powodzią.....	39
3.5. Obszar interwencji 5: Gospodarka wodno-ściekowa	43
3.5.1. Cel: Zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności	43
3.5.2. Cel: Ograniczanie zużycia wody.....	45
3.5.3. Cel: Ochrona wód i gleb przed zanieczyszczeniem ściekami.....	47
3.6. Obszar interwencji 6: Zasoby geologiczne.....	51
3.6.1. Cel: Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin.....	52
3.7. Obszar interwencji 7: Gleby	55
3.7.1. Cel: Ochrona gleb.....	55
3.8. Obszar interwencji 8: Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów. 59	
3.8.1. Cele: Utrzymanie tendencji oddzielenia wzrostu ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju wyrażonego w PKB, Zapobieganie powstawaniu odpadów, Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa i zmiana ich zachowań	60
3.8.2. Cel: Zwiększenie udziału odzysku, w tym w szczególności ponownego użycia, recyklingu i energii zawartej w odpadach – odzyskiwanie energii powinno zostać ograniczone do materiałów nienadających się do recyklingu	61
3.8.3. Cel: Dalszy rozwój systemu selektywnego zbierania odpadów, w tym odpadów biodegradowalnych i odpadów niebezpiecznych	61
3.8.4. Cel: Zmniejszenie ilości kierowanych na składowiska odpadów – składowanie powinno zostać ograniczone do odpadów reszkowych.....	62
3.8.5. Cel: Remediacja terenów zanieczyszczonych oraz rekultywacja terenów zdegradowanych, w tym nieczynnych składowisk odpadów	62
3.9. Obszar interwencji 9: Zasoby przyrodnicze	63
3.9.1. Cel: Ochrona obszarów i obiektów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych	63

3.9.2. Cel: Zapewnienie spójności przestrzeni przyrodniczej województwa	73
3.9.3. Cel: Doskonalenie trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej	75
3.9.4. Cel: Ograniczanie zagrożeń dla rodzimej przyrody	81
3.9.5. Cel: Ochrona różnorodności biologicznej w rolnictwie i na terenach zurbanizowanych	85
3.9.6. Cel: Włączanie społeczeństwa do działań na rzecz ochrony przyrody	86
3.10. Obszar interwencji 10: Zagrożenia poważnymi awariami.....	89
3.10.1. Cel: Ograniczanie zagrożeń poważnymi awariami i minimalizacja ich skutków	89
4. Źródła finansowania przewidzianych do realizacji zadań	96
4.1. Finansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie	96
4.2. Dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020.....	99
4.3. Dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020	102
4.4. Dofinansowanie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014- 2020	108
5. Wnioski z realizacji w latach 2017-2018 Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020	112
6. Spis tabel	118

1. Wykaz skrótów

APGWD	aktualizacja Planów Gospodarowania Wodami Dorzeczy
ARiMR	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
ATSO	autotermiczna termofilowa stabilizacja osadów
BAT	najlepsza dostępna technologia
BZT ₅	biochemiczne zapotrzebowanie tlenu w ciągu 5 dób
CBRN	(zagrożenia) chemiczno-biologiczno-radiologiczne
ChZT	chemiczne zapotrzebowanie tlenu
CRFOP	Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody
CZK	Centrum Zarządzania Kryzysowego
DGLP	Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych
DK	droga krajowa
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
ESCO	Energy Saving Company lub Energy Service Company (formuła realizacji działań służących oszczędności energii we współpracy z firmą, specjalizującą się w usługach energetycznych)
FSC	Forest Stewardship Council – certyfikat przyznawany drzewnym produktom leśnym
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GDOŚ	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GIOŚ	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GIS	System Informacji Geograficznej (ang. Geographic Information System)
GJ	gigadżul, tj. 10 ⁹ dżuli – jednostek pracy, energii oraz ciepła w układzie SI
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IUNG	Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa
ISL	inwentaryzacja stanu lasu
ISO	Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna (ang. International Organization for Standardization)
ITS	inteligentny system transportu
JCW	jednolite części wód
JCWP	jednolite części wód powierzchniowych
JCWpd	jednolite części wód podziemnych
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KW PSP	Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie
kV	kilowolt, tj. 10 ³ woltów – jednostek potencjału elektrycznego, napięcia elektrycznego i siły elektromotorycznej, używanej w układach jednostek miar SI, MKS i MKSA
LDWN	emisja hałasu przemysłowego
LED	dioda elektroluminescencyjna
LKP	leśny kompleks promocyjny
LN	emisja hałasu komunikacyjnego-drogowego
LP	Lasy Państwowe
MBP	instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych
Mg	megagram (tona), 10 ⁶ gramów
MPEC	Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej
MŚ	Ministerstwo Środowiska
MW	megawat, tj. 10 ⁶ watów – jednostek mocy lub strumienia energii w układzie SI

NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NGO	organizacja pozarządowa (ang. non-government organization)
ODR	ośrodek doradztwa rolniczego
OSChR	Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
OZE	odnawialne źródła energii
PGN	plan (rozwoju) gospodarki niskoemisyjnej
PGW	Polskie Gospodarstwo Wodne
PIG	Państwowy Instytut Geologiczny
PIG-PIB	Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy
PGL	Państwowe Gospodarstwo Leśne
PGR	państwowe gospodarstwo rolne
PK	park krajobrazowy
PKB	produkt krajowy brutto
PKP	Polskie Koleje Państwowe
PKS	Państwowa Komunikacja Samochodowa
PM10	mieszanina zawieszonych w powietrzu cząsteczek o średnicy nie większej niż 10 µm
PMŚ	Państwowy Monitoring Środowiska
POliŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PONE	program ograniczenia niskiej emisji
POP	program ochrony powietrza
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PSP	Państwowa Straż Pożarna
RDLP	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
RDOŚ	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie
RLP	równoważna liczba mieszkańców
RPO WiM	Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013
RPO WWM	Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego
RZGW	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
SEAP	Sustainable Energy Action Plan (Plan działań na rzecz zrównoważonej energii)
SKKW	Stanowisko Kierowania Komendanta Wojewódzkiego PSP w Olsztynie
SPA	Special Protection Area (obszar specjalnej ochrony ptaków)
SUW	stacja uzdatniania wody
UE	Unia Europejska
UM WWM	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
UPUL	uproszczony plan urządzenia lasu
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (w Olsztynie)
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
WMODR	Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
WMBPP	Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie
ZDR	zakład o dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych
ZMiUW	Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych
ZZR	zakład o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych
ŻZMiUW	Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Elblągu

2. Wprowadzenie

2.1. Podstawa prawna i cel opracowania *Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020*

Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020 (nazywany dalej *Programem*) stanowi realizację art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. z 2019 r., poz. 1396, z późn. zm.). *Program* został przyjęty uchwałą Nr XIX/445/16 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 sierpnia 2016 r.

Program sporządzony został na okres do 2020 roku, zgodny z okresem obowiązywania głównych dokumentów strategicznych i programowych w zakresie środowiska, w szczególności *Strategii „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko”*. Określa obszary, kierunki interwencji i zadania służące poprawie stanu środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego. *Program* ma za zadanie zapewnić ciągłość działań związanych z tworzeniem warunków zrównoważonego rozwoju regionu. Jest również kontynuacją i rozszerzeniem zadań określonych w *Programie Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015-2018*.

Program określa działania niezbędne do realizacji w całym województwie przez jednostki samorządowe szczebla gminnego, powiatowego oraz Samorząd Województwa i instytucje zajmujące się m.in. zagadnieniami związanymi z ochroną środowiska. Działania te są ściśle powiązane z zadaniami realizowanymi dla osiągnięcia określonych celów środowiskowych.

Zasadniczymi częściami *Programu* są:

- Wstęp, zawierający wprowadzenie, ogólną charakterystykę województwa i prognozę trendów rozwojowych (rozdział 3),
- Streszczenie *Programu* (rozdział 4),
- Ocena stanu środowiska, w poszczególnych obszarach interwencji (rozdział 5):
 - 5.1. Ochrona klimatu i jakości powietrza,
 - 5.2. Zagrożenia hałasem,
 - 5.3. Pola elektromagnetyczne,
 - 5.4. Gospodarowanie wodami,
 - 5.5. Gospodarka wodno-ściekowa

- 5.6. Zasoby geologiczne
- 5.7. Gleby
- 5.8. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów
- 5.9. Zasoby przyrodnicze
- 5.10. Zagrożenia poważnymi awariami
- Cele, kierunki interwencji i zadania Programu (rozdział 6),
- System realizacji Programu, zawierający harmonogram rzeczowo-finansowy oraz opis monitorowania realizacji Programu (rozdział 7).

2.2. Podstawa prawna i cel opracowania *Raportu z realizacji w latach 2017-2018 Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020*

Raport z realizacji w latach 2017-2018 Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020 (zwany dalej *Raportem*), obejmuje podsumowanie okresu sprawozdawczego 2017-2018.

Podstawą prawną do przygotowania *Raportu* jest art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. z 2019 r., poz. 1396, z późn. zm.). Zgodnie z powyższym Zarząd Województwa co dwa lata przedkłada Sejmikowi Województwa *Raport z wykonania Programu*, po czym *Raport* jest przekazywany do ministra właściwego do spraw środowiska.

Celem wykonania *Raportu* jest diagnoza stanu oraz zmian zachodzących w środowisku województwa warmińsko-mazurskiego a także określenie stopnia realizacji zadań wyznaczonych w *Programie*. Na tej podstawie możliwe jest wyciągnięcie wniosków oraz przedstawienie propozycji zmian do aktualizacji *Programu*.

2.3. Metodyka opracowania *Raportu z realizacji w latach 2017-2018 Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020*

Do sporządzenia *Raportu* posłużono się niezbędną literaturą oraz materiałami pochodzącymi z jednostek rządowych, jednostek samorządu terytorialnego oraz z innych instytucji. Dzięki temu możliwe było pełne, rzetelne pozyskanie danych obrazujących stan środowiska w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2018 oraz informacji

dotyczących przedsięwzięć podjętych w celu realizacji w tych latach działań określonych w *Programie*.

Monitoring komponentów środowiska oraz działań mających wpływ na środowisko prowadzony jest przez wyznaczone instytucje w sposób ciągły w ramach działalności wynikającej z przepisów prawa. Monitoring prowadzą m.in. Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Stacja Chemiczno-Rolnicza, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, a także – w zakresie przestrzegania przez podmioty przepisów ochrony środowiska – Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego (Departament Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie).

Dane służące weryfikacji realizacji celów *Programu* pochodzą ponadto ze starostw powiatowych oraz urzędów miast i gmin znajdujących się w województwie, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Olsztynie, Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Olsztynie, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Olsztynie, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku, Warmińsko-Mazurskiego Biura Planowania Przestrzennego w Olsztynie, Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Olsztynie, Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Olsztynie, Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Białymstoku), Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddziału w Olsztynie, Zarządu Dróg Wojewódzkich w Olsztynie, Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Oddziału Terenowego w Olsztynie, Państwowego Instytutu Geologicznego, Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego.

Podczas tworzenia *Raportu* zostały wykorzystane poniższe źródła:

1. Ankiety dla gmin i powiatów województwa

Jednym z pierwszych etapów prac nad *Raportem* było opracowanie ankiet, skierowanych do jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, a także miast na prawach powiatu).

Konstrukcja ankiet adresowanych do JST umożliwiała pozyskanie kluczowych z punktu widzenia przygotowania *Raportu* informacji na temat działań prowadzonych na ich terenie mających wpływ na stan środowiska.

Pismo z prośbą o wypełnienie i przekazanie ankiet zostało skierowane do wszystkich jednostek samorządowych w województwie. Do wyznaczonego dnia otrzymano wypełnione ankiety z dużej części jednostek samorządowych w województwie. Część jednostek przesłała ankiety po wskazanym terminie, jednak te również zostały wykorzystane przy opracowywaniu *Raportu*. Ostatecznie pozyskano w ten sposób informacje ze 111 jednostek (tj. powiatów, miast oraz gmin wiejskich i miejsko-wiejskich), co stanowi ponad 82 procent wszystkich jednostek.

Ankiety skierowane do gmin, miast, powiatów uwzględniały informacje na temat realizacji wszystkich obszarów interwencji przewidzianych w *Programie* oraz zmian zachodzących w różnych komponentach ochrony środowiska.

2. Ankiety dla jednostek rządowych oraz instytucji

Ankiety skierowane do jednostek rządowych i instytucji dotyczyły zadań przewidzianych dla nich do realizacji w *Programie*. Dzięki zebranim informacjom określono, które zadania były realizowane przez inne niż JST jednostki i instytucje. Wypełnione ankiety otrzymano z 95 procent podmiotów, do których skierowano zapytania.

3. Roczne sprawozdania z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie

Sprawozdania z działalności WFOŚiGW w Olsztynie były źródłem niezbędnym przy dokonywaniu oceny źródeł finansowania inwestycji z zakresu ochrony środowiska na różnych szczeblach samorządowych.

4. Roczniki statystyczne oraz Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Informacje udostępniane przez GUS były konieczne dla wykonania analizy części wskaźników oceny realizacji *Programu*. Analiza ta była przewidziana w *Programie*, jako sposób podstawowego monitorowania jego realizacji.

5. Informacje pozyskane z dostępnych publikacji, opracowań i rejestrów Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Olsztynie, Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Olsztynie, Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Olsztynie, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie, w tym baz danych dotyczących środowiska (prowadzonych m.in. przez WIOŚ, GDOŚ i RDOŚ).

Informacje pochodzące z powyższych źródeł dostarczyły wiedzy potrzebnej do zdiagnozowania zmian zachodzących w środowisku na obszarze województwa w roku 2017 i 2018. Informacje te posłużyły również do wykonania analizy wskaźników oceny realizacji *Programu*.

Podczas prac nad wykonaniem *Raportu* posłużono się następującymi pozycjami literatury:

- „Ocena roczna jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim za rok 2017” Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Olsztynie,
- „Roczna ocena jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim – Raport Wojewódzki za rok 2018” Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska,
- Rocznik statystyczny „Ochrona środowiska 2018” Głównego Urzędu Statystycznego,
- Rocznik statystyczny „Ochrona środowiska 2019” Głównego Urzędu Statystycznego,
- „Rocznik statystyczny województwa warmińsko-mazurskiego 2018” Urzędu Statystycznego w Olsztynie,
- „Rocznik statystyczny województwa warmińsko-mazurskiego 2019” Urzędu Statystycznego w Olsztynie,
- „Interpretacja wyników monitoringu operacyjnego, ocena stanu chemicznego oraz przygotowanie opracowania o stanie chemicznym jednolitych części wód podziemnych zagrożonych nieosiągnięciem dobrego stanu według danych z 2017 r.” Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego,

- „Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2017 roku”
Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Olsztynie,
- „Stan sanitarno-higieniczny województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2017”
Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Olsztynie,
- „Stan sanitarno-higieniczny województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2018”
Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Olsztynie,
- „Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Olsztynie za 2017 r.”,
- „Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Olsztynie za 2018 r.”,
- „Informacja o realizacji współpracy międzynarodowej Województwa Warmińsko-
Mazurskiego w 2017 roku”,
- „Informacja o realizacji współpracy międzynarodowej Województwa Warmińsko-
Mazurskiego w 2018 roku”,
- „Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego”
przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
nr XXXIX/832/18 z dnia 28.08.2018 r.,
- „Ekspertyza dotycząca województwa warmińsko-mazurskiego w kontekście
strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski wschodniej do roku 2020” –
praca zbiorowa.

3. Ocena realizacji obszarów i kierunków interwencji oraz zadań określonych w Programie

3.1. Obszar interwencji 1: Ochrona klimatu i jakości powietrza

Dla obszaru interwencji 1 – **Ochrona klimatu i jakości powietrza** przy monitorowaniu stopnia realizacji *Programu* określono 1 cel:

- Poprawa jakości powietrza, ograniczenie emisji gazów cieplarnianych.

3.1.1. Cel: Poprawa jakości powietrza, ograniczenie emisji gazów cieplarnianych

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
liczba stref z przekroczeniami PM10 na terenie województwa	szt.	2	2	0	WIOŚ PMŚ
liczba stref z przekroczeniami benzo(a)pirenu na terenie województwa	szt.	3	2	0	WIOŚ PMŚ
liczba stref z przekroczeniami poziomu celu długoterminowego (w 2020 r.) ozonu na terenie województwa ze względu na ochronę zdrowia ludzi	szt.	3	3	0	WIOŚ PMŚ
liczba stref z przekroczeniami poziomu celu długoterminowego (w 2020 r.) ozonu na terenie województwa ze względu na ochronę roślin	szt.	1	1	0	WIOŚ PMŚ
emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych ogółem	tys. ton	1457	1668	poniżej 1457	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

W oparciu o *Roczną ocenę jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim – Raport Wojewódzki za rok 2018* w ocenie pod kątem ochrony zdrowia ludzi dwie strefy zakwalifikowano jako strefy o klasie C pod kątem pyłu zawieszonego PM₁₀ oraz benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀ – strefę miasta Elbląg oraz strefę warmińsko-mazurską. W strefach wyznaczono obszary przekroczeń na podstawie metody obiektywnego szacowania. W strefie warmińsko-mazurskiej obszary przekroczeń objęły tereny wybranych miast powiatowych i gminnych wraz z obszarami podmiejskimi. Pod kątem ochrony zdrowia ludzi w każdej ze stref nie osiągnięto poziomu celu długoterminowego dla ozonu. Wszystkim strefom nadano klasę D2 i obszar całego województwa zidentyfikowano jako obszar przekroczeń poziomu celu długoterminowego dla ozonu. W przypadku oceny pod kątem ochrony roślin zanotowano przekroczenie wyłącznie poziomu celu długoterminowego dla ozonu. Strefie nadano klasę D2. Obszar całej strefy określono jako obszar przekroczeń. W przypadku pyłu PM₁₀ oraz benzo(a)pirenu o przekroczeniach zadecydowała emisja z sektora komunalno-bytowego w połączeniu z niekorzystnymi dla dyspersji zanieczyszczeń warunkami meteorologicznymi w lutym, marcu oraz październiku i listopadzie. W przypadku przekroczeń dla ozonu decydowały głównie warunki meteorologiczne sprzyjające tworzeniu się ozonu tj. wysokie temperatury w okresie letnim.

Według definicji Głównego Urzędu Statystycznego, zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza to tzw. punktowe źródła emisji zanieczyszczeń, do których zaliczono wszystkie jednostki organizacyjne ustalone przez ówczesnego Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1986 r. w *sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian* (Dz.U. Nr 7, poz. 40, z późn. zmianami). Ustalona w ten sposób zbiorowość jednostek sprawozdawczych (zakładów) utrzymywana jest corocznie, co m.in. zapewnia zachowanie ciągłości i porównywalności wyników badania. Zbiorowość ta może być powiększona jedynie w szczególnych wypadkach, np. o jednostki nowouruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń. Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych ogółem wzrosła w 2018 r. do poziomu 1668 tys. ton względem 1457 tys. ton w 2014 r.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 1.I. Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery		
1.I.1.	Instalowanie i modernizacja urządzeń ochrony powietrza, w tym m.in. stosowanie instalacji odpylania, odazotowania i odsiarczania spalin	podmioty gospodarcze, przedsiębiorstwa ciepłownicze
1.I.2.	Likwidacja lokalnych kotłowni o dużej emisji i rozbudowa sieci ciepłowniczej	przedsiębiorstwa ciepłownicze, inspekcja nadzoru budowlanego
1.I.3.	Zamiana kotłowni węglowych na obiekty niskoemisyjne	właściciele i zarządzający obiektami i instalacjami
1.I.4.	Rozbudowa sieci gazowej (przesyłowej i rozdzielczej) województwa	operatorzy systemów dystrybucyjnych, nadzór budowlany
1.I.5.	Rozwój transportu niskoemisyjnego	zarządy transportu zbiorowego, przedsiębiorstwa transportowe, podmioty gospodarcze
1.I.6.	Modernizacja miejskiego transportu zbiorowego w kierunku transportu przyjaznego dla środowiska, w tym stosowanie „paliw ekologicznych”	zarządy transportu zbiorowego, przedsiębiorstwa transportowe
1.I.7.	a. ograniczanie występowania „niskiej emisji” m.in. poprzez: wymianę starych kotłów małej mocy oraz pieców na jeden z systemów proekologicznych, b. wprowadzenie przez gminy obowiązku odbioru mokrych odpadów zielonych, wprowadzenie obowiązku zakupu odpowiedniej jakości paliw w ramach udzielania gminnej pomocy społecznej	samorządy gminne, właściciele i zarządzający budynkami firmy doradztwa energetycznego
1.I.8.	Realizacja spójnych działań w zakresie ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery wynikających z dokumentów strategicznych na poziomie wojewódzkim i lokalnym	Zarząd Województwa, samorządy gminne, wykonawcy wskazani w dokumentach, WIOŚ
1.I.9.	Kampanie edukacyjne w zakresie ekozachowań: prawidłowego spalania paliw stałych, w tym węgla kamiennego i drewna w kotłach i kominkach, skutków spalania odpadów w urządzeniach do tego nieprzystosowanych, ekojazdy	gminy

W ramach działań zmierzających do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery w latach 2017-2018 najwięcej podmiotów ankietowanych wskazało na ograniczanie występowania „niskiej emisji” m.in. poprzez: wymianę starych kotłów małej mocy oraz pieców na jeden z systemów proekologicznych. Pomimo nierzadko braku danych na temat tego typu działań prowadzonych przez indywidualnych właścicieli budynków, realizację tego zadania na swoim terenie potwierdziło 43% spośród ankietowanych gmin, przy czym w przypadku gmin miejskich odsetek ten wynosi aż 71%. Często wymieniane na nowoczesne kotły (np. gazowe) były przestarzałe kotły ogrzewające budynki użyteczności publicznej (urzędy, szkoły, świetlice). Część gmin prowadziła programy dotacji celowych na wymianę starych pieców węglowych na kotły opalane paliwem ekologicznym.

Na likwidację lokalnych kotłowni o dużej emisji i rozbudowę sieci ciepłowniczej wskazało 13% gmin, w tym 43% gmin miejskich. Działania związane z modernizacją miejskiego transportu zbiorowego w kierunku transportu przyjaznego dla środowiska, w tym stosowanie „paliw ekologicznych” zadeklarowało 29% gmin miejskich, natomiast

rozwój transportu niskoemisyjnego 36% gmin miejskich. Na terenach wiejskich działania takie były rzadkością z uwagi na nierozwinięty transport zbiorowy.

Spośród ankietowanych gmin 35% zadeklarowało prowadzenie kampanii edukacyjnych w zakresie ekozachowań: prawidłowego spalania paliw stałych, w tym węgla kamiennego i drewna w kotłach i kominkach, skutków spalania odpadów w urządzeniach do tego nieprzystosowanych oraz ekojazdy. Najczęściej akcje takie koncentrowały się na szkołach i przyjmowały formę konkursów ekologicznych, festynów oraz wycieczek. Ponadto do prowadzenia kampanii edukacyjnych wykorzystywano kanały informacyjne urzędów gmin – strony internetowe urzędów, plakaty i ulotki dostępne w często odwiedzanych przez mieszkańców miejscach. Organizowane były także imprezy o charakterze ekologicznym.

Tabela 1. Długość czynnej sieci gazowej w województwie warmińsko-mazurskim oraz liczba czynnych przyłączy i ludności korzystającej z sieci gazowej (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)

	2012 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.
Długość czynnej sieci przesyłowej [m]	818 523	818 695	856 047	908 579	908 913	909 668
Długość czynnej sieci rozdzielczej [m]	1 915 722	2 094 801	2 148 422	2 230 360	2 281 016	2 383 172
Długość czynnej sieci ogółem [m]	2 734 245	2 913 496	3 004 469	3 138 939	3 189 929	3 292 840
Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych	brak danych	42 401	43 575	44 362	45 503	46 660
Czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych)	42 911	47 236	48 398	49 208	50 845	52 360
Ludność korzystająca z sieci gazowej	612 582	617 830	615 258	612 235	609 732	605 131

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 1.II. Wzrost wykorzystania OZE w bilansie energetycznym		
1.II.10.	Wspieranie rozwoju energetyki odnawialnej z uwzględnieniem wymogów ochrony przyrody, w tym krajobrazu	gminy, firmy doradztwa energetycznego, ośrodki edukacyjne
1.II.11.	Budowa oraz przebudowa sieci umożliwiających przyłączanie jednostek wytwarzania energii z OZE	operatorzy systemów przesyłowych i dystrybucyjnych
1.II.12.	Rozwój biogazowni rolniczych	rolnicy, przedsiębiorcy
1.II.13.	Rozwój mikroinstalacji oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii (energetyki prosumenckiej)	gminy, właściciele nieruchomości
1.II.14.	Stosowanie w gospodarstwach indywidualnych rozwiązań grzewczych przyjaznych środowisku (układy solarne, pompy ciepła)	gminy, właściciele budynków
1.II.15.	Rozwój instalacji wykorzystujących biomasę (z wykluczeniem współspalania z węglem), wykorzystujących uprawy energetyczne oraz lokalne bioodpady rolnicze	ciepłownie, właściciele kotłowni

W zakresie wzrostu wykorzystania OZE w bilansie energetycznym najpopularniejszymi zadaniami były: „Wspieranie rozwoju energetyki odnawialnej z uwzględnieniem wymogów ochrony przyrody, w tym krajobrazu” (realizowane w 26% ankietowanych gmin), „Stosowanie w gospodarstwach indywidualnych rozwiązań grzewczych przyjaznych środowisku (układy solarne, pompy ciepła)” (wskazane przez 23% ankietowanych gmin) oraz „Rozwój mikroinstalacji oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii (energetyki prosumenckiej)” (wskazane przez 20% ankietowanych gmin). Należy przy tym podkreślić, że zadania te prowadzone są najczęściej przez właścicieli nieruchomości i przedsiębiorców i nie są prowadzone oficjalne rejestry takich inwestycji.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie świadczył aktywne doradztwo energetyczne związane z oddziaływaniem planowanych inwestycji na środowisko naturalne: termomodernizacji budynków użyteczności publicznej, wielorodzinnych, budowy instalacji OZE, w tym instalacji fotowoltaicznych i kotłowni biomasowych. Ponadto WFOŚiGW oferował formy wsparcia finansowego dla tego typu inwestycji, np. w postaci programu skierowanego do osób fizycznych „EWA Plus”, z którego docelowo skorzystało 164 beneficjentów.

Gminy, w ramach promocji wykorzystania odnawialnych źródeł energii, wdrażały specjalne programy mające na celu zachęcenie mieszkańców do inwestycji w OZE, np. przez ulgi w podatku od nieruchomości i podatku rolnym.

Spośród inwestycji w odnawialne źródła energii w latach 2017-2018 najczęściej wskazywane były prace dotyczące instalacji fotowoltaicznych.

W latach 2017-2018 do rejestru wytwórców biogazu rolniczego nie dodano nowych instalacji działających na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

W Olsztynie w 2017 r. rozpoczęto realizację projektu „Zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych w MPEC Sp. z o.o. w Olsztynie poprzez budowę instalacji wykorzystującej biomasę”, dzięki któremu zmniejszy się poziom emisyjności olsztyńskiej ciepłowni miejskiej.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 1.III. Doskonalenie systemu planowania, monitoringu i edukacji		
1.III.16.	Edukacja społeczeństwa w zakresie odnawialnych źródeł energii, z uwzględnieniem działań adaptacyjnych do zmian klimatu	samorządy gminne, firmy doradztwa energetycznego, ośrodki edukacyjne, WFOŚiGW
1.III.17.	Realizacja, aktualizacja i monitoring programów ochrony powietrza w strefach, wdrażanie planów działań krótkoterminowych	Zarząd Województwa, samorządy gminne, wykonawcy wskazani w POP
1.III.18.	Przygotowanie i realizacja	samorządy gminne

	a. planów (rozwoju) gospodarki niskoemisyjnej (PGN), planów na rzecz zrównoważonej energii SEAP, b. programów ograniczenia niskiej emisji (PONE)	
1.III.19.	Prowadzenie kontroli prawidłowości eksploatacji urządzeń energetycznych	właściciele i zarządzający instalacjami, WIOŚ
1.III.20.	Tworzenie mechanizmów kontrolowania źródeł „niskiej emisji”	samorządy gminne, właściciele i zarządzający budynkami, firmy doradztwa energetycznego, przedsiębiorcy budowlani, służby kominiarskie, straż miejska
1.III.21.	Prowadzenie monitoringu jakości powietrza atmosferycznego	WIOŚ
1.III.22.	Upowszechnianie wiedzy na temat mechanizmów finansowych sprzyjających poprawie jakości powietrza	WFOŚiGW, samorządy gminne, ośrodki edukacyjne, NGO
1.III.23.	Akcje informacyjne uświadamiające mieszkańcom zagrożenia dla zdrowia, jakie niesie ze sobą zanieczyszczenie powietrza	samorządy gminne, ośrodki edukacyjne, NGO, szkoły
1.III.24.	Promowanie poprawnych zachowań społecznych np. korzystania z komunikacji miejskiej, ścieżek rowerowych lub akcji społecznych pt. „nie jedź sam, zabierz ze sobą jeszcze inne osoby”	samorządy gminne, ośrodki edukacyjne, NGO

W edukację społeczeństwa w zakresie odnawialnych źródeł energii, z uwzględnieniem działań adaptacyjnych do zmian klimatu zaangażowany był Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej realizując projekt pn. „Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE”, który na terenie województwa warmińsko-mazurskiego realizowany był przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie. W ramach projektu organizowane były konferencje, a także indywidualna pomoc ekspercka. Edukacja społeczeństwa w dużym stopniu odbywała się także przez edukację szkolną oraz spotkania z mieszkańcami przy okazji festynów i innych wydarzeń organizowanych przez gminy. Ogółem 33% ankietowanych gmin wskazało na realizację działań edukacji społeczeństwa w zakresie odnawialnych źródeł energii.

Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2017-2018 nie aktualizował programów ochrony powietrza w strefach. W ramach realizowanych przez gminy planów działań krótkoterminowych m.in. prowadzono działania informacyjne i komunikację społeczną dotyczącą tematyki antysmogowej (Miasto Elbląg) oraz dbano o czystość ulic, a także kontrolowano jakość materiału opałowego pieców domowych (Miasto Olsztyn).

Spośród ankietowanych gmin 48% zadeklarowało przygotowanie i realizację planu gospodarki niskoemisyjnej, natomiast jedynie 5% wskazało na przygotowanie i realizację programu ograniczania niskiej emisji.

W ramach tworzenia mechanizmów kontrolowania niskiej emisji najczęstszymi działaniami prowadzonymi przez gminy było prowadzenie kontroli spalania odpadów w piecach domowych.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie prowadził monitoring jakości powietrza atmosferycznego w ośmiu stacjach pomiarowych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Upowszechnianie wiedzy na temat mechanizmów finansowych sprzyjających poprawie jakości powietrza zadeklarowało 44% ankietowanych gmin, natomiast prowadzenie akcji informacyjnych uświadamiających mieszkańcom zagrożenia dla zdrowia, jakie niesie ze sobą zanieczyszczenie powietrza, 42% ankietowanych gmin. 25% wskazało na promowanie poprawnych zachowań społecznych np. korzystania z komunikacji miejskiej, ścieżek rowerowych zabierania dodatkowych pasażerów do swojego samochodu.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 1.IV. Zmniejszenie zapotrzebowania na energię		
1.IV.25.	a. stosowanie energooszczędnych technologii w gospodarce, b. dokonywanie termomodernizacji budynków, wprowadzanie nowoczesnych systemów grzewczych w domach jednorodzinnych, c. zmniejszanie strat energii w systemach przesyłowych (elektroenergetycznych i ciepłych)	podmioty gospodarcze, właściciele i zarządzający obiektami i instalacjami, nadzór budowlany, operatorzy systemów przesyłowych
1.IV.26.	a. rozwój wysokosprawnej kogeneracji i ciepłownictwa, b. instalowanie wysokosprawnych urządzeń ciepłowniczych c. budowa nowoczesnych sieci ciepłowniczych	właściciele i zarządzający obiektami i instalacjami, nadzór budowlany
1.IV.27.	Rozbudowa energooszczędnych systemów oświetlenia dróg publicznych	zarządzający drogami, samorządy gminne
1.IV.28.	Poprawa efektywności energetycznej w transporcie	zarządy transportu zbiorowego, firmy transportowe
1.IV.29.	Promocja i rozwój usług w zakresie gospodarowania energią (ESCO)	Zarząd Województwa, firmy doradztwa energetycznego
1.IV.30.	Wymiana informacji, doświadczeń i najlepszych praktyk dotyczących poprawy efektywności energetycznej, upowszechnianie wiedzy nt. norm efektywności energetycznej jak PN 16001, ISO 14001 i ISO 5001	Zarząd Województwa, samorządy, firmy doradztwa energetycznego
1.IV.31.	Prowadzenie edukacji upowszechniającej wiedzę nt. możliwości zmniejszania zapotrzebowania na energię w gospodarstwach domowych	samorządy, firmy doradztwa energetycznego

W zakresie zmniejszenia zapotrzebowania na energię jednym z najpopularniejszych działań była termomodernizacja budynków. Dotyczy to zarówno budynków użyteczności publicznej (jak budynki urzędów, szkoły, przedszkola, biblioteki, ośrodki kultury), jak i budynków mieszkalnych: komunalnych oraz zarządzanych przez wspólnoty mieszkaniowe, a także domów jednorodzinnych. Część gmin (głównie gmin miejskich) zwróciła także uwagę na inwestycje w modernizację systemów przesyłowych.

Do realizacji zadań: „Rozwój wysokosprawnej kogeneracji i ciepłownictwa” oraz „Instalowanie wysokosprawnych urządzeń ciepłowniczych” zaliczyć można także inwestycje w nowoczesne kotły centralnego ogrzewania oraz modernizacje ciepłowni, o których wspomniano w punktach wcześniejszych. W 2018 r. Elbląskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej sp. z o.o. zainaugurowało realizację projektu pn. „Modernizacja sieci ciepłowniczych w Elblągu”, w ramach którego planowana jest modernizacja ok. 7 km sieci ciepłowniczej na terenie miasta. Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Olsztynie w 2017 r. podpisało umowę z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej o dofinansowanie projektu pn. „Zmniejszenie emisyjności gospodarki poprzez poprawę efektywności dystrybucji ciepła w Olsztynie w wyniku przebudowy sieci i węzłów ciepłowniczych – etap I”, w ramach którego dzięki przebudowie ponad 14 km sieci oraz budowie ponad 70 nowych węzłów indywidualnych, nastąpi zmniejszenie strat energii cieplnej o ponad 30 tys. GJ w skali roku, począwszy od roku 2021, oraz redukcja dwutlenku węgla o niemal 3 tys. ton rocznie.

Z badań ankietowych wynika, że 53% gmin podejmowało działania zmierzające do rozbudowy energooszczędnych systemów oświetlenia dróg publicznych, polegających przeważnie na montażu lamp LED oraz lamp solarnych i hybrydowych.

Realizację zadań związanych z poprawą efektywności energetycznej w transporcie zadeklarowały Urząd Miasta Elbląg i Urząd Miasta Olsztyn. W ramach tego zadania w Elblągu dokonano m.in. budowy nowej sieci trakcyjnej oraz układu torowego w części miejskiej infrastruktury tramwajowej. Zarówno w Elblągu jak i w Olsztynie w latach 2017-2018 inwestowano ponadto w niskoemisyjny tabor tramwajowy i autobusowy.

Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zaangażowany był w promocję i rozwój usług w zakresie gospodarowania energią (ESCO) poprzez dofinansowywanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 działań dotyczących budowy lub przebudowy jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła z preferencją dla projektów uwzględniających wsparcie udzielane poprzez przedsiębiorstwa usług energetycznych (ESCO).

Prowadzenie edukacji upowszechniającej wiedzę nt. możliwości zmniejszania zapotrzebowania na energię w gospodarstwach domowych zadeklarowało 23% ankietowanych podmiotów, w tym 22% gmin oraz 33% powiatów.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 1.V. Zrównoważony rozwój energetyczny regionu		
1.V.32.	Analiza skuteczności funkcjonującego systemu planowania energetycznego w województwie i wypracowanie na tej podstawie bardziej efektywnych rozwiązań	Zarząd Województwa
1.V.33.	Zwiększenie roli samorządu wojewódzkiego w kształtowaniu bezpieczeństwa energetycznego regionu (w tym szczególnie obszarów wiejskich i podmiejskich) z umocnieniem koordynacyjnych powiązań z lokalnym planowaniem energetycznym na poziomie gminnym oraz planowaniem energetycznym przedsiębiorstw energetycznych	Zarząd Województwa
1.V.34.	Opracowanie i uchwalenie założeń do planów lub programów zaopatrzenia miast, gmin w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	samorządy gminne
1.V.35.	Powiązanie planowania energetycznego z koncepcją zagospodarowania przestrzennego	Zarząd Województwa, samorządy gminne
1.V.36.	Promowanie zrównoważonej polityki energetycznej	Zarząd Województwa
1.V.37.	Podnoszenie świadomości ekologicznej w zakresie potrzeb oszczędnego i efektywnego wykorzystania energii	samorządy, ośrodki edukacyjne, ODR, NGO

W latach 2017-2018 Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego opiniował następujące projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe:

- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Susz na lata 2017-2032,
- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Janowiec Kościelny na lata 2017-2032,
- Aktualizacja projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Szczytno na lata 2017-2030,
- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Grodziczno na lata 2017-2032,
- Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe miasta i gminy Nidzica na lata 2017-2032,
- Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy miejskiej Bartoszyce,

- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Orneta na lata 2017-2032,
- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Orzysz na lata 2017-2032,
- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Janowo na lata 2018-2032,
- Aktualizacja projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Reszel na lata 2018-2032,
- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe miasta i gminy Frombork na lata 2018-2032,
- Aktualizacja projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Iława na lata 2018-2032,
- Aktualizacja projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Giżycko na lata 2009-2025 z perspektywą do 2033 roku,
- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Wielbark na lata 2018-2032.

Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w przyjętym uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego nr XXXIX/832/18 z dnia 28.08.2018 r. Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, będącym narzędziem do kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej na terenie województwa, uwzględnia także planowanie energetyczne. Dokument przedstawia analizę funkcjonującego systemu energetycznego oraz wskazuje na zasadność zwiększenia stopnia bezpieczeństwa energetycznego województwa przez realizację następujących działań:

- Rozbudowa i wzmocnienie elektroenergetycznych systemów przesyłowych w obrębie województwa:
 - budowa linii 400 kV Olsztyn Mątki – Płock,
 - modernizacja linii 400 kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki w celu dostosowania do zwiększonych przesyłów mocy,
 - budowa stacji 400/110 kV Elbląg i wprowadzenie do niej linii 400 kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki,
 - rozbudowa stacji 400/220/110 kV Olsztyn Mątki,
 - modernizacja stacji 220/110 kV Olsztyn 1,
 - modernizacja stacji 220/110 kV Elk 1;
- Rozbudowa i modernizacja elektroenergetycznej sieci rozdzielczej;

- w pierwszej kolejności na obszarach o zmniejszonej pewności zasilania w szczególności na obszarach gmin: Jeziorany, Reszel, Mikołajki i Wielbark,
- zapewnienie co najmniej dwustronnego zasilania w energię elektryczną wszędzie tam, gdzie jest to szczególnie potrzebne (wschodnia część województwa),
- dostosowanie elektroenergetycznego systemu rozdzielczego do wykorzystania energii pochodzącej z różnych źródeł (energia odnawialna);

oraz poprawy efektywności dostaw i zużycia energii przez realizację następujących działań:

- Modernizacja sieci elektroenergetycznej optymalizująca jej parametry;
- Wprowadzenie rozwiązań służących efektywności energetycznej regionu;
- Budowa inteligentnych sieci i układów pomiarowych.

Do promowania zrównoważonej polityki energetycznej, w tym promowania wykorzystania odnawialnych zasobów energii (dostarczania i upowszechniania informacji o OZE i racjonalnym wykorzystywaniu energii) oraz popularyzacji proekologicznych metod produkcji energetycznej, zwłaszcza w oparciu o źródła odnawialne, zobowiązana była Warmińsko-Mazurska Agencja Energetyczna Sp. z o.o.

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie prowadził w latach 2017-2018 działania dotyczące podnoszenia świadomości ekologicznej w zakresie potrzeb oszczędnego i efektywnego wykorzystania energii, kładąc nacisk na energetykę prosumencką, czyli wytwarzanie energii w pobliżu miejsca jej odbioru. Działania WMODR w Olsztynie obejmowały prowadzenie szkoleń (w latach 2017-2018 w tym temacie zorganizowano 67 szkoleń, podczas których przeszkolono łącznie prawie 1300 osób), organizację pokazów, konferencji oraz produkcję broszur i audycji telewizyjnej. W działania edukacyjne zaangażowane były także gminy i powiaty. Z danych ankietowych wynika, że takie działania realizowane były przez 39% powiatów i 30% gmin.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 1.VI. Ograniczanie zagrożeń i adaptacja do zmian klimatu		
1.VI.38.	Wycofywanie z obrotu i stosowania substancji niszczących warstwę ozonową	właściciele urządzeń i instalacji z substancjami
1.VI.39.	Wyznaczenie kierunków adaptacji do zmian klimatu na poziomie regionalnym i lokalnym	Sejmik Województwa, samorządy
1.VI.40.	Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu dla miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców	samorządy Elbląga i Olsztyna

1.VI.41.	Promocja właściwego gospodarowania na obszarach rolnych, wsparcie technologiczne gospodarstw oraz doradztwo technologiczne uwzględniające aspekty dostosowania budownictwa i produkcji rolnej do zmieniających się warunków klimatycznych	samorządy, ARiMR, ODR, ośrodki edukacyjne
1.VI.42.	Adaptacja rolnictwa, leśnictwa i rybactwa do zmian klimatu oraz ich udział w przeciwdziałaniu tym zmianom (mitygacja)	ARiMR, LP, właściciele gruntów, rolnicy, rybacy, przedsiębiorcy
1.VI.43.	Edukacja i zwiększanie świadomości w zakresie: zmian klimatu i sposobów minimalizowania ich skutków, wpływu inwazyjnych gatunków obcych oraz znaczenia i konieczności oszczędzania zasobów, w szczególności wody	samorządy, ośrodki edukacyjne, ODR, NGO

Urząd Miasta Olsztyna i Urząd Miasta Elbląga opracowywały plany adaptacji do zmian klimatu do roku 2030. W dokumentach tych zidentyfikowano zagrożenia związane ze zmianami klimatu i zdiagnozowano niekorzystne konsekwencje tych zagrożeń. Oceniono również wrażliwość najważniejszych dziedzin i obszarów rozwoju miast na czynniki klimatyczne. Dokumenty te nie zostały jeszcze uchwalone przed końcem 2018 r. Innym miastem województwa warmińsko-mazurskiego, które przystąpiło do opracowywania planu adaptacji do zmian klimatu było Mrągowo.

Promocja właściwego gospodarowania na obszarach rolnych z uwzględnieniem kontekstu zmian klimatycznych była realizowana m.in. przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie przez organizowanie szkoleń i konferencji. Podczas szkoleń dotyczących wspierania wdrażania zasad integrowanej ochrony roślin, promowane były praktyki stosowania płodozmianu, właściwej agrotechniki (w tym systemów uproszczonej uprawy roli), zrównoważonego nawożenia, wapnowania, nawadniania i melioracji, stwarzania warunków sprzyjających występowaniu organizmów pożytecznych. Tego typu działania mają na celu nie tylko ochronę roślin przed patogenami, ale również przystosowanie rolnictwa do zmieniających się warunków klimatycznych. W tym temacie zorganizowano w latach 2017-2018 218 szkoleń, w których uczestniczyło 3409 rolników. Ponadto przeprowadzono szereg szkoleń poświęconych praktykom niskoemisyjnym w rolnictwie, a także zorganizowano konferencję dotyczącą innowacyjnych praktyk rolniczych jako metody przeciwdziałania zmianom klimatycznym. WMODR w Olsztynie podczas swoich działań edukacyjnych omawiał także zagadnienia zmierzające do zwiększania świadomości w zakresie zmian klimatu i sposobów minimalizowania ich skutków, w tym np. dotyczące konieczności oszczędzania wody. W ramach PROW 2014-2020 zorganizowano 25 szkoleń pod nazwą

„Działania rolno-środowiskowo-klimatyczne” dla łącznie 525 osób. Realizację podobnych zadań zadeklarowało w ankietach 29% powiatów i 19% gmin.

Działania PGL Lasy Państwowe w zakresie adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu oraz przeciwdziałania tym zmianom polegały m.in. na:

- realizacji inwestycji z zakresu małej retencji oraz utrzymaniu dotychczas istniejących obiektów,
- przywracaniu funkcji obszarom mokradłowym,
- prowadzeniu działań z zakresu przeciwdziałania nadmiernej erozji wodnej oraz ochrony wód, poprzez kształtowanie struktury ekotonów przy zbiornikach oraz ciekach wodnych,
- prowadzenia działań z zakresu zwiększania powierzchni leśnej, poprzez zalesianie gruntów porolnych,
- rozwoju systemów wczesnego ostrzegania zagrożenia pożarowego, poprzez modernizację i doposażanie punktów alarmowo-dyspozycyjnych oraz dostrzegalni przeciwpożarowych,
- zakupie samochodów patrolowo-gaśniczych,
- prowadzeniu działań informacyjnych związanych z przeciwdziałaniem pożarom lasów.

3.2. Obszar interwencji 2: Zagrożenia hałasem

Dla obszaru interwencji 2 – **Zagrożenia hałasem** przy monitorowaniu stopnia realizacji *Programu* określono 1 cel:

- Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów.

3.2.1. Cel: Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
liczba realizowanych programów ochrony środowiska przed hałasem	szt.	2	4	3	UM WWM, samorządy

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
liczba zakładów, w których stwierdzono przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu w trakcie kontroli WIOŚ	szt.	10	20	0	WIOŚ

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Na koniec 2018 r. w województwie warmińsko-mazurskim realizowano 4 programy ochrony przed hałasem. Były to:

- *Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Olsztyna* (przyjęty uchwałą Nr LII/1005/18 Rady Miasta Olsztyna z dnia 29 sierpnia 2018 roku),
- *Aktualizacja programu ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Elbląga* (przyjęty uchwałą Nr XXXV/745/2018 Rady Miejskiej w Elblągu z dnia 28 czerwca 2019 r.),
- *Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami, położonych wzdłuż dróg krajowych oraz wojewódzkich na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, o obciążeniu ponad 3 mln pojazdów rocznie, których eksploatacja spowodowała negatywne oddziaływanie akustyczne w wyniku przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu określonych wskaźnikami L_{DWN} i L_N* (przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr III/42/2014 z dnia 30 grudnia 2014 r.),
- *Aktualizacja „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami, położonych wzdłuż dróg krajowych oraz wojewódzkich na terenie województwa warmińsko-mazurskiego o obciążeniu ponad 3 mln pojazdów rocznie, których eksploatacja spowodowała negatywne oddziaływanie akustyczne w wyniku przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu określonych wskaźnikami L_{DWN} i L_N ” – w zakresie dróg wojewódzkich* (przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr XXXVIII/822/18 z dnia 26 czerwca 2018 r.).

Ze względu na brak nowych map akustycznych dla dróg krajowych, *Aktualizacja Programu* nie obejmuje swoim zakresem odcinków dróg zarządzanych przez GDDKiA, objętych poprzednim *Programem*. Po przyjęciu przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego *Aktualizacji Programu* Uchwałą Nr XXXVIII/822/18 z dnia 26 czerwca

2018 r., Program uchwalony uchwałą Nr III/42/2014 z dnia 30.12.2014 r. pozostał w mocy w zakresie dróg krajowych.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie przeprowadza pomiary hałasu przemysłowego w ramach zaplanowanego wcześniej cyklu kontrolnego lub w ramach działań interwencyjnych na wniosek. W 2017 r. na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego przeprowadzono ogółem 34 kontrole zakładów w zakresie uciążliwości akustycznej z wykonaniem pomiarów hałasu przemysłowego. W 15 zakładach stwierdzono przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu. W roku 2018 skontrolowano wraz z wykonaniem pomiarów hałasu przemysłowego 114 zakładów. Przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu stwierdzono w 20 zakładach. Zwiększenie liczby stwierdzonych przekroczeń może tym samym świadczyć o większej liczbie przeprowadzanych kontroli.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 2.VII. Ograniczanie hałasu		
2.VII.44.	Prowadzenie monitoringu hałasu oraz dokonywanie oceny narażania społeczeństwa na czynniki ponadnormatywne	WIOŚ, samorządy Elbląga i Olsztyna, GDDKiA, samorządy powiatowe, podmioty zobowiązane do ich prowadzenia
2.VII.45.	a. opracowanie programów/aktualizacji programów ochrony przed hałasem na terenach, gdzie przekracza on wartość dopuszczalną b. realizacja wynikających z programów przedsięwzięć technicznych i organizacyjnych dla zmniejszenia poziomu hałasu	Sejmik Województwa dot. Programu ochrony środowiska przed hałasem poza aglomeracjami..., samorządy, WIOŚ, Policja, zarządzający drogami, podmioty gospodarcze
2.VII.46.	Uwzględnianie w planowaniu przestrzennym ochrony przed hałasem, stosownie do wymogów ustawy Prawo ochrony środowiska, między innymi poprzez właściwe kształtowanie przestrzeni urbanistycznej	radę gmin, rady miast
2.VII.47.	Ograniczanie hałasu, zwłaszcza w osiedlach mieszkaniowych poprzez m.in. tworzenie stref wolnych od transportu, ograniczenie szybkości ruchu, tworzenie pasów zadrzewień	samorządy, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, policja
2.VII.48.	Wprowadzenie koniecznych zmian w inżynierii ruchu drogowego (budowa obwodnic, poprawa stanu nawierzchni ulic i dróg, zapewnienie płynności ruchu, montaż osłon przeciwdźwiękowych w miejscach występowania uciążliwości akustycznych)	samorządy, zarządzający drogami
2.VII.49.	Stosowanie zabezpieczeń przed nadmiernym hałasem od urządzeń, maszyn, linii technologicznych, wymiana na urządzenia o mniejszej emisji hałasu	podmioty gospodarcze
2.VII.50.	Propagowanie i rozwój transportu intermodalnego (szynowo-drogowego)	Zarząd Województwa, samorządy gminne
2.VII.51.	Wprowadzanie ograniczeń emisji hałasu na obszarach i akwenach cennych przyrodniczo	radę powiatów
2.VII.52.	Budowa tras rowerowych na terenach zurbanizowanych	samorządy gminne

2.VII.53.	Prowadzenie edukacji ekologicznej i propagowanie jazdy rowerem, komunikacji zbiorowej, proekologicznego korzystania z samochodów np. Carpooling (jazda z sąsiadem), Eco-driving	samorządy gminne, ośrodki edukacyjne, NGO
-----------	---	---

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie prowadził pomiary hałasu drogowego w 15 punktach pomiarowo-kontrolnych oraz hałasu kolejowego w maksymalnie 3 punktach zgodnie z zapisami Programu Państwowego Monitoringu Środowiska. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad oraz Zarząd Dróg Wojewódzkich opracowywały mapy akustyczne dla nadzorowanych przez nie dróg. Mapy akustyczne w 2017 r. zostały także sporządzone dla miasta Elbląga i Olsztyna. W Powiecie Elbląskim w latach 2017-2018 przeprowadzono 4 postępowania w sprawie przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu. Dwa z nich zostały zakończone decyzjami o dopuszczalnym poziomie hałasu z obowiązkiem wykonywania systematycznych badań hałasu.

Realizując ustawowy obowiązek wynikający z art. 119 ust. 6 ustawy *Prawo ochrony środowiska* Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego Uchwałą Nr XXXVIII/822/18 z dnia 26 czerwca 2018 r. określił Aktualizację „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami, położonych wzdłuż dróg krajowych oraz wojewódzkich na terenie województwa warmińsko-mazurskiego o obciążeniu ponad 3 mln pojazdów rocznie, których eksploatacja spowodowała negatywne oddziaływanie akustyczne w wyniku przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu określonych wskaźnikami LDWN i LN”, określonego uchwałą Nr III/42/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 grudnia 2014 r. – w zakresie dróg wojewódzkich. Działania podejmowane przez gminy w celu zmniejszenia poziomu hałasu to głównie poprawa stanu nawierzchni ulic i dróg, a także budowa ekranów akustycznych, nasadzenia zieleni izolacyjnej.

W 2018 r. zostały także opracowane analogiczne programy dla miast na prawach powiatu. W dniu 28 czerwca 2018 r. Uchwałą Nr XXXV/745/2018 Rady Miejskiej w Elblągu przyjęta została aktualizacja „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Elbląga”, natomiast 29 sierpnia 2018 r. Uchwałą nr LII/1005/18 Rady Miasta Olsztyna uchwalono „Program ochrony środowiska przed hałasem dla Miasta Olsztyna”. Działania podejmowane koncentrowały się głównie na przebudowie, modernizacji oraz budowie dróg, a także w przypadku Elbląga przebudowie torowiska tramwajowego oraz w przypadku Olsztyna rozstrzygnięcia przetargu na produkcję 12 dodatkowych tramwajów, których poziom hałasu powinien być niższy niż dotychczas użytkowanych.

Samorządy gminne uwzględniają w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochronę przed hałasem. Wśród stosowanych praktyk były m.in. lokalizacja w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowych, produkcji, usług, itp. w bezpośrednim sąsiedztwie dróg publicznych, odsuwanie zabudowy mieszkaniowej od głównych ciągów komunikacyjnych, stosowanie zapisów dotyczących projektowania i budowy obiektów w sposób zapewniający ochronę przed hałasem i drganiami oraz stosowanie klasyfikacji terenów ze względu na dopuszczalny poziom hałasu w środowisku.

Ograniczanie hałasu, zwłaszcza w osiedlach mieszkaniowych poprzez m.in. tworzenie stref wolnych od transportu, ograniczenie szybkości ruchu, tworzenie pasów zadrzewień zadeklarowało 16% gmin, przy czym wśród gmin miejskich było to 36%, a wśród gmin miejsko-wiejskich 22%.

Okres lat 2017-2018 był okresem intensywnego rozwoju infrastruktury drogowej w województwie warmińsko-mazurskim. Realizowane były zarówno inwestycje o charakterze strategicznym dla całego województwa, jak również mniejsze, o charakterze lokalnym, mające jednak duże znaczenie dla okolicznych społeczności. Wszelkie prowadzone modernizacje sieci drogowej prowadzone były zgodnie z obowiązującymi przepisami i dobrymi praktykami, a zatem przyczyniając się w rezultacie do możliwie największej płynności ruchu i ograniczenia występowania uciążliwości akustycznych dla mieszkańców. W tym okresie m.in. trwała modernizacja dróg ekspresowych S7 na odcinkach Elbląg – Olsztynek, Olsztynek – Płońsk i Gdańsk – Elbląg (w większości w województwie pomorskim) oraz S51 na odcinku Olsztyn – Olsztynek, jak również prowadzono prace przy budowie obwodnic np. Olsztyna i Ostródy. Łącznie 46% gmin wskazało w ankietach na prowadzenie tego rodzaju robót budowlanych.

Wśród stosowanych zabezpieczeń przed nadmiernym hałasem od urządzeń, maszyn i linii technologicznych najczęściej spotykanymi rozwiązaniami były wymiana okien na takie o lepszej izolacji akustycznej, maty wibroizolacyjne zmniejszające hałas i wibracje, ekrany dźwiękochłonne ograniczające emisję hałasu, tłumiki hałasu na wlotach i wylotach powietrza (lub gazu) maszyn przepływowych, dźwiękoszczelne kabiny. Ponadto wykorzystuje się odpowiednią organizację pracy, np. ograniczanie produkcji do godzin dziennych czy otwieranie wrót do hal produkcyjnych w ograniczonym okresie.

Miasto Olsztyn jest członkiem sieci „Civinet Polska”, projektu integrującego ze sobą organizacje pozarządowe, jednostki publiczne oraz prywatne, które funkcjonują w obszarze transportu miejskiego, w celu promocji oraz wprowadzenia zintegrowanych

strategii zrównoważonej mobilności miejskiej. Jej celem jest przedstawienie nowego obrazu miasta i jego systemu transportu oraz promocja kultury zrównoważonej mobilności. Realizowana przez Miasto Olsztyn strategia mobilności przyczynia się do wyważonego rozwoju wszystkich odpowiednich rodzajów transportu, sprzyjając przy tym przechodzeniu na bardziej zrównoważone systemy, m.in.: intermodalności, bezpieczeństwa ruchu drogowego, transportu publicznego, transportu drogowego, inteligentnych systemów transportowych (ITS), transportu niezmotoryzowanego. Miasto Olsztyn wdrażało tę strategię realizując zadanie „Rozwój transportu zbiorowego w Olsztynie – łańcuch ekomobilności” obejmujące: budowę zintegrowanego węzła przesiadkowego przy dworcu PKP/PKS, przebudowę i budowę układu ulicznego w centrum Olsztyna, zakup taboru tramwajowego oraz rozbudowę systemu ITS.

W powiecie działdowskim uchwałą Nr XXXVII/297/18 Rady Powiatu Działdowskiego z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie *zakazu używania jednostek pływających o napędzie spalinowym na jeziorze Lidzbarskim* oraz w powiecie olsztyńskim uchwałą Nr XXXVII/359/2018 Rady Powiatu w Olsztynie z dnia 26 października 2018 r. w sprawie *wprowadzenia zakazu używania jednostek pływających z silnikami spalinowymi na niektórych akwenach wodnych powiatu olsztyńskiego* (dla 29 jezior i 1 rzeki) wprowadzono zakaz używania jednostek pływających z silnikami spalinowymi.

Podobne zakazy obowiązują w powiatach:

- ełckim (Uchwała Nr IX.74.2015 z 27 sierpnia 2015 r. – 79 jezior),
- giżyckim (Uchwała Nr XIX/118/2008 z dnia 29 maja 2008 r. – 26 jezior i 1 rzeka),
- gołdapskim (Uchwała nr XXIV/44/02 z dnia 7 października 2002 r. – 7 jezior),
- lidzbarskim (Uchwała Nr 219/XXXI/09 z dnia 2 września 2009 r. – 2 jeziora),
- mrągowskim (Uchwała Nr VII/30/03 z dnia 26 marca 2003 r. z późn. zm. – 25 jezior i 2 rzeki),
- nidzickim (Uchwała Nr VII/37/03 z dnia 23 kwietnia 2003 r., Uchwała Nr XIV/76/03 z dnia 29 grudnia 2003 r. – 7 jezior),
- nowomiejskim (Uchwała Nr XXII/205/2012 z dnia 26 kwietnia 2012 r. – 11 akwenów),
- oleckim (Uchwała Nr XVI/118/04 z dnia 22 kwietnia 2004 r. – 12 jezior),
- ostródzkim (Uchwała Nr VII/62/2011 z dnia 6 lipca 2011 r. – 21 jezior),
- piskim (Uchwała Nr XXV/162/12 z dnia 28 listopada 2012 r., – 10 jezior),
- szczycieńskim (Uchwała Nr 36/IV/2003 z 26 lutego 2003 r. zmieniona Uchwałą Nr XV/138/2012 z dnia 5 czerwca 2012 r. – 24 akweny).

Budowę tras rowerowych na terenach zurbanizowanych zadeklarowało 30% gmin biorących udział w ankietach, w tym 86% gmin miejskich, natomiast na prowadzenie edukacji ekologicznej i propagowanie jazdy rowerem, komunikacji zbiorowej, proekologicznego korzystania z samochodów wskazało 23% gmin, w tym 57% gmin miejskich.

3.3. Obszar interwencji 3: Pola elektromagnetyczne

Dla obszaru interwencji 3 – **Pola elektromagnetyczne** przy monitorowaniu stopnia realizacji *Programu* określono 1 cel:

- Utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych.

3.3.1. Cel: Utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
procent ogólnej liczby punktów pomiarowych w których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych	%	0	0	0	WIOŚ PMŚ

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Podobnie jak w latach poprzednich w latach 2017 i 2018 w żadnym z punktów pomiarowych nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych. Poziom pól elektromagnetycznych w środowisku w latach 2017-2018 roku kształtował się na niskim poziomie. Wartości natężeń były niższe niż 20% wartości dopuszczalnej dla miejsc dostępnych dla ludności.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 3.VIII. Ograniczenie oddziaływania pól elektromagnetycznych		
3.VIII.54.	Uwzględnienie zagrożenia promieniowaniem elektromagnetycznym w planach zagospodarowania przestrzennego	Zarząd Województwa, rady gmin, rady miast
3.VIII.55.	Prowadzenie monitoringu pól elektromagnetycznych oraz dokonywanie oceny narażania społeczeństwa na czynniki ponadnormatywne	WIOŚ, podmioty zobowiązane do prowadzenia pomiarów

Uwzględnianie zagrożenia promieniowaniem elektromagnetycznym w planach zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkiem prawnym wynikającym z przepisów ustawy o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*. Gminy spełniały ten obowiązek głównie przez lokalizację linii przesyłowych elektroenergetyki o wysokich napięciach (110-400 kV) możliwie jak najdalej od terenów istniejącego i przewidywanego zainwestowania mieszkalnego i usługowego. W celu zmniejszenia do minimum oddziaływania pola elektromagnetycznego na ludzi i środowisko przyrodnicze oraz zapewnienia ochrony przed polem elektromagnetycznym, zapobiegano zagrożeniom poprzez wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odpowiednich pasów technologicznych dla linii napowietrznych 400 kV, 220 kV i 110 kV, w których obowiązują ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych.

Monitoring pól elektromagnetycznych realizowany był przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie przez prowadzenie pomiarów promieniowania elektromagnetycznego w 45 punktach pomiarowo-kontrolnych zgodnie z zapisami Programu Państwowego Monitoringu Środowiska.

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego obserwuje się systematyczny wzrost liczby źródeł promieniowania elektromagnetycznego. Prognozuje się dalsze pogłębianie się presji sztucznych pól elektromagnetycznych na środowisko.

3.4. Obszar interwencji 4: Gospodarowanie wodami

Dla obszaru interwencji 4 – **Gospodarowanie wodami** przy monitorowaniu stopnia realizacji *Programu* określono 2 cele:

- Osiągnięcie celów środowiskowych dla wód,
- Ochrona przed niedoborami wody i powodzią.

3.4.1. Cel: Osiągnięcie celów środowiskowych dla wód

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
udział JCWP rzek w stanie/potencjale dobrym i bardzo dobrym	%	51,0	brak danych	wg wartości oczekiwanych w 2021 r. po przyjęciu APGWD	APGWD

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
udział JCWP jezior w stanie dobrym	%	38,6	brak danych	wg wartości oczekiwanych w 2021 r. po przyjęciu APGWD	APGWD

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

W latach 2017-2018 nie dokonywano aktualizacji Planów Gospodarowania Wodami Dorzeczy, dlatego też brak jest danych do porównania wskaźników określonych w Programie.

Poniższa tabela przedstawia analogiczne oraz dodatkowe dane do oceniania stanu jakości wód powierzchniowych z wykorzystaniem jako źródeł danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Olsztynie.

Tabela 2. Wybrane wskaźniki jakości wód w województwie warmińsko-mazurskim (źródła: GUS, WIOŚ)

Wskaźniki	Jednostka miary	Stan na koniec 2014 r. (lub okres badań)	Stan na koniec 2016 r. (lub okres badań)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Źródło informacji o wskaźnikach
Ładunek zanieczyszczeń w ściekach odprowadzany do wód lub ziemi	Mg/rok	BZT ₅ – 311,4	BZT ₅ – 325,6	BZT ₅ – 318,3	GUS
		ChZT – 2519,6	ChZT – 2779,1	ChZT – 2746,7	
		zawiesina – 403,9	zawiesina – 453,1	zawiesina – 494,3	
		azot ogólny – 560,6	azot ogólny – 561,5	azot ogólny – 547,4	
		fosfor ogólny – 44,3	fosfor ogólny – 35,3	fosfor ogólny – 36,5	
Ludność korzystająca z kanalizacji	% ogółu ludności	75,0%	75,7%	77,3%	GUS
Dobry stan ekologiczny jednolitych części wód (rzeki, kanały)	% ogólnej liczby ocenianych JCW (rzeki, kanały)	0% – stan bardzo dobry 42,5% – stan dobry	0% – stan bardzo dobry 10,7% – stan dobry	0% – stan bardzo dobry 4,9% – stan dobry	WIOŚ, PMŚ
Dobry stan ekologiczny jednolitych części wód jeziornych	% ogólnej liczby ocenianych JCW jeziornych	11,5% - stan bardzo dobry 15,4% - stan dobry	5,4% - stan bardzo dobry 10,8% - stan dobry	2,4% - stan bardzo dobry	WIOŚ, PMŚ
				19,0% - stan dobry	
Dobry stan ekologiczny jednolitej części wód przejściowych (Zalew Wiślany)	stan ekologiczny	zły	zły	zły	WIOŚ, PMŚ

Wskaźniki	Jednostka miary	Stan na koniec 2014 r. (lub okres badań)	Stan na koniec 2016 r. (lub okres badań)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Źródło informacji o wskaźnikach
Dobry stan chemiczny i ilościowy jednolitych części wód podziemnych	% ogólnej ilości JCWPd w województwie	100% (2012 r.)	83,3% (2016 r.)	brak danych	WIOŚ, PiG, PMŚ

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

W porównaniu do 2014 roku na koniec 2018 r. odsetek ludności województwa warmińsko-mazurskiego korzystającej z kanalizacji wzrósł o 2,3 punktów procentowych, co oznacza utrzymanie trendu wzrostowego z 2016 r. o dalsze 1,6 punktu procentowego. Mimo to wskaźniki ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych do wód lub ziemi są niejednoznaczne:

- BZT₅ spadł o 2,2% (z 325,6 Mg/rok do 318,3 Mg/rok) względem 2016 r., jednak miał nadal wyższą wartość niż w 2014 r. (o 6,9 Mg/rok),
- ChZT spadł o 1,2% (z 2779,1 Mg/rok na 2746,7 Mg/rok) względem 2016 r., jednak miał nadal wyższą wartość niż w 2014 r. (o 227,1 Mg/rok),
- zawiesina wzrosła o 9,1% (z 453,1 Mg/rok na 494,3 Mg/rok) względem 2016 r., co stanowi dalszy wzrost w porównaniu do 2014 r. (łącznie o 90,4 Mg/rok),
- azot ogólny spadł o 2,5% (z 561,5 Mg/rok na 547,4 Mg/rok) względem 2016 r. i tym samym osiągnął niższą wartość niż w 2014 r. (o 13,2 Mg/rok),
- fosfor ogólny wzrósł o 3,4% (z 35,3 Mg/rok na 36,5 Mg/rok) względem 2016 r., jednak to wciąż wyraźnie niższa wartość niż w 2014 r. (o 7,8 Mg/rok).

Gorsze wyniki odnotowano w stosunku do stanu ekologicznego jednolitych części wód – rzek i kanałów. Podobnie jak dwa lata wcześniej spośród ocenianych rzek i kanałów żadnego nie zakwalifikowano do bardzo dobrego stanu ekologicznego, natomiast do dobrego stanu ekologicznego zaliczono jedynie 4,9% ocenianych rzek i kanałów. W ramach oceny jednolitych części wód jeziornych liczba JCW jeziornych o bardzo dobrym stanie ekologicznym spadła z 5,4% w 2016 r. do 2,4% w roku 2018, ale jednocześnie wyraźnie wzrosła liczba jezior o dobrym stanie ekologicznym (z 10,8% w 2016 r. do 19% w roku 2018). Trzeba jednak zauważyć, że lista akwenów podlegających ocenie w poszczególnych latach ulega zmianom, więc nie należy analizować wyników w sposób bezpośredni, a jedynie jako wyrażenie pewnego trendu. Jednocześnie niezmiennie zły stan ekologiczny utrzymuje się dla jednolitej części wód przejściowych – na Zalewie Wiślanym.

Po 2016 r. nie wykonywano kompleksowych badań stanu chemicznego i ilościowego jednolitych części wód podziemnych w obszarze województwa warmińsko-mazurskiego. W oparciu o wyniki badań z 2016 r. spośród dwunastu JCWPd znajdujących się w obszarze województwa dwa wykazują słaby stan wód. Dotyczy to:

- JCWPd nr 18 – słaby stan chemiczny wynika z przekroczenia wartości progowych dobrego stanu chemicznego wód podziemnych dla następujących wskaźników: K, Fe, Mn, NH_4 i HCO_3 . Zasięg zanieczyszczenia oszacowano na 39% powierzchni;
- JCWPd nr 39 – słaby stan chemiczny jest wynikiem stwierdzonego negatywnego oddziaływania wód podziemnych na stan wód powierzchniowych JCW „Osa do wypływu z jez. Trupel bez Osówki” (kod: PLRW20002529639). Na podstawie danych z roku 2016 stwierdzono tu wysokie prawdopodobieństwo, co najmniej okresowej, znaczącej migracji azotanów z wód podziemnych do wód powierzchniowych.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 4.IX. Poprawa stanu/potencjału ekologicznego wód powierzchniowych		
4.IX.56.	Ograniczanie dopływu do wód zanieczyszczeń zawartych w ściekach komunalnych i przemysłowych, m.in. poprzez realizację zadań z zakresu gospodarki wodno-ściekowej	samorządy lokalne (służby komunalne), zakłady przemysłowe
4.IX.57.	Ograniczanie dopływu do wód zanieczyszczeń ze źródeł rozproszonych i obszarowych, w szczególności poprzez: a. ochronę i odtwarzanie trwałej pokrywy roślinnej w strefie brzegowej wód, ograniczanie urbanizacji i przekształcania stref brzegowych, b. wyposażenie jak największej liczby gospodarstw rolnych w zbiorniki na gnojowicę i płyty obornikowe, c. edukację – upowszechnianie Kodeksu DPR	właściciele i użytkownicy gruntów, gospodarstwa rolne, samorządy lokalne, ODR
4.IX.58.	Prowadzenie racjonalnej gospodarki rybackiej ukierunkowanej na ograniczanie eutrofizacji – właściwe postępowanie z wodami spuszczanymi ze stawów, zapewnienie wysokiego udziału ryb drapieżnych w rybostanie jezior, ograniczanie stosowania zanęt i inne działania wynikające z Kodeksu Dobrej Praktyki Rybackiej w Chowie i Hodowli Ryb	nadzór nad racjonalną gospodarką rybacką, rybacy użytkownicy wód, jednostki naukowe opiniujące operaty rybackie
4.IX.59.	Zachowanie wielkości i dynamiki przepływu wód, w tym utrzymanie i regulacja rzek – z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych i gospodarczych	RZGW Gdańsk i Warszawa, ŻZMiUW, ZMiUW w Olsztynie, spółki wodne, właściciele gruntów
4.IX.60.	Aktualizacja „Programu biologicznego udrożnienia rzek w województwie warmińsko-mazurskim”	Zarząd Województwa
4.IX.61.	Przywracanie ciągłości morfologicznej rzek – budowa/modernizacja przepławek umożliwiających migracje organizmów wodnych, z uwzględnieniem priorytetów określonych w warunkach korzystania z wód	RZGW, właściciele i użytkownicy budowli piętrzących, ŻZMiUW, ZMiUW w Olsztynie
4.IX.62.	Wdrażanie działań zapisanych w planach	ŻZMiUW, ZMiUW w Olsztynie,

	gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz w programie wodno-środowiskowym kraju	samorządy lokalne, właściciele nieruchomości, WIOŚ
4.IX.63.	Opracowanie programu rekultywacji zanieczyszczonych zbiorników wodnych	Zarząd Województwa
4.IX.64.	Prowadzenie rekultywacji zanieczyszczonych zbiorników wodnych	właściciele, zarządzający i użytkownicy jezior
4.IX.65.	Prowadzenie monitoringu stanu/potencjału ekologicznego wód powierzchniowych	WIOŚ

Ograniczanie dopływu do wód zanieczyszczeń zawartych w ściekach komunalnych i przemysłowych prowadzone było głównie przez rozbudowę sieci kanalizacyjnej, budowę i modernizację oczyszczalni ścieków oraz wprowadzanie dotacji do inwestycji w przydomowe oczyszczalnie ścieków. Prowadzenie takich działań zadeklarowało 56% spośród gmin biorących udział w ankiecie.

Na ograniczanie dopływu do wód zanieczyszczeń ze źródeł rozproszonych i obszarowych wpływ miały prowadzone działania edukacyjne. Kodeks dobrych praktyk rolniczych był mocno propagowany przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie, który prowadził liczne szkolenia, udzielał porad indywidualnych, a także wydawał ulotki i broszury oraz publikował artykuły w prasie i produkował audycje telewizyjne. W kampanie edukacyjne były ponadto zaangażowane Gminy. Swoje udział w ograniczaniu dopływu do wód zanieczyszczeń mieli też rolnicy dokonujący modernizacji swoich gospodarstw pod kątem spełniania wysokich standardów odprowadzania ścieków.

Kodeks Dobrej Praktyki Rybackiej w Chowie i Hodowli Ryb został opracowany z inicjatywy towarzystwa Promocji Ryb w Toruniu i jest zbiorem zasad, których przestrzeganie gwarantuje zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych przez obiekty, w których prowadzony jest chów i hodowla ryb. Podstawowe cele Kodeksu to: promocja zrównoważonych technik produkcji w stawowej gospodarce rybackiej oraz w chowie i hodowli ryb łososiowatych, wdrażanie standardów, które są zgodne z wymaganiami stawianymi przyjaznej środowiskowo oraz społecznie akceptowanej praktyce rybackiej, a także promocja zgodności między regulacjami prawnymi i oczekiwaniami konsumenta.

Działania na rzecz zachowania wielkości i dynamiki przepływu wód na terenie województwa warmińsko-mazurskiego realizowane były przez trzy regionalne zarządy gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie i polegały głównie na usuwaniu zatorów z koryta, wykaszaniu roślinności z dna i ze skarp, likwidacji przewężeń koryta polegającej na usunięciu przybrzeżnej roślinności zawężającej przekrój cieku, zabezpieczaniu brzegów przed erozją czy likwidacji tam bobrowych. RZGW

Warszawa prowadził prace na rzekach: Wkra, Pierławka, Lipówka i Szkotówka (łącznie ponad 60 km cieków), roboty utrzymaniowe wykonane przez RZGW Białystok obejmowały ponad 514 km cieków, natomiast RZGW Gdańsk przeprowadził prace utrzymaniowe na ponad 110 km cieków, a także dokonał remontu umocnień brzegowych Pasłęki i Drwęcy oraz likwidacji wyrw w brzegach rzeki Wąskiej.

W analizowanym okresie nie prowadzono prac związanych z budową lub modernizacją przepławek umożliwiających migrację organizmów wodnych.

RZGW Warszawa w ramach działań zapisanych w planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz w programie wodno-środowiskowym kraju w latach 2017-2018 zrealizował zadanie pn.: „Przeprowadzenie pogłębionych analiz presji dla jednolitych części wód wskazanych w aktualizacji Programu Wodno-Środowiskowego Kraju na obszarze działalności RZGW w Warszawie”.

W związku z przejęciem przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie od dnia 1 stycznia 2018 r. zadań wykonywanych dotychczas przez Marszałków Województw, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego nie przystąpił do opracowania programu rekultywacji zanieczyszczonych zbiorników wodnych.

W latach 2017-2018 Gmina Gołdap przeprowadziła rekultywację jeziora Gołdap. Do przywrócenia czystości jeziora o powierzchni 1,49 km² oraz średniej głębokości 5,6 m, użyto w sumie 300 ton glinki, którą rozprowadzono po powierzchni jeziora w dwóch turach. Koszt rekultywacji jeziora wyniósł 4,2 mln zł, z czego 3,5 mln zł stanowiło dofinansowanie ze środków unijnych.

Monitoring stanu i potencjału ekologicznego wód powierzchniowych, zgodnie z zapisami Programu Państwowego Monitoringu Środowiska, realizowany był przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 4.X. Utrzymanie dobrego stanu ilościowego i chemicznego wód podziemnych		
4.X.66.	Ochrona słabo izolowanych zbiorników wód podziemnych i stref ujęć wód oraz ich właściwe użytkowanie	właściciele ujęć, RZGW, organa właściwe do wydawania pozwoleń wodnoprawnych, właściciele i użytkownicy gruntów
4.X.67.	Ograniczanie zużycia wody z ujęć podziemnych do celów przemysłowych	podmioty gospodarcze
4.X.68.	Likwidacja nieczynnych ujęć wody	właściciele nieczynnych ujęć wody, organa właściwe do wydawania pozwoleń wodnoprawnych, państwowa służba hydrogeologiczna
4.X.69.	Prowadzenie monitoringu stanu ilościowego i chemicznego wód podziemnych	państwowa służba hydrogeologiczna

Ochrona słabo izolowanych zbiorników wód podziemnych i stref ujęć odbywała się przez ustanawianie stref ochronnych ujęć wód podziemnych. Według danych na koniec 2017 roku na terenie nadzorowanym przez RZGW Białystok ustanowionych było 155 stref ochrony bezpośredniej ujęć wód oraz 8 stref ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wód. Wśród innych działań deklarowanych przez gminy było prowadzenie badań laboratoryjnych wody, utrzymywanie w dobrym stanie ogrodzenia stref i utrzymywanie porządku w strefach ochrony bezpośredniej stacji uzdatniania wody. Ponadto w Gminie Gołdap przeprowadzono prace i pomiary pokładów wodonośnych na ujęciu wody w Gołdapi oraz sporządzono dodatek do dokumentacji hydrogeologicznej ustalającej zasoby eksploatacyjne ujęcia wód podziemnych.

Nieczynne ujęcia wody w latach 2017-2018 wg danych z pozyskanych ankiet zlikwidowano w Budrach, Nowym Mieście Lubawskim oraz w miejscowości Szopy koło Elbląga. Ponadto RZGW Gdańsk wydał decyzję o likwidacji nieczynnego ujęcia wody w miejscowości Wielowieś w gminie Zalewo.

Państwowy Instytut Geologiczny prowadził monitoring zbiorników wód podziemnych na terenie województwa.

Tabela 3. Zużycie wody na potrzeby przemysłu w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: GUS)

Rok	Zużycie wody na potrzeby przemysłu w województwie warmińsko-mazurskim [dam ³]
2012	28 613
2013	27 321
2014	33 644
2015	34 601
2016	31 378
2017	32 936
2018	32 765

Tabela 4. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)

Rok	Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie warmińsko-mazurskim [hm ³]
2012	1148,3
2013	1144,7
2014	1144,6
2015	1147,4
2016	1147,1
2017	1147,4
2018	1150,4

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 4.XI. Stosowanie instrumentów ekonomicznych w racjonalnym użytkowaniu zasobów wodnych		
4.XI.70.	Stosowanie zasad pełnego zwrotu kosztów za korzystanie z wody	przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne – operatorzy, RZGW

4.XI.71.	Wdrożenie zasad proporcjonalnej partycypacji w utrzymaniu urządzeń wodnych	Zarząd Województwa w zakresie opłat melioracyjnych i inwestycyjnych, spółki wodne, starostwa powiatowe (decyzje ustalające partycypację), RZGW
----------	--	--

Nowa ustawa *Prawo wodne* z dnia 20 lipca 2017 r. wprowadziła szereg rozwiązań dotyczących opłat za korzystanie z wody. Od 2018 r. naliczane były opłaty za usługi wodne, których definicja została poszerzona – przed 2018 r. obejmowała utrzymywanie i kształtowanie zasobów wodnych (zwłaszcza piętrzenie, pobór, magazynowanie, uzdatnianie i dystrybucję wody) oraz odbieranie, oczyszczanie i odprowadzanie ścieków, natomiast zgodnie z definicją zawartą w art. 35 ust. 1 nowej ustawy, usługi wodne polegają na zapewnieniu gospodarstwom domowym, podmiotom publicznym oraz podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą możliwości korzystania z wód w zakresie wykraczającym poza zakres powszechnego, zwykłego i szczególnego korzystania z wód.

W celu realizacji proporcjonalnej partycypacji w utrzymaniu urządzeń wodnych powiaty dokonywały uzgodnień z właścicielami gruntów rolnych oraz wydawały decyzje administracyjne nakazujące konserwację urządzeń melioracji wodnych szczegółowych oddziałujących na grunty rolne. Podobne działania dotyczyły także innych właścicieli nieruchomości, którzy korzystali z urządzeń melioracyjnych.

3.4.2. Cel: Ochrona przed niedoborami wody i powodzią

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
pojemność obiektów małej retencji wodnej	dam ³	119 328,9	127 762,1	126 354,4	GUS
efekty rzeczowe inwestycji w danym roku: obwałowania przeciwpowodziowe	km	43,5	0	0	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Dzięki poczynionym inwestycjom pojemność obiektów małej retencji wodnej wzrosła między 2014 r. a 2018 r. o 8433,2 dam³ do wartości przekraczającej wartość docelową przewidzianą na 2020 r.

Od 2016 r. nie prowadzono inwestycji w zakresie budowy obwałowań przeciwpowodziowych, co świadczy o osiągnięciu spełniającego wymagania zabezpieczenia obszarów zagrożonych przed powodzią.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 4.XII. Zwiększanie retencji wód w zlewniach		
4.XII.72.	Aktualizacja „Programu małej retencji dla województwa warmińsko-mazurskiego”	Zarząd Województwa
4.XII.73.	Opracowanie planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych	RZGW
4.XII.74.	Ochrona retencji naturalnej w zlewniach (terenów podmokłych, bagien, mokradeł) – wdrażanie zadań wynikających z Programu małej retencji i Planów przeciwdziałania skutkom suszy	zarządy melioracji i urzędów wodnych, właściciele i zarządzający gruntami
4.XII.75.	Utrzymanie i powiększanie liczby oraz pojemności obiektów małej retencji wodnej	właściciele i zarządzający gruntami, w tym gruntami pod wodami

W 2017 r. dokonano aktualizacji programu małej retencji dla gmin: Kalinowo, Elk, Stare Juchy i Prostki oraz dla powiatu oleckiego i gołdapskiego.

Plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych RZGW w Warszawie zostały przejęte w dniu 24 lipca 2017 r. przez Dyrektora RZGW w Warszawie.

W latach 2017-2018 r. zrealizowano zadanie „Analiza możliwości zwiększenia retencji na terenach leśnych, rolniczych i zurbanizowanych na obszarze zlewni rzeki Wkry w ramach utrzymania oraz zwiększenia istniejącej zdolności retencyjnej w regionie wodnym Środkowej Wisły”. Zadanie to jest wymienione w Planie przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Środkowej Wisły.

W celu zachowania dobrego stanu obiektów małej retencji wodnej RZGW Gdańsk w 2018 r. przeprowadził remont jazu Siedlisko na rzece Wąska, pełniącej ważną rolę w utrzymaniu właściwych stosunków wodnych na Żuławach. W Olsztynie natomiast przystąpiono do budowy czterech nowych zbiorników wodnych i przebudowy jednego. Dzięki tym inwestycjom zwiększona zostanie ilość wody, jaka może być przechowywana, co ma szczególnie istotne znaczenie ze względu na zmieniający się klimat, czego skutkiem są m.in. coraz gwałtowniejsze opady.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 4.XIII. Zapewnienie odpowiedniej ilości wody dla potrzeb gospodarki		
4.XIII.76.	Utrzymanie i powiększanie liczby zbiorników przeciwpożarowych w strefach wysokiego zagrożenia pożarowego	Lasy Państwowe, samorządy lokalne
4.XIII.77.	Retencjonowanie wód opadowych odprowadzanych z powierzchni szczelnych i utwardzonych oraz ograniczanie tworzenia nowych powierzchni uszczelnionych	samorządy lokalne, właściciele nieruchomości
4.XIII.78.	Realizacja projektów mających na celu pokrycie zapotrzebowania na wodę rolnictwa, leśnictwa, rybactwa i przemysłu	rolnicy, podmioty gospodarcze, samorządy lokalne, RDLP

Utrzymywanie i powiększanie liczby zbiorników przeciwpożarowych jest jednym z istotnych zadań realizowanych przez PGL Lasy Państwowe. Od zachowania właściwego

stanu takich zbiorników zależy zdolność do ochrony przeciwpożarowej terenów leśnych, będących pod kontrolną służby leśnej. W latach 2017-2018 na terenie samego RDLP Olsztyn utrzymywano 390 sztuk istniejących zbiorników przeciwpożarowych. Realizację tego zadania zadeklarowało ponadto 9% gmin.

Poszczególne gminy w różny sposób, w zależności od charakteru ich zagospodarowania przestrzennego, podchodziły do retencjonowania wód opadowych. W Gminie Bisztynek odprowadzanie wód opadowych prowadzone było do rowów przydrożnych, a także przy przeprowadzaniu inwestycji ograniczano tworzenie nowych powierzchni uszczelnionych, w Gminie Piecki wody opadowe z przebudowanej drogi gminnej w Krutyni odprowadzane były do skrzynek retencyjno-infiltracyjnych, natomiast w Mieście Olsztyn prowadzono budowę zbiorników retencyjnych mających gromadzić znaczne ilości wody podczas ulewnych opadów deszczu.

Niektóre podmioty w analizowanym okresie realizowały projekty mające na celu zwiększenie retencji wodnej oraz pokrycie zapotrzebowania na wodę. RDLP Olsztyn zaangażowany był w projekt „Mała retencja” dofinansowany ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020, w którym uczestniczyły Nadleśnictwo Nidzica i Nadleśnictwo Orneta. W analizowanym okresie sporządzono dokumentację projektową dla realizacji zadań, których efektem miało być wykonanie 37 obiektów i retencja prawie 35 tysięcy metrów sześciennych wody. Nadleśnictwo Giżycko (RDLP Białystok) uruchomiło prace przygotowawcze nad „Kompleksowym projektem adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych (2016-2022)”.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 4.XIV. Utrzymanie i poprawa stanu obiektów osłony przeciwpowodziowej		
4.XIV.79.	Utrzymanie i poprawa stanu wałów przeciwpowodziowych, kanałów, polderów, przepustów wałowych i budowli piętrzących	ZMiUW, RZGW
4.XIV.80.	Utrzymanie i modernizacja stacji pomp	ZMiUW
4.XIV.81.	Budowa i remonty dróg dojazdowych do obiektów osłony przeciwpowodziowej	ZMiUW

Prace mające na celu utrzymanie i poprawę stanu wałów przeciwpowodziowych prowadziły regionalne zarządy gospodarki wodnej. RZGW Warszawa w 2018 r. na terenie Nadzoru Wodnego w Działdowie wykonywał prace utrzymaniowe na:

- wale przeciwpowodziowym na Wkrze (7,6 km) – wykoszenie roślinności z nasypu, likwidacja uszkodzeń spowodowanych przez zwierzęta;

- Kanale Brodowskim (3,8 km) – usunięcie zatorów i likwidacja tam bobrowych;
- Kanale Młyńskim (3,8 km) – usunięcie zatorów z koryta;
- budowlach piętrzących – bieżące prace utrzymaniowe (18 budowli).

W roku 2018 na terenie Nadzoru Wodnego w Nidzicy wykonano prace utrzymaniowe na:

- Kanałach „B” i „0” – usunięcie przetamowań bobrowych;
- budowlach piętrzących – bieżące prace utrzymaniowe (10 budowli).

RZGW Gdańsk w 2017 r. prowadził remonty obiektów piętrzących oraz urządzeń na Kanale Elbląskim, natomiast w 2018 r. konserwację kanałów w gminie Elbląg i Gronowo Elbląskie, a także koszenie ponad 466 km wałów przeciwpowodziowych i zabudowę 542 dziur bobrowych w wałach wraz z dogęszczaniem korpusu wałów.

Ponadto RZGW Białystok i RZGW Gdańsk prowadziły roboty utrzymaniowe polegające na konserwacji i usuwaniu awarii na stacjach pomp, dla odpowiednio 15 i 79 stacji pomp.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 4.XV. Doskonalenie planowania przestrzennego		
4.XV.82.	Uwzględnianie ograniczeń związanych z zaopatrzeniem w wodę w procesie planowania przestrzennego	WMBPP, służby planistyczne samorządów lokalnych
4.XV.83.	Wyznaczanie obszarów zalewowych tam, gdzie nie zostały wyznaczone	RZGW, służby planistyczne samorządów lokalnych
4.XV.84.	Uwzględnienie ustaleń planów zarządzania ryzykiem powodziowym, w tym map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego w dokumentach planistycznych	RZGW, służby planistyczne samorządów lokalnych

Uchwałą nr XXXIX/832/18 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 sierpnia 2018 r. przyjęto *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego*, w którym między innymi wyznaczono kierunki, zasady i działania niezbędne do realizacji zadania polegającego na uwzględnianiu ograniczeń związanych z zaopatrzeniem w wodę w procesie planowania przestrzennego.

Normalną praktyką wśród gmin było uwzględnianie w dokumentach planistycznych – studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego – map zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego, a także wyłączanie terenów zagrożonych wystąpieniem powodzi z inwestycji w trwałe obiekty budowlane.

3.5. Obszar interwencji 5: Gospodarka wodno-ściekowa

Dla obszaru interwencji 5 – **Gospodarka wodno-ściekowa** przy monitorowaniu stopnia realizacji *Programu* określono 3 cele:

- Zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności,
- Ograniczanie zużycia wody,
- Ochrona wód i gleb przed zanieczyszczeniem ściekami.

3.5.1. Cel: Zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
długość sieci wodociągowej rozdzielczej	km	14 101,3	16 431,1	14 128,3	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Wartość długości sieci wodociągowej rozdzielczej zanotowała wzrost między 2014 r. a 2018 r. aż o 2329,8 km, znacznie przewyższając zakładaną wartość docelową na rok 2020. Jednocześnie liczba przyłączy do budynków wzrosła z 117,9 do 176,9 tys. sztuk. Należy jednak podkreślić, że zmieniła się metodyka danych gromadzonych przez GUS – wcześniej długość sieci wodociągowej dotyczyła wyposażenia wsi, natomiast obecnie jest to ogólna wartość dla całego województwa, stąd też trudno jest jednoznacznie zinterpretować dane.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 5.XVI. Zaopatrzenie ludności w wodę		
5.XVI.85.	Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej oraz stacji uzdatniania wody	przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne

Rozbudowę i modernizację sieci wodociągowej oraz stacji uzdatniania wody zadeklarowało 70% gmin, w tym 86% gmin miejskich. Liczne działania w tym zakresie skutkowały powstaniem 143,4 km nowych sieci wodociągowej w 2017 r. i 96,1 km w roku 2018, a także zwiększeniem potencjału uzdatniania wody w wielkości odpowiednio 1560 m³/dobę i 1651 m³/dobę.

Tabela 5. Efekty rzeczowe inwestycji ochrony środowiska i gospodarki wodnej oddane w roku sprawozdawczym w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)

Rok	Sieć wodociągowa [km]	Ujęcia wody – wydajność na dobę [m ³]	Uzdatnianie wody na dobę [m ³]
2015	197,4	7425	8188
2016	142,9	3273	372
2017	143,4	1461	1560
2018	96,1	75	1651

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 5.XVII. Poprawa jakości wody przeznaczonej do spożycia		
5.XVII.86.	Doskonalenie technologii produkcji wody przeznaczonej do spożycia	operatorzy stacji uzdatniania wody
5.XVII.87.	Prowadzenie monitoringu jakości wody przeznaczonej do spożycia	Państwowa Inspekcja Sanitarna

Wśród stosowanych przez operatorów stacji uzdatniania wody metod doskonalenia technologii produkcji wody przeznaczonej do spożycia były: zakup nowoczesnych pomp głębinowych, wymiana złożeń filtracyjnych i wprowadzenie dwustopniowego procesu filtracji, montaż sterylizatorów UV, modernizacja systemu napowietrzania i sterowania. Doskonalenie technologii zadeklarowało w ankietach 27% gmin. Inne wskazywały, że ich technologia produkcji wody przeznaczonej do spożycia nie wymagała doskonalenia z uwagi na odpowiednią jakość wody i spełnianie wszelkich wymagań dla wody przeznaczonej do spożycia.

Oprócz rozbudowy systemu wodociągowego oraz budowy i modernizacji stacji uzdatniania wody prowadzony był monitoring jakości wody. Według danych na koniec 2018 r. na terenie województwa woda do spożycia dla około 1,4 mln odbiorców dostarczana była 659 wodociągami, które były pod stałym nadzorem Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Wszystkie urządzenia wodne w województwie warmińsko-mazurskim oparte są na wodach podziemnych, które charakteryzują się brakiem zanieczyszczeń mikrobiologicznych, co eliminuje konieczność stosowania w technologii uzdatniania środków dezynfekcyjnych. Dezynfekcja wody stosowana jest tylko w przypadkach awaryjnych, w razie wtórnego zanieczyszczenia bakteryjnego wody, a także po przeprowadzonych remontach i pracach modernizacyjnych. Badania jakości wody były prowadzone w ramach monitoringu parametrów grupy A (4 parametry mikrobiologiczne i 6 parametrów fizykochemicznych) oraz parametrów grupy B (5 parametrów mikrobiologicznych i 37 parametrów fizykochemicznych). W pobranych z wodociągów próbkach wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi badane były parametry mikrobiologiczne, organoleptyczne, fizykochemiczne i chemiczne, w tym metale ciężkie,

pestycydy i inne substancje o działaniu toksycznym, rakotwórczym, mutagennym i teratogennym.

Według danych na dzień 31 grudnia 2017 r. brak przydatności obowiązywał w 9 wodociągach w powiatach: olsztyńskim (Brzeźno), nidzickim (Niedanowo), ostródzkim (Majdany Wielkie, OW Osada Danków w Wielimowie, OW Stanica Wodna w Starych Jabłonkach), węgorzewskim (Jakunówko, Dąbrówka Mała), bartoszyckim (Gierkiny, Smodajny), natomiast warunkowe dopuszczenie wody obowiązywało w 7 wodociągach w powiatach: działdowskim (Piaseczno), nidzickim (Nidzica), szczycieńskim (Dźwierzuty, Rummy, Targowo, Orżyny, Grodziska). Nie było wydanych odstępstw od wymagań określonych dla parametrów chemicznych.

Po 2 latach obowiązywania przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 listopada 2015 r., którego zapisy były bardzo restrykcyjne, szczególnie w zakresie oceny jakości wody, 7 grudnia 2017 r. Minister zdrowia wydał nowe rozporządzenie, które weszło w życie 11 stycznia 2018 r. Rozporządzenie to wprowadziło istotne zmiany dotyczące sposobu oceny jakości wody, m.in. dopuszczając bardziej elastyczne podejście w przypadku stwierdzenia przekroczenia wartości parametrycznej wskaźników zanieczyszczenia mikrobiologicznego wody oraz parametrów fizykochemicznych i organoleptycznych – oparte na ocenie ryzyka zdrowotnego i ocenie bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów.

Wprowadzenie nowych, bardziej elastycznych przepisów spowodowało radykalne zmniejszenie w 2018 r. liczby wodociągów, w stosunku do których wydawano oceny o nieprzydatności wody do spożycia – ze 107 wodociągów w 2017 r. do 40 w 2018 r. Na koniec 2018 r. warunkowe dopuszczenie wody obowiązywało w 12 wodociągach w powiatach: elbląskim (Sakówko), mrągowskim (Rozogi), nidzickim (Kanigowo), olsztyńskim (Gradki, Różnowo, Dywity, Nowa Kaletka, Nowa Wieś), ostródzkim (Szyldek), piskim (Wierzba), szczycieńskim (Rummy, Orżyny). Nie było wydanych odstępstw od wymagań określonych dla parametrów chemicznych.

3.5.2. Cel: Ograniczanie zużycia wody

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ogółem	hm ³	125,17	119,8	poniżej 125,17	GUS

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
udział przemysłu w zużyciu wody ogółem	%	26,9	27,3	poniżej 26,9	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Ogólne zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie warmińsko-mazurskim zostało zredukowane ze 125,17 hm³ w 2014 r. do 119,8 hm³ w roku 2018, co oznacza spadek o 4,3%. Ograniczenie zużycia wody udało się osiągnąć między innymi dzięki poprawie stanu sieci wodociągowych i tym samym redukcji strat wody. Rozwój działalności przemysłowej spowodował za to wzrost udziału przemysłu w zużyciu wody ogółem z 26,9% w 2014 r. do 27,3% w 2018 r.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 5.XVIII. Oszczędne gospodarowanie wodą		
5.XVIII.88.	Ograniczanie zużycia wody w przemyśle	podmioty gospodarcze
5.XVIII.89.	Ograniczanie zużycia wody w gospodarstwach domowych	gospodarstwa domowe
5.XVIII.90.	Ograniczanie strat wody w sieciach wodociągowych	przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne, administracje budynków
5.XVIII.91.	Wdrażanie rozwiązań wykorzystujących wody opadowe do lokalnego zaopatrzenia w wodę	samorządy lokalne – przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne
5.XVIII.92.	Prowadzenie działań edukacyjnych dotyczących potrzeby oszczędnego gospodarowania wodą	Zarząd Województwa, ośrodki edukacji środowiskowej, szkoły, przedszkola, media, NGO i in.

Ograniczenie zużycia wody na potrzeby gospodarki opisane powyżej w komentarzu do wskaźników było wynikiem konieczności rozwoju technologii stosowanych w przemyśle, spowodowanej między innymi zwiększeniem kosztów produkcyjnych wynikających ze wzrostu opłaty za wykorzystanie wody i odprowadzanie ścieków.

Ograniczanie strat wody w sieciach wodociągowych realizowane było przez modernizację i przebudowy nieszczelnych odcinków starych rur i przyłączy (najczęściej stalowych) i wymianę ich na nowe z tworzyw sztucznych, wprowadzanie monitoringu przepływu wody, sprawdzanie szczelności w zbiornikach magazynujących wodę na stacjach uzdatniania wody, montaż urządzeń zabezpieczających hydranty przeciwpożarowe, a także wymianę wodomierzy u odbiorców. 42% spośród ankietowanych gmin wskazało na prowadzenie tego typu działań.

Żaden z zarządców przedsiębiorstw wodno-kanalizacyjnych nie wskazał na wdrażanie rozwiązań wykorzystujących wody opadowe do lokalnego zaopatrzenia w wodę.

Na uwzględnianie w działaniach edukacyjnych prowadzonych na terenie gmin zagadnień związanych z potrzebą oszczędnego gospodarowania wodą zwróciło uwagę 28% spośród ankietowanych podmiotów.

3.5.3. Cel: Ochrona wód i gleb przed zanieczyszczeniem ściekami

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
długość sieci kanalizacyjnej (ogólnospławnej i na ścieki gospodarcze)	km	4699,2	7340,7	4994,3	GUS
odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	75	77,3	79,9	GUS
liczba miast obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków	szt.	49	49	49	GUS
wielkość oczyszczalni komunalnych w RLM	osoba	2 012 433	2 020 509	powyżej 2 012 443	GUS
nieoczyszczone ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi razem	hm ³	0,63	2,50	0	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Wartość długości sieci kanalizacyjnej zanotowała wzrost między 2014 r. a 2018 r. aż o 2641,5 km, znacznie przewyższając zakładaną wartość docelową na rok 2020. Należy jednak podkreślić, że zmieniła się metodyka danych gromadzonych przez GUS – wcześniej długość sieci kanalizacyjnej dotyczyła wyposażenia wsi, natomiast obecnie jest to ogólna wartość dla całego województwa, stąd też trudno jest jednoznacznie zinterpretować dane.

Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków rok do roku notuje niewielki regularny wzrost i w 2018 r. wyniósł 77,3%. Analiza tempa wzrostu wskazuje jednak, że nie uda się raczej osiągnąć wartości docelowej wskaźnika przewidzianej na 2020 r.

Liczba miast obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków nie uległa zmianie. Ścieki odprowadzane przez wszystkie 49 miast województwa warmińsko-mazurskiego trafiają do oczyszczalni ścieków.

Wielkość oczyszczalni komunalnych w RLM w 2018 r. wyniosła 2 020 509 osób, czyli o 8076 osób więcej niż w 2014 r.

W 2018 r. zdecydowanie wzrosła względem 2014 r. objętość nieoczyszczanych ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania odprowadzonych do wód lub do ziemi. Analiza danych wieloletnich wskazuje na nieregularną, ale jednak wzrostową, tendencję tego parametru.

Tabela 6. Nieoczyszczone ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi razem (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)

Rok	Nieoczyszczone ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi razem [hm ³]
2010	0,28
2011	0,16
2012	0,55
2013	0,67
2014	0,63
2015	0,23
2016	1,33
2017	1,50
2018	2,50

Dane te wydają się nie korelować z poprawą skanalizowania województwa i rozwojem oczyszczalni ścieków. Wyjaśnieniem tego zjawiska może być używana do pozyskiwania danych metodyka stosowana przez Główny Urząd Statystyczny, który w jej opisie wskazuje, że zdarzają się sytuacje, podczas których jednostka sprawozdawcza (oczyszczalnia ścieków komunalnych) wykazuje na sprawozdaniu OS-5 większą ilość ścieków miejskich i wiejskich oczyszczanych od odprowadzonych siecią kanalizacyjną. Taka sytuacja może występować w następujących przypadkach: 1. oczyszczalnia otrzymuje ścieki oddzielnym kolektorem z zakładu lub do kolektora zakładowego odprowadzone są ścieki socjalno-bytowe z miast/wsi; 2. kolektor zakładowy pełni rolę sieci kanalizacyjnej, lecz nie został przejęty przez jednostki prowadzące działalność wodociągowo-kanalizacyjną; 3. ścieki są dowożone do oczyszczalni; 4. stosowania metody określania ścieków komunalnych odprowadzanych siecią kanalizacyjną opartej głównie na odczytach wodomierzy, przyjmując ilość ścieków równą ilości dostarczanej wody i informacjach o ryczałtowych ilościach odprowadzonych ścieków. Ilość ścieków nieoczyszczanych liczona jest jako różnica między ilością ścieków dopływających do oczyszczalni i ilością ścieków odprowadzonych po oczyszczeniu, stąd mogą się zdarzyć

sytuacje ujemnych wartości w ściekach nieoczyszczanych i tym samym może to wpływać na całociowy roczny wynik.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 5.XIX. Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych		
5.XIX.93.	Rozbudowa sieci w aglomeracjach oraz budowa systemów kanalizacji sanitarnej na terenach wiejskich, z uwzględnieniem miejscowości zwodociagowanych, położonych w zlewniach bezpośrednich jezior i Zalewu Wiślanego	samorządy lokalne, przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne
5.XIX.94.	Budowa i modernizacja kanalizacji burzowej z urządzeniami podczyszczającymi	samorządy lokalne, przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne

Rozbudowa sieci w aglomeracjach oraz budowa systemów kanalizacji sanitarnej na terenach wiejskich była w latach 2017-2018 kontynuowana na znacznym obszarze województwa warmińsko-mazurskiego. Prowadzenie rozbudowy kanalizacji sanitarnej zadeklarowało 48% gmin biorących udział w ankiecie.

Jednocześnie budowa lub modernizacja kanalizacji burzowej z urządzeniami podczyszczającymi realizowana była przez 29% gmin, w tym przez 93% gmin miejskich.

Tabela 7. Efekty rzeczowe inwestycji w sieć kanalizacyjną w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)

	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.
Odprowadzająca ścieki [km]	335,0	217,6	80,8	91,3	117,7
Odprowadzająca wody opadowe [km]	35,2	34,8	17,5	19,0	28,0

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 5.XX. Budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków		
5.XX.95.	Realizacja zadań zapisanych w AKPOŚK (2015)	gminy, przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne
5.XX.96.	Wyposażenie zakładów sektora rolno-spożywczego w wysokosprawne oczyszczalnie ścieków	operatorzy przemysłowych oczyszczalni ścieków
5.XX.97.	Poprawa technologii oczyszczania ścieków i podnoszenie sprawności oczyszczania (wprowadzanie BAT)	operatorzy oczyszczalni

Zadania zapisane w aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych realizowane były między innymi przez budowę kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej, budowę kolektorów sanitarnych, modernizację przepompowni ścieków, nadzór nad wyposażaniem nieruchomości w urządzenia do gromadzenia i oczyszczania ścieków, a także budowę oczyszczalni ścieków. Nowe oczyszczalnie ścieków wybudowano np.:

- w miejscowości Burkat (Gmina Działdowo),

- w miejscowości Batorowo (Gmina Elbląg),
- w gminie Wilczęta – 2 oczyszczalnie.

Ponadto zmodernizowano oczyszczalnię ścieków w Gołdapi w ramach kompleksowego projektu pn. „Przebudowa i rozbudowa ciągu technologicznego gospodarki osadowej w oczyszczalni ścieków w Gołdapi oraz rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w aglomeracji Gołdap” dofinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Modernizacji lub rozbudowy doczekały się także oczyszczalnie ścieków w: Nowej Wsi Elckiej (Gmina Elk), Ostródzie (Gmina Miejska Ostróda), Pieckach (Gmina Piecki), Białej Piskiej (Gmina Biała Piska), Srokowie (Gmina Srokowo), Stawigudzie (Gmina Stawiguda) i Polskiej Wsi (Gmina Mrągowo).

Ogółem realizację zadań zapisanych w aktualizacji KPOŚK (2015) zadeklarowało 31% ankietowanych gmin.

W zakresie poprawy jakości wód w województwie warmińsko-mazurskim, w dużej mierze dzięki środkom pozyskiwanym z Unii Europejskiej oraz z funduszy celowych, w minionych latach zrealizowano wiele inwestycji, tym samym w wyniku zwiększenia zaspokojenia potrzeb liczba realizowanych w latach 2017-2018 inwestycji była mniejsza niż wcześniej, co dokumentuje poniższa tabela. Tym niemniej w 2018 r. odnotowano znaczny przyrost inwestycji w komunalne biologiczne oczyszczalnie ścieków.

Tabela 8. Efekty rzeczowe inwestycji w oczyszczalnie ścieków w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)

	komunalne					ogółem				
Liczba inwestycji [szt.]	2014r.	2015r.	2016r.	2017r.	2018r.	2014r.	2015r.	2016r.	2017r.	2018r.
Mechaniczne	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0
Biologiczne (z wyjątkiem komór fermentacyjnych)	10	3	1	4	11	10	3	1	4	11
O podwyższonym stopniu oczyszczania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ogółem	11	3	1	4	11	12	3	1	4	11
Przepustowość [m ³ /dobę]	2014r.	2015r.	2016r.	2017r.	2018r.	2014r.	2015r.	2016r.	2017r.	2018r.
Mechaniczne	225	0	0	0	0	4225	0	0	0	0
Biologiczne (z wyjątkiem komór fermentacyjnych)	1350	700	5	111	682	1350	700	805	111	682
O podwyższonym stopniu oczyszczania	0	264	0	0	0	0	264	0	0	0
Ogółem	1575	964	5	111	682	5575	964	805	111	682

W latach 2017-2018 odnotowano dalszy wzrost odsetka osób korzystających z oczyszczalni ścieków, choć w przypadku ludności zamieszkującej miasta w 2018 r. wskaźnik był niższy o 0,5 punktu procentowego w porównaniu do 2017 r. Mogło to być spowodowane intensywnym rozwojem zabudowy jednorodzinnej na obszarach nieobjętych jeszcze zasięgiem sieci kanalizacyjnej.

Tabela 9. Ludność województwa warmińsko-mazurskiego korzystająca z oczyszczalni ścieków (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)

	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.
W miastach [%]	96,8	97,1	96,0	96,9	96,4
Na wsi [%]	43,4	45,3	46,5	47,4	49,9
Ogółem [%]	75,0	75,9	75,7	76,6	77,3

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 5.XXI. Monitoring postępowania z nieczystościami płynnymi na terenach nieskanalizowanych		
5.XXI.98.	Kontrola częstotliwości i sposobu pozbywania się nieczystości płynnych przez właścicieli nieruchomości oraz kontrola funkcjonowania oczyszczalni przydomowych	samorządy lokalne

Kontrola częstotliwości i sposobu pozbywania się nieczystości płynnych przez właścicieli nieruchomości oraz kontrola funkcjonowania oczyszczalni przydomowych realizowana była m.in. przez okresowe kontrole szczelności zbiorników bezodpływowych i częstotliwości ich opróżniania (np. przez przedstawianie faktur za usługę). Miasto Elbląg corocznie sporządza „Analizę stanu gospodarki ściekowej na obszarach nieskanalizowanych na terenie miasta Elbląga”, która ma na celu weryfikację możliwości technicznych i organizacyjnych Gminy Miasto Elbląg w zakresie gospodarowania ściekami na obszarach skanalizowanych i nieskanalizowanych. Ogółem 73% gmin wskazało na prowadzenie działań dotyczących tego zadania.

3.6. Obszar interwencji 6: Zasoby geologiczne

Dla obszaru interwencji 6 – **Zasoby geologiczne** przy monitorowaniu stopnia realizacji *Programu* określono 1 cel:

- Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin.

3.6.1. Cel: Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji powstałych w wyniku eksploatacji surowców mineralnych	ha	1317	1756	poniżej 1317	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji powstałych w wyniku eksploatacji surowców mineralnych wzrosła z 1317 ha w 2014 r. do 1756 ha w roku 2018. Wy tłumaczeniem takiego stanu rzeczy może być znaczący wzrost inwestycji w infrastrukturę drogową na terenie województwa i tym samym koniecznością pozyskiwania kruszyw niezbędnych do budowy dróg.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 6.XXII. Doskonalenie rozpoznania i ochrona złóż surowców mineralnych, w tym wód leczniczych i termalnych		
6.XXII.99.	Uzupełnienie rozpoznania zasobów kopalin w województwie	Zarząd Województwa
6.XXII.100.	Sporządzenie wykazu złóż o znaczeniu strategicznym dla regionu z określeniem ich przestrzennego zasięgu	Zarząd Województwa
6.XXII.101.	Opracowanie ekspertyzy dotyczącej aktualnych i potencjalnych kolizji między eksploatacją surowców a potrzebami ochrony przyrody, w tym krajobrazu	Zarząd Województwa
6.XXII.102.	Zapobieganie nielegalnej eksploatacji kopalin	samorządy, PIG-PIB, policja, straż

W ramach uzupełniania rozpoznania zasobów kopalin w latach 2017-2018 Geolog Wojewódzki działając z upoważnienia Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego wydał 71 decyzji zatwierdzających zasoby złóż kopalin na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

W projekcie Polityki Surowcowej Państwa, strategicznego dokumentu wpisującego się w długookresową strategię rozwoju kraju, wskazano, że rejon Warmii i Mazur jest ubogi surowcowo, a baza zasobowa sprowadza się głównie do złóż kruszyw żwirowo-piaskowych. Te ostatnie jednak, nierzadko o dużych zasobach, zawierają często kopalinę wysokiej jakości (z dużym udziałem żwirów). Stąd liczne żwirownie na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego są bardzo ważnym źródłem żwirów dla Polski północnej, a także dla aglomeracji warszawskiej. Z drugiej strony rozliczne badania

wskazują, że w omawianym regionie w najwyższym w Polsce stopniu (poza województwem mazowieckim) występuje zjawisko nielegalnej i rabunkowej eksploatacji takich kruszyw. Warmia i północna część Mazur mogą mieć perspektywy na poszukiwania niekonwencjonalnych złóż węglowodorów. Cały ten obszar ma wyjątkowo niski potencjał geotermalny, ale z dobrymi perspektywami występowania solanek, które mogą być uznane za wody lecznicze (rozwój balneologii).

Udokumentowana baza surowców rozmieszczona jest na terenie województwa nieregularnie. W złoża kopalin budowlanych bogatsza jest część środkowa i południowa. Natomiast złoża kopalin przydatnych w lecznictwie występują głównie w północnej części województwa. Udokumentowana na obszarze województwa baza surowców kopalnych dotyczy głównie kopalin pospolitych. Jest ona wykorzystana w niedużym stopniu. Niewykorzystywane są kopaliny mające znaczenie lecznicze – borowiny i wody mineralne. Stanowią one potencjał umożliwiający rozwój funkcji uzdrowiskowej.

Organy wydające koncesje przeprowadzają kontrole w zakresie wykonywania postanowień udzielonych koncesji na eksploatację kopalin. W przypadku stwierdzenia nielegalnej eksploatacji kopalin, przeprowadza się postępowania administracyjne w sprawie naliczenia opłaty podwyższonej za wydobycie kruszywa bez koncesji.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 6.XXIII. Efektywne gospodarowanie zasobami kopalin ze złóż		
6.XXIII.103.	Racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę z zasobów podziemnych, z wykorzystaniem BAT	samorządy, podmioty gospodarcze, właściciele ujęć, PIG-PIB
6.XXIII.104.	Promowanie efektywnych przedsięwzięć związanych z wykorzystaniem wód termalnych i leczniczych	Zarząd Województwa

Działania związane z budową i modernizacją sieci wodociągowej oraz ich efekty zaprezentowane zostały przy zadaniu nr 5.XVI.85. Warto nadmienić, że w trosce o optymalne zużycie wody Gminy wprowadzały modernizacje technologiczne w postaci instalowania u odbiorców nowoczesnych wodomierzy o wyższej klasie metrologicznej oraz wdrażania systemu radiowego zdalnego odczytu wodomierzy.

Województwo warmińsko-mazurskie posiada spory potencjał rozwoju inwestycji w infrastrukturę uzdrowiskową oraz lecznictwa sanatoryjnego. Do końca 2018 r. na terenie województwa funkcjonowało jedno uzdrowisko w Gołdapi, ale status ochrony uzdrowiskowej posiadały także Frombork, Miłomłyn, Lidzbark Warmiński oraz gmina Górowo Iławeckie. Władze Województwa czynnie wspierały rozwój takich usług np.

poprzez ujęcie w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 poddziałania 6.2.1 Infrastruktura uzdrowskowa, w ramach którego można było ubiegać się o dofinansowanie działań dotyczących m.in. budowy, rozbudowy, modernizacji i wyposażenia publicznie dostępnej infrastruktury uzdrowskowej obejmującej urządzenie terenów zielonych i wyposażenie ich w urządzenia umożliwiające pełnienie funkcji rekreacyjnych i leczniczych, a także tworzenia urządzeń lecznictwa uzdrowskowego typu pijalnie uzdrowskowe, tężnie, inhalatoria, urządzenie odcinków plaży, uzdrowskowe baseny kąpielowe, trasy leczenia spacerowego do terenoterapii, promenady uzdrowskowe i powiązane parkingi.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 6.XXIV. Zmniejszenie uciążliwości wynikających z wydobywania kopalin		
6.XXIV.105.	Uwzględnianie w procesie planowania przestrzennego ograniczeń związanych z ochroną przyrody, w tym krajobrazu	rady gmin
6.XXIV.106.	Ograniczenie presji wywieranej na środowisko i ludność lokalną podczas prowadzenia prac geologicznych, eksploatacji i magazynowania kopalin, w tym uwzględnienie zmian klimatu (wpływu silnych wiatrów, susz, nawałnych opadów)	podmioty gospodarcze
6.XXIV.107.	Promowanie korzystania z nowoczesnych technologii pozyskiwania surowców	Zarząd Województwa
6.XXIV.108.	Działania edukacyjne promujące zrównoważone wykorzystanie kopalin/złóż, w tym poprawa dostępu do informacji w zakresie prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin	Zarząd Województwa, samorządy, PIG-PIB
6.XXIV.109.	Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych	Zarząd Województwa, podmioty gospodarcze

Wprowadzanie odpowiednich zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ograniczenia związane z ochroną przyrody zadeklarowało 34% gmin. Część gmin nie opracowywała w badanym okresie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów, na których mogłoby dochodzić do wydobywania kopalin.

Podczas prowadzenia działalności związanej z eksploatacją kopalin przedsiębiorcy zobowiązani są do przestrzegania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, w której szczegółowo uwzględnione są wymagania dotyczące ochrony środowiska, a także warunki wykorzystania terenu w fazie realizacji i eksploatacji, ze szczególnym uwzględnieniem konieczności ochrony cennych wartości przyrodniczych zasobów naturalnych i zabytków oraz ograniczenia uciążliwości dla terenów sąsiednich.

Działania edukacyjne promujące zrównoważone wykorzystanie kopalin zadeklarowało jedynie 5% gmin. Wydobycie kopalin pozostawało zatem w badanym okresie obszarem działalności z małym udziałem społeczeństwa, ograniczającym się z reguły do osób i grup bezpośrednio zainteresowanych poszczególnymi inwestycjami.

Łączna powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wynosiła 4838 ha (2017 r.) i 4894 ha (2018 r.). W 2017 r. zrehabilitowano 98 ha gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, natomiast w 2018 r. 101 ha (źródło: GUS).

3.7. Obszar interwencji 7: Gleby

Dla obszaru interwencji 7 – **Gleby** przy monitorowaniu stopnia realizacji *Programu* określono 1 cel:

- Ochrona gleb.

3.7.1. Cel: Ochrona gleb

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji ogółem	ha	4592	4894	poniżej 4592	GUS
powierzchnia gruntów zrehabilitowanych w ciągu roku ogółem	ha	129	101	120	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Powierzchnia terenów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji wzrosła z 4592 ha w 2014 r. do 4894 ha w roku 2018. Ten stan mógł być spowodowany dynamicznym rozwojem inwestycji w infrastrukturę drogową na terenie województwa i tym samym koniecznością pozyskiwania kruszyw niezbędnych do budowy dróg. Powierzchnia gruntów zrehabilitowanych w 2014 r. wyniosła 129 ha, a w 2018 r. 101 ha. Należy podkreślić, że nie jest możliwe porównywanie trendów zmian wartości tego wskaźnika z uwagi na nieregularny charakter pojawiania się nowych gruntów wymagających rekultywacji.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 7.XXV. Zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi		
7.XXV.110.	Rozwój systemu monitoringu gleb	właściciele i użytkownicy gruntów, IUNG, OSChR, WIOŚ
7.XXV.111.	Upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej oraz doskonalenie doradztwa rolniczego	samorządy, ODR, OSChR, ARiMR, NGO
7.XXV.112.	Przeciwdziałanie erozji gleb poprzez wprowadzanie trwałej pokrywy roślinnej oraz stosowanie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych	samorządy, właściciele i użytkownicy gruntów, ARiMR
7.XXV.113.	Zapobieganie ruchom masowym ziemi i ich skutkom	samorządy powiatowe, właściciele gruntów
7.XXV.114.	Budowa infrastruktury ograniczającej erozję wodną, z uwzględnieniem potrzeb ochrony przyrody	samorządy, właściciele i użytkownicy gruntów, ARiMR
7.XXV.115.	Stosowanie urządzeń zabezpieczających glebę przed zanieczyszczeniem	samorządy, właściciele i użytkownicy gruntów, ARiMR
7.XXV.116.	Przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne, w szczególności zapobieganie dewastacji gleb hydrogenicznych	samorządy, właściciele i użytkownicy gruntów, ARiMR, ODR, PK
7.XXV.117.	Waloryzacja terenów pod względem ich przydatności do produkcji żywności wysokiej jakości	samorządy gminne, właściciele gruntów, ODR, jednostki certyfikujące
7.XXV.118.	Promocja rolnictwa ekologicznego i rolnictwa integrowanego	Zarząd Województwa, samorządy, właściciele i użytkownicy gruntów, ARiMR, ODR, NGO
7.XXV.119.	Promocja właściwego gospodarowania na obszarach rolnych, wsparcie technologiczne gospodarstw oraz doradztwo technologiczne uwzględniające aspekty dostosowania produkcji rolnej do zmieniających się warunków klimatycznych	samorządy, ARiMR, ODR, ośrodki edukacyjne

Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Olsztynie od 2008 r. jest zobowiązana do prowadzenia badań monitoringowych gleb na podstawie ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. *o nawozach i nawożeniu*. W ramach swoich kompetencji OSChR w Olsztynie wykonuje analizy gleb, roślin, płodów rolnych i leśnych, a także prowadzi bazę danych dotyczących zasobności gleb w azot i fosfor oraz zanieczyszczenia azotanami wód w profilu glebowym do 90 cm od powierzchni gruntu.

Monitoring gleb jest także prowadzony przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w ramach podsystemu Państwowego Monitoringu Środowiska zatytułowanego „Monitoring chemizmu gleb ornych Polski”. Monitoring ma na celu obserwację zmian szerokiego zakresu cech gleb użytkowanych rolniczo, szczególnie właściwości chemicznych, zachodzących w określonych przedziałach czasu pod wpływem rolniczej i pozarolniczej działalności człowieka. Monitoring chemizmu gleb użytkowanych rolniczo w Polsce jest realizowany od 1995 roku i obejmuje wyłącznie użytki rolnicze, ze szczególnym uwzględnieniem gruntów ornych, na których istnieje bezpośrednia zależność pomiędzy jakością gleby a jakością produkowanej żywności. Próbkę glebowe, reprezentujące 216 stałych punktów kontrolnych zlokalizowanych

w całym kraju, są pobierane i analizowane w 5-letnich odstępach czasowych. W województwie warmińsko-mazurskim znajduje się 11 punktów kontrolnych. W próbkach glebowych oznacza się następujące właściwości: skład granulometryczny; próchnica – substancja organiczna; węgiel organiczny; węglany; odczyn „pH”; kwasowość hydrolityczna „Hh”; kwasowość wymienna „Hw”; glin wymienny „Al”; fosfor przyswajalny; potas przyswajalny; magnez przyswajalny; siarka przyswajalna; azot ogólny; wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne „WWA”; proporcja C:N; radioaktywność; przewodnictwo elektryczne właściwe; zasolenie; kationy wymienne o charakterze zasadowym: Ca, Mg, K i Na; suma zawartości kationów o charakterze zasadowym; pojemność sorpcyjna gleby; wysycenie kompleksu sorpcyjnego kationami zasadowymi; całkowita zawartość fosforu; całkowita zawartość siarki; zawartość sodu, potasu, magnezu, wapnia, żelaza, manganu, glinu, miedzi, niklu, chromu, cynku, wanadu, kadmu, kobaltu, ołowiu, baru, berylu, lantanu, litu i strontu; zawartość rtęci; zawartość azotu mineralnego; zawartość pestycydów – związków niechlorowych: carbaryl, carbofuran, maneb, atrazin; zawartość pestycydów chloroorganicznych: DDT/DDE/DDD, Aldryna, Dieldryna, Endryna, α -HCH, β -HCH, g-HCH.

Elementy zasad dobrej praktyki rolniczej, promocja właściwego gospodarowania na obszarach rolnych oraz wsparcie technologiczne gospodarstw i doradztwo technologiczne były wdrażane we wszystkich z licznych szkoleń prowadzonych przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie, a także przez wydawane przez WMODR czasopismo „Bieżące Informacje”. W ten sam sposób realizowana była promocja rolnictwa ekologicznego i integrowanego. Ponadto udział w upowszechnianiu zasad dobrej praktyki rolniczej miała Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Olsztynie, która w ramach prowadzonego doradztwa i działalności szkoleniowej m.in. promowała zabieg wapnowania gleb.

W celu przeciwdziałania erozji gleb poprzez wprowadzanie trwałej pokrywy roślinnej oraz stosowanie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie przeprowadził serię 13 demonstracji dotyczących „Renowacji trwałych użytków zielonych ze szczególnym uwzględnieniem doboru mieszanek traw i bobowatych do warunków siedliskowych”. Agencja Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa oferowała dofinansowanie m.in. działań służących przeciwdziałaniu erozji gleb oraz rozwojowi rolnictwa ekologicznego.

Zapobieganie ruchom masowym ziemi i ich skutkom realizowane było przez samorządy powiatowe przez obserwację terenów zagrożonych masowymi ruchami ziemi

oraz regularny monitoring osuwisk. W Mieście Olsztyn w 2018 r. sporządzona została inwentaryzacja osuwisk oraz obszarów predysponowanych do występowania i rozwoju ruchów masowych na terenie miasta, a ponadto w dwóch miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego na terenach potencjalnie narażonych na osuwanie się mas ziemnych wprowadzono zakazy usuwania zieleni porastającej skarpy i strome zbocza, pełniące funkcje glebochronne i stabilizujące.

W ramach budowy infrastruktury ograniczającej erozję wodną w otrzymanych od gmin ankietach wskazywano na umocnienia brzegów rzek.

W celu ochrony gleby przed zanieczyszczeniem oraz w celu zapobiegania dewastacji gleb Lasy Państwowe wymagały od wykonawców prowadzących prace leśne stosowania bioolejów oraz mat sorpcyjnych, by zmniejszyć skażenie wód i gruntu, natomiast Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa udzielając dzierżawy ziemi zobowiązuje dzierżawcę do przestrzegania prawa wodnego i prawa budowlanego.

W analizowanym okresie nie prowadzono waloryzacji terenów pod względem ich przydatności do produkcji żywności wysokiej jakości. Z dotychczas zgromadzonych informacji wynika, że rolnicza przydatność gleb na obszarze województwa jest bardzo zróżnicowana. W północnej części przeważają duże kompleksy urodzajnych gleb brunatnych i czarnych ziem, w części południowej – sandrowej – najmniej żyzne gleby bielicoziemne. Centralnie położoną strefę pojezierną cechuje mozaikowaty układ drobnych konturów gleb o różnej przydatności rolniczej, sprzyjający różnorodności biologicznej. Silnie urzeźbione tereny pojezierne należą do obszarów zagrożonych erozją. Przeciętą jakość gleb w województwie jest zbliżona do średniej krajowej. Gleby o wysokiej przydatności rolniczej winny być chronione przed przeznaczeniem ich na cele nierolnicze. Ważnym elementem utrzymania dobrej jakości gleb jest ich prawidłowe rolnicze użytkowanie poprzez nawożenie, hamowanie procesów erozji, a także zachęta do rozwoju rolnictwa ekologicznego.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 7.XXVI. Remediacja terenów zanieczyszczonych oraz rekultywacja terenów zdegradowanych		
7.XXVI.120.	Usuwanie zanieczyszczeń gleb celem ograniczenia ich negatywnego wpływu na zdrowie ludzi i środowisko	sprawcy szkód, starosta i samorządy władający gruntami, właściciele, instytuty badawcze, RDOŚ, WIOŚ, WFOŚiGW
7.XXVI.121.	Zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, dla przywrócenia im funkcji przyrodniczej, rekreacyjnej lub rolniczej	sprawcy szkód, starosta i samorządy władający gruntami, właściciele, instytuty badawcze, RDOŚ, WIOŚ, WFOŚiGW
7.XXVI.122.	Działania naprawcze w przypadku zaistnienia szkód na powierzchni ziemi	sprawcy szkód, starosta i samorządy władający gruntami, właściciele, instytuty badawcze, RDOŚ, WIOŚ, WFOŚiGW

W ramach realizacji zadania „Usuwanie zanieczyszczeń gleb celem ograniczenia ich negatywnego wpływu na zdrowie ludzi i środowisko” Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie wydała 8 decyzji ustalających plan remediacji historycznego zanieczyszczenia powierzchni ziemi na podstawie art. 101l ust. 4 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. z 2019 r., poz. 1396, z późn. zm.), w których określono między innymi: teren wymagający przeprowadzenia remediacji, sposób jej przeprowadzenia, nazwy substancji powodujących ryzyko oraz ich zawartość w glebie i w ziemi, do jakiej doprowadzi remediacja. Ponadto rozpoczęto procedurę weryfikacji wykazów potencjalnych historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi, przedkładanych przez starostów. Ponadto 10% ankietowanych gmin wskazało na realizację zadania – głównie w postaci likwidacji dzikich wysypisk odpadów.

Starostwa powiatowe prowadziły postępowania w sprawach rekultywacji gruntów na wniosek lub w terminach wynikających z decyzji o terminie i kierunku rekultywacji, decyzji o osobie zobowiązanej do rekultywacji, decyzji o zakończeniu rekultywacji lub decyzji o utracie lub ograniczeniu wartości użytkowej gruntu. Rekultywację gruntów w analizowanym okresie przeprowadzono m.in. w powiecie działdowskim (złóże Lidzbark Welski, złóże Grzybiny IV, złóże Żabiny 2, złoża Grzybiny V i Grzybiny VII), powiecie iławskim, powiecie lidzbarskim, powiecie nowomiejskim, powiecie kętrzyńskim oraz w mieście Elbląg.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie wydała 3 decyzje uzgadniające warunki przeprowadzenia działań naprawczych za szkody w środowisku w powierzchni ziemi na podstawie art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. *o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie* (Dz.U. z 2019 r. poz. 1862), w których określono między innymi teren wymagający przeprowadzenia remediacji, sposób jej przeprowadzenia, nazwy substancji powodujących ryzyko oraz ich zawartość w glebie i w ziemi, do jakiej doprowadzi remediacja.

3.8. Obszar interwencji 8: Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

Dla obszaru interwencji 8 – **Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów** przy monitorowaniu stopnia realizacji *Programu* określono 7 celów:

- Utrzymanie tendencji oddzielenia wzrostu ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju wyrażonego w PKB,

- Zapobieganie powstawaniu odpadów,
- Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa i zmiana ich zachowań,
- Zwiększenie udziału odzysku, w tym w szczególności ponownego użycia, recyklingu i energii zawartej w odpadach – odzyskiwanie energii powinno zostać ograniczone do materiałów nienadających się do recyklingu,
- Dalszy rozwój systemu selektywnego zbierania odpadów, w tym odpadów biodegradowalnych i odpadów niebezpiecznych,
- Zmniejszenie ilości kierowanych na składowiska odpadów – składowanie powinno zostać ograniczone do odpadów resztkowych,
- Remediacja terenów zanieczyszczonych oraz rekultywacja terenów zdegradowanych, w tym nieczynnych składowisk odpadów.

3.8.1. Cele: Utrzymanie tendencji oddzielenia wzrostu ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju wyrażonego w PKB, Zapobieganie powstawaniu odpadów, Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa i zmiana ich zachowań

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
ilość wytwarzanych odpadów	ton/mln zł PKB brutto	27,7	18,5 (2017 r.)	25,0	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Dane dotyczące ilości wytwarzanych odpadów względem produktu krajowego brutto wskazują na znaczącą poprawę sytuacji, jako że między rokiem 2014 a rokiem 2017 odnotowano spadek z poziomu 27,7 ton wytwarzanych odpadów na milion zł PKB do 18,5 tony wytwarzanych odpadów na milion zł PKB, co stanowi wypełnienie i wyraźne przewyższenie zakładanego celu.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
	Kierunek interwencji – 8.XXVII. Minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów	

Realizacja wszystkich zadań dotyczących obszar interwencji 8: Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów odbywa się zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2016-2022. Monitoring realizacji zadań WPGO prowadzony jest w cyklu trzyletnim. Działania zrealizowane

w latach 2017-2018 będą opisane Sprawozdaniu z realizacji Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2022 w latach 2017-2019.

3.8.2. Cel: Zwiększenie udziału odzysku, w tym w szczególności ponownego użycia, recyklingu i energii zawartej w odpadach – odzyskiwanie energii powinno zostać ograniczone do materiałów nienadających się do recyklingu

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
odpady wytworzone w ciągu roku poddane odzyskowi	tys. t	196,8	96,5	280	GUS
osiągnięty poziom recyklingu odpadów opakowaniowych	%	70,3	71,4	75	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Ilość odpadów wytworzonych w ciągu roku poddanych odzyskowi spadła ze 196,8 tys. ton w 2014 r. do 96,5 tys. ton w 2018 r.

Poziom recyklingu odpadów opakowaniowych wzrósł z 70,3% w 2014 r. do 71,4% w roku 2018. Wciąż jednak jest to wartość wyraźnie niższa od wartości docelowej określonej na 2020 r. wynoszącej 75%.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
	Kierunek interwencji – 8.XXVIII. Odzysk surowców i recykling	

3.8.3. Cel: Dalszy rozwój systemu selektywnego zbierania odpadów, w tym odpadów biodegradowalnych i odpadów niebezpiecznych

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
ilość zebranych selektywnie odpadów niebezpiecznych w ciągu roku	t	1,4	47,09	2	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

W 2018 r. odnotowano wyjątkowo wysoki poziom ilości zebranych selektywnie odpadów niebezpiecznych – 47,09 t, przy zaledwie 1,4 t w roku 2014 r. Dla porównania

można wskazać, że wskaźnik ten w latach 2015, 2016 i 2017 wynosił odpowiednio 11,4 t, 13,5 t oraz 8,95 t. Tak znaczący wzrost należy wytłumaczyć zdecydowaną poprawą systemu selektywnego zbierania odpadów w województwie. Wszystkie wyniki od 2015 r. wyraźnie wykraczają ponad zakładaną na 2020 r. wartość docelową.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 8.XXVIII. Odzysk surowców i recykling		

3.8.4. Cel: Zmniejszenie ilości kierowanych na składowiska odpadów – składowanie powinno zostać ograniczone do odpadów reszkowych

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
efekty rzeczowe inwestycji w danym roku: zdolność przekazanych do eksploatacji urządzeń w zakresie unieszkodliwiania odpadów ogółem	t	0	brak danych	0 (w 2020 r. nie planuje się oddawania nowych urządzeń)	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Główny Urząd Statystyczny zaprzestał gromadzenia i udostępniania danych dotyczących tego wskaźnika.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 8.XXIX. Unieszkodliwianie odpadów komunalnych i pozostałych		

3.8.5. Cel: Remediacja terenów zanieczyszczonych oraz rekultywacja terenów zdegradowanych, w tym nieczynnych składowisk odpadów

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
powierzchnia dzikich wysypisk na 100 km ² powierzchni ogółem	m ²	36	32	0	GUS
tereny składowania odpadów, niezrekultywowane	ha	4,7	4,5	0	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Powierzchnia dzikich wysypisk na 100 km² powierzchni ogółem została zredukowana w 2018 r. do 32 m² na 100 km² powierzchni ogółem. Jest to najniższa wartość, odkąd GUS publikuje takie dane, tj. od 2008 roku, mimo to osiągnięcie wartości docelowej dla 2020 r. wydaje się niemożliwe.

Powierzchnia niezrekultywowanych terenów składowania odpadów wciąż była daleka od wartości docelowej, jednak z analizy corocznych wartości wynika, że zauważalny jest pozytywny trend zmian.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 8.XXX. Zapobieganie zanieczyszczeniu powierzchni ziemi		

3.9. Obszar interwencji 9: Zasoby przyrodnicze

Dla obszaru interwencji 9 – **Zasoby przyrodnicze** przy monitorowaniu stopnia realizacji Programu określono 6 celów:

- Ochrona obszarów i obiektów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych,
- Zapewnienie spójności przestrzeni przyrodniczej województwa,
- Doskonalenie trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej,
- Ograniczanie zagrożeń dla rodzimej przyrody,
- Ochrona różnorodności biologicznej w rolnictwie i na terenach zurbanizowanych,
- Włączanie społeczeństwa do działań na rzecz ochrony przyrody.

3.9.1. Cel: Ochrona obszarów i obiektów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
powierzchnia obiektów i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych ogółem	ha	1 129 519	1 128 501	1 146 450	GUS
liczba pomników przyrody ogółem	szt.	2569	2191	powyżej 2569	RDOŚ

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
liczba zatwierdzonych planów zadań ochronnych	szt.	33	38	55	RDOŚ
powierzchnia siedlisk, na których zrealizowano działania dla poprawy stanu ochrony	ha	x	14 522	8028 (2023 r. wg RPO WiM)	Sprawozdanie z wdrażania RPO WWM na lata 2014-2020

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Łączna powierzchnia obiektów i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych nieznacznie się zmniejszyła między 2014 a 2018 rokiem (o 1018 ha). Wpływ na niewielkie wahania powierzchni obszarów chronionych ma aktualizacja map i dokładniejsze przeliczanie rzeczywistych terenów objętych formami obszarowej ochrony przyrody.

Liczba pomników przyrody na terenie województwa warmińsko-mazurskiego spadła z 2569 w 2014 r. do 2191 w 2018 r. Najczęstszymi przesłankami uzasadniającymi zniesienie tej formy ochrony przyrody są: utrata wartości przyrodniczych i krajobrazowych, ze względu na które ustanowiono formę ochrony przyrody, oraz konieczność realizacji inwestycji celu publicznego w przypadku braku rozwiązań alternatywnych lub zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie kontynuowała opracowywanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 i do końca 2018 r. zatwierdzone zostały plany zadań ochronnych dla 38 obszarów.

Według danych ze *Sprawozdania rocznego za rok 2018 z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020* w celu uzyskania lepszego statusu ochrony przyrody wsparciem objęto 14 522 hektary powierzchni siedlisk, co niemal dwukrotnie przekracza zakładaną wartość docelową.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 9.XXXI. Rozwój i weryfikacja obszarowych form ochrony przyrody i krajobrazu		
9.XXXI.123.	Obejmowanie prawną ochroną obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, w tym analiza możliwości utworzenia parków narodowych: Mazurskiego i Puszczy Rominckiej	Zarząd Województwa, MŚ, RDOŚ i/ lub samorządy lokalne – zgodnie z kompetencjami określonymi w ustawie o ochronie przyrody
9.XXXI.124.	Weryfikacja granic, celów i przedmiotów ochrony w powołanych formach ochrony przyrody	Zarząd Województwa, MŚ, RDOŚ i/ lub samorządy lokalne – zgodnie z kompetencjami określonymi w ustawie

		<i>o ochronie przyrody</i>
9.XXXI.125.	Sporządzenie audytu krajobrazowego województwa oraz określenie zasad zagospodarowania wyznaczonych krajobrazów priorytetowych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa	Zarząd Województwa
9.XXXI.126.	Aktualizacja dokumentów planistycznych gmin, z uwzględnieniem lokalizacji krajobrazów priorytetowych i zasad ich zagospodarowania	samorządy lokalne

Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2017-2018 przyjął uchwałę nr XXXIX/838/18 z dnia 28 sierpnia 2018 r. w sprawie *Parku Krajobrazowego Wzgórz Dylewskich*, aktualizując Rozporządzenie Nr 39 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 września 2005 r. w sprawie *Parku Krajobrazowego Wzgórz Dylewskich* o zapisy wynikające z obecnego brzmienia ustawy o *ochronie przyrody*. Uchwała zawiera również dodatkowe zapisy stanowiące o odstępstwach od zakazów umożliwiające m.in.: realizację przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko nie jest obowiązkowe i przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz parku krajobrazowego oraz usunięcie drzew lub krzewów w obrębie zadrzewienia, należących do gatunków obcych.

Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2017-2018 przyjął także 14 uchwał dotyczących obszarów chronionego krajobrazu:

- Uchwała Nr XXVI/605/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Pasłęki*,
- Uchwała Nr XXVI/606/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Środkowej Łyny*,
- Uchwała Nr XXVI/607/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Rzeki Liwy*,
- Uchwała Nr XXX/669/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 września 2017 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej*,
- Uchwała Nr XXX/670/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 września 2017 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Kanalu Elbląskiego*,

- Uchwała Nr XXX/671/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 września 2017 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Puszczy i Jezior Piskich*,
- Uchwała Nr XXXIII/726/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie *Skarlińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu*,
- Uchwała Nr XXXIII/727/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Jezior Legińsko-Mrągowskich*,
- Uchwała Nr XXXIV/741/18 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 lutego 2018 r. w sprawie *Buchnowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu*,
- Uchwała Nr XXXIV/742/18 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 lutego 2018 r. w sprawie *Hartowieckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu*,
- Uchwała Nr XXXIV/743/18 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 lutego 2018 r. w sprawie *Spychowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu*,
- Uchwała Nr XXXIX/837/18 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 sierpnia 2018 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Guber*,
- Uchwała Nr III/52/18 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzniesień Górskich*,
- Uchwała Nr III/53/18 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie *Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórz Dylewskich*.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie w 2017 r. dokonała uzgodnienia 51 uchwał jednostek samorządu terytorialnego:

- 20 projektów uchwał rad gmin w sprawie ustanowienia lub zniesienia pomnika przyrody (17 uzgodniono, a w przypadku 3 odmówiono uzgodnienia),
- 21 projektów uchwał Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego w sprawie zmiany granic (korekty wynikające z przyjętego opisu przebiegu granic) lub

zakazów i odstępstw od nich obowiązujących na terenie obszarów chronionego krajobrazu w województwie warmińsko-mazurskim,

- 8 projektów uchwał rad gmin w sprawie ustanowienia lub zniesienia użytku ekologicznego (7 uzgodniono, a w przypadku 1 wniosku odmówiono uzgodnienia),
- 2 projektów uchwał rad gmin w sprawie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego (uzgodnienie w obu przypadkach).

W 2018 r. natomiast dokonała uzgodnienia 17 uchwał jednostek samorządu terytorialnego:

- 5 projektów uchwał Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (obejmujących: korekty granic wynikające z przyjętego opisu przebiegu granic w państwowym systemie odniesień przestrzennych, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 3 ust. 5 ustawy *Prawo geodezyjne i kartograficzne*, zakazy w obecnym brzmieniu ustawy *o ochronie przyrody* i odstępstwa od nich) (w przypadku 2 projektów odmówiono uzgodnienia, natomiast 3 uzgodniono),
- 1 projekt uchwały Sejmiku w sprawie Parku Krajobrazowego Wzgórz Dylewskich (uzgodniono),
- 9 projektów uchwał rad gmin w sprawie ustanowienia lub zniesienia pomnika przyrody (4 uzgodniono, a w przypadku 5 odmówiono uzgodnienia),
- 2 projekty uchwał rad gmin w sprawie ustanowienia lub zniesienia użytku ekologicznego (oba uzgodniono).

Ponadto RDOŚ w Olsztynie w latach 2017-2018 opiniował propozycje zmian granicy obszarów Natura 2000: Gązwa PLH280011, Kaszuny PLH280040, Lasy Skalskie PLB280011, Jezioro Oświn i okolice PLB280004 oraz Ostoja Warmińska PLB280015. Dokument pn. „Lista zmian granic obszarów Natura 2000” sporządzony przez GDOŚ i przyjęty uchwałą Rady Ministrów w 2019 r. przekazano Komisji Europejskiej.

W danym okresie nie wprowadzono zmian w zakresie celów i przedmiotów ochrony obszarów Natura 2000. Natomiast współpracowano z Urzędem Morskim w Gdyni w sprawie opracowania aktualizacji Standardowych Formularzy Danych dla obszarów Natura 2000: Zalew Wiślany PLB280010 oraz Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280007.

W analizowanym okresie nie nastąpił przełom w kwestii utworzenia parków narodowych: Mazurskiego i Puszczy Rominckiej.

Audyt krajobrazowy województwa warmińsko-mazurskiego nie był sporządzany w latach 2017-2018, ponieważ stosowne rozporządzenie określające m.in. szczegółowy zakres i metodologię audytu krajobrazowego weszło w życie dopiero w 2019 r.

Aktualizację dokumentów planistycznych gmin, z uwzględnieniem lokalizacji krajobrazów priorytetowych i zasad ich zagospodarowania, zadeklarowało 16% biorących w ankiecie gmin.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 9.XXXII. Zachowanie obiektów o szczególnych walorach przyrodniczych		
9.XXXII.127.	Zapewnienie ochrony tworów przyrody ożywionej i nieożywionej o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej – pomników przyrody	samorządy lokalne, właściciele i użytkownicy gruntów

Opiekę nad powołanymi pomnikami przyrody sprawowały przeważnie organy urzędów gmin. Czasem zadanie to było przejmowane przez odpowiednie nadleśnictwo, jeżeli pomniki przyrody znajdowały się na terenach będących własnością Lasów Państwowych. Drzewa będące pomnikami przyrody poddawano zabiegom pielęgnacyjnym (m.in. usuwano suche gałęzie i konary oraz stosowano wiązania elastyczne), poprawiano także oznakowanie pomników przyrody przez montaż przy nich nowych tabliczek informacyjnych. Gmina Prostki zleciła wykonanie ekspertyzy dendrologicznej dotyczącej oceny stanu sanitarno-technicznego i zdrowotnego dwóch drzew będących pomnikami przyrody.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 9.XXXIII. Doskonalenie planowania i realizacji zadań ochronnych		
9.XXXIII.128.	Opracowanie planów zadań ochronnych dla wszystkich obszarów Natura 2000, dla których sprawującym nadzór jest RDOŚ w Olsztynie	RDOŚ
9.XXXIII.129.	Opracowanie planów ochrony dla wszystkich rezerwatów	RDOŚ
9.XXXIII.130.	Realizacja zadań wyznaczonych dla zachowania lub poprawy stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz cennych gatunków roślin, zwierząt i grzybów na obszarach chronionych	RDOŚ, właściciele i użytkownicy gruntów na obszarach chronionych

Od 2017 r. RDOŚ w Olsztynie realizuje projekt POIS.02.04.00-00-0193/16 pn.: „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000”, współfinansowany ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, którego beneficjentem głównym jest Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Olsztynie jest zaś upoważniony do ponoszenia wydatków kwalifikowalnych. W ramach projektu do 2022 r. opracowanych zostanie 12 planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000: Jezioro Karaś PLH280003, Torfowisko Zocie

PLH280037, Murawy na Poligonie Orzysz PLH280056, Góra Dębowa koło Mławy PLH280057, Ostoja Dylewskie Wzgórza PLH280043, Jezioro Łuknajno PLB280003, Ostoja Radomno PLH280035, Jezioro Drużno PLB280013, Puszcza Romincka PLH280005, Lasy Iławskie PLB280005, Ostoja Welska PLH280014, Przełomowa Dolina Rzeki Wel PLH280015.

Prowadzono także prace nad projektami planów zadań ochronnych dla obszarów: Jezioro Długie PLH280030, Gierłoż PLH280002 i Mamerki PLH280004.

W 2018 r. RDOŚ w Olsztynie opracował ponadto plan ochrony dla rezerwatu przyrody „Bagno Mostki” w ramach projektu finansowanego ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie.

W ramach realizacji zadań wyznaczonych dla zachowania lub poprawy stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz cennych gatunków roślin, zwierząt i grzybów na obszarach chronionych w zakresie obszarów Natura 2000 RDOŚ w Olsztynie w 2017 r. rozpoczął realizację projektów ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020:

- „Ochrona siedlisk i gatunków terenów nieleśnych zależnych od wód” – w ramach którego realizowane są działania ochrony czynnej dla siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt zależnych od wód (bagiennych, torfowiskowych, wodno-błotnych), które zaplanowane zostały w planach zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000. W ramach projektu w 2018 r.:
 - zlecono wykonanie dokumentacji projektowych i ekspertyz hydrologicznych dla działań ochronnych w obszarach Natura 2000: Dolina Kakaju PLH280036, Mazurskie Bagna PLH280054, Ostoja Napiwodzko-Ramucka PLH280052, Jonkowo-Warkały PLH280039. Zadanie zrealizowano tylko w zakresie obszaru Mazurskie Bagna PLH280054. Powstała w wyniku zlecenia ekspertyza hydrologiczna oraz dokumentacja techniczno-projektowa będzie stanowiła podstawę dla przyszłych działań ochronnych mających na celu stabilizację stosunków wodnych w obszarze;
 - zlecono wykonanie ekspertyz przyrodniczych mających na celu uszczegółowienie działań ochronnych w zakresie wycinki drzew i krzewów w obszarach Natura 2000: Dolina Kakaju PLH280036, Kaszuny PLH280040, Ostoja Napiwodzko-Ramucka PLH280052, Ostoja Iławska PLH280053, Jonkowo-Warkały PLH280039. Uzyskane ekspertyzy

stanowiły podstawę dla określenia zakresu działań ochronnych polegających na koszeniu oraz usuwaniu drzew i krzewów;

- o ogłoszono przetarg nieograniczony na wykonanie działań ochronnych polegających na koszeniu oraz usuwaniu drzew i krzewów w obszarach Natura 2000: Dolina Kakaju PLH280036, Kaszuny PLH280040, Jonkowo-Warkawy PLH280039.

- „Inwentaryzacja cennych siedlisk przyrodniczych kraju, gatunków występujących w ich obrębie oraz Stworzenie Banku Danych o Zasobach Przyrodniczych” – w ramach projektu m.in. wykonywane będą inwentaryzacje terenowe na potrzeby uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony na obszarach Natura 2000, które zidentyfikowane zostały w planach zadań ochronnych.

RDOŚ w Olsztynie przy współudziale Gminy Miłakowo, pletwonurków ze stowarzyszenia Pro-Natura oraz nauczycieli i Szkoły Podstawowej w Miłakowie przeprowadził akcję sprzątania jeziora Wukśniki, które leży w obszarze Natura 2000 Jezioro Wukśniki PLH280038.

W 2017 r. wydano 27 zarządzeń regulujących w sprawie rezerwatów przyrody:

- 3 zarządzenia zmieniające zarządzenia w sprawie rezerwatów przyrody: „Bagno Mostki”, „Łabędź”, „Sołtysek”;
- 13 zarządzeń w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatów przyrody: „Dolina rzeki Wałszy”, „Jezioro Nidzkie”, „Jezioro Łuknajno”, „Jezioro Pogubie Wielkie”, „Jezioro Warnoły”, „Krutynia” tzw. Dolna, „Kwiecewo”, „Nietlickie Bagno”, „Mszar”, „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce”, „Polder Sątopy-Samulewo”, „Ptasia Wyspa”, „Ujście Nogatu”;
- 11 zarządzeń zmieniających zarządzenia w sprawie ustanowienia zadań ochrony dla rezerwatów przyrody: „Bagno Nadrowskie”, „Jezioro Długie”, „Jezioro Nidzkie”, „Jezioro Siedmiu Wysp”, „Krutynia” tzw. Dolna, „Krutynia” tzw. Górna, „Nietlickie Bagno”, „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” (x3), „Uroczysko Piotrowice”.

W 2018 r. wydano 29 zarządzeń regulujących w sprawie rezerwatów przyrody:

- 16 zarządzeń w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatów przyrody: „Cisowy Jar”, „Czarnówko”, „Jezioro Czarne”, „Jezioro Długie”, „Jezioro Martwe”, „Jezioro Nidzkie”, „Jezioro Orłowo Małe”, „Kociołek”, „Krutynia” (tzw. Dolna), „Łabędź”, „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce”, „Piłackie Wzgórza”,

„Redykajny”, „Rzeka Drwęca”, „Uroczysko Piotrowice”, „Wyspa na Jeziorze Partęczyny Wielkie”;

- 13 zarządzeń zmieniających zarządzenia w sprawie ustanowienia zadań ochrony dla rezerwatów przyrody: „Bagno Nadrowskie”, „Jezioro Długie”, „Jezioro Łuknajno”, „Jezioro Martwe”, „Jezioro Nidzkie”, „Jezioro Siedmiu Wysp”, „Kulka”, „Nietlickie Bagno” (2x), „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” (2x), „Piłackie Wzgórza”, „Uroczysko Piotrowice”.

W zakresie nadzoru nad rezerwatami przyrody w 2017 r. realizowano następujące działania:

- w rezerwacie przyrody „Kulka” przeprowadzono działania z zakresu ochrony czynnej polegające na wykoszeniu runi wraz z siewkami i podrostami gatunków drzewiastych z powierzchni 0,58 ha wraz z zebraniem i wywiezieniem powstałej podczas prac biomasy poza rezerwat przyrody;
- wykonano koszenie torfowisk alkalicznych w rezerwacie przyrody „Struga Żytkiejmska”;
- dokonano oznakowania rezerwatów przyrody – dla 5 rezerwatów przyrody wykonano i zamontowano łącznie 40 tablic, ponadto dokonano montażu tablic wykonanych w 2016 r. dla kolejnych 10 rezerwatów (łącznie 21 tablic).

W 2018 r. realizowano następujące działania:

- w rezerwacie przyrody „Kulka” przeprowadzono działania z zakresu ochrony czynnej polegające na wykoszeniu runi wraz z siewkami i podrostami gatunków drzewiastych z pow. 0,58 ha wraz z zebraniem i wywiezieniem powstałej podczas prac biomasy poza rezerwat przyrody;
- wykonano koszenie torfowisk w rezerwach przyrody „Kociołek”, „Łabędź” i „Uroczysko Piotrowice” – na łącznej powierzchni ok. 8,3 ha;
- w rezerwacie przyrody „Wyspa na Jeziorze Partęczyny Wielkie” wykonano działanie z zakresu ochrony czynnej polegające na usunięciu zakrzaczeń powodujących zacienienie stanowiska obuwika pospolitego *Cypripedium calceolus*;
- dokonano oznakowania rezerwatów przyrody:
 - dla 11 rezerwatów przyrody („Bartosze”, „Borki”, „Jezioro Nidzkie”, „Jezioro Zdedy”, „Ławny Lasek”, „Mszar”, „Polder Sątopy-Samulewo”, „Redykajny”, „Sołtysek”, „Ustnik”, „Wyspa na Jeziorze Partęczyny Wielkie”) wykonano i zamontowano łącznie 38 tablic,

- dla rezerwatu „Jezioro Zdedy”, położonego na czynnym poligonie w Bemowie Piskim, wykonano dodatkowe tablice ostrzegawcze w języku angielskim (15 szt.), które w ramach współpracy zostaną zamontowane przez Jednostkę Wojskową nr 2098,
- ponadto wykonano 2 tablice dla rezerwatu „Jezioro Francuskie”, które będą zamontowane w 2019 r.

W zakresie ochrony gatunkowej zwierząt, roślin i grzybów w 2017 r. m.in.:

- zrealizowano projekty z zakresu ochrony czynnej dotyczące: ochrony miejsc gniazdowych bociana białego poprzez montaż 10 platform gniazdowych, inwentaryzacji płazów na Wysoczyźnie Elbląskiej (etap II), opracowania zaleceń działań w zakresie ochrony i poprawy biotopów żółwia błotnego na terenie rezerwatów przyrody „Nadrowskie Bagno” oraz „Jezioro Orłowo Małe” i ich okolicach, przeciwdziałania szkodom powodowanym przez bobry (montaż 15 urządzeń przelewowych obniżających poziom wody) oraz odlów i przesiedlenie 4 rodzin bobra, przekazanie 740 mb siatki ogrodzeniowej w celu zabezpieczenia m.in. przed ścinaniem drzew przez bobry,
- ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej finansowane jest zadanie pn. *Przeciwdziałanie szkodom powodowanym przez bobry w gospodarstwach rolnych i mieniu oraz zabezpieczanie zwierząt gospodarskich przed wilkami na terenie województwa warmińsko-mazurskiego*. W ramach realizacji projektu poszkodowanym działalnością bobrów i wilków przekazane zostaną zabezpieczenia mające na celu ograniczenie szkód wyrządzanych przez te gatunki. Planowane działania wpływają na zmniejszenie negatywnego oddziaływania tych zwierząt na gospodarkę człowieka oraz wzrost akceptacji do tych gatunków.

W zakresie poprawy stanu ochrony siedlisk przyrodniczych na obszarach chronionych RDOŚ w Olsztynie jako współbeneficjent wraz z Klubem Przyrodników realizował projekt „*Ochrona torfowisk alkalicznych (7230-3) w młodogłacjalnym krajobrazie Polski północnej*”, finansowany ze środków unijnych programu LIFE. Projekt obejmował realizację działań mających na celu zahamowanie procesu degradacji oraz poprawę, a także zachowanie właściwego stanu torfowisk alkalicznych Polski północnej jako siedliska występowania wielu rzadkich, chronionych i skrajnie zagrożonych gatunków roślin, w tym szczególnie gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (*Saxifraga*

hirculus, *Liparis loeselii*, *Hamatocaulis vernicosus*). W 2017 roku w ramach projektu wykonano koszenie w rezerwacie przyrody „Żytkiejmska Struga”.

3.9.2. Cel: Zapewnienie spójności przestrzeni przyrodniczej województwa

4. Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
powierzchnia obiektów i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych ogółem	ha	1 129 519	1 128 501	1 146 450	GUS
liczba pomników przyrody ogółem	szt.	2569	2191	powyżej 2569	RDOŚ
liczba zatwierdzonych planów zadań ochronnych	szt.	33	38	55	RDOŚ
powierzchnia siedlisk, na których zrealizowano działania dla poprawy stanu ochrony	ha	x	14 522	8028 (2023 r. wg RPO WiM)	Sprawozdanie z wdrażania RPO WWM na lata 2014-2020

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Łączna powierzchnia obiektów i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych nieznacznie się zmniejszyła między 2014 a 2018 rokiem (o 1018 ha). Wpływ na niewielkie wahania powierzchni obszarów chronionych ma aktualizacja map i dokładniejsze przeliczanie rzeczywistych terenów objętych formami obszarowej ochrony przyrody.

Liczba pomników przyrody na terenie województwa warmińsko-mazurskiego spadła z 2569 w 2014 r. do 2191 w 2018 r. Najczęstszymi przesłankami uzasadniającymi zniesienie tej formy ochrony przyrody są: utrata wartości przyrodniczych i krajobrazowych, ze względu na które ustanowiono formę ochrony przyrody, oraz konieczność realizacji inwestycji celu publicznego w przypadku braku rozwiązań alternatywnych lub zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie kontynuowała opracowywanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 i do końca 2018 r. zatwierdzone zostały plany zadań ochronnych dla 38 obszarów.

Według danych ze *Sprawozdania rocznego za rok 2018 z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020* w celu uzyskania lepszego statusu ochrony przyrody wsparciem objęto 14 522 hektary powierzchni siedlisk, co niemal dwukrotnie przekracza zakładaną wartość docelową.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 9.XXXIV. Zachowanie ciągłości terytorialnej i spójności ekologicznej przestrzeni przyrodniczej i zapobieganie jej fragmentacji		
9.XXXIV.131.	Wyznaczenie, utrzymanie i właściwe zagospodarowanie korytarzy ekologicznych, łączących obszary o charakterze węzłowym	Zarząd Województwa, WMBPP
9.XXXIV.132.	Wyznaczenie, utrzymanie i właściwe zagospodarowanie korytarzy ekologicznych na poziomie lokalnym	samorządy lokalne
9.XXXIV.133.	Budowa przejść dla zwierząt przez trasy komunikacyjne, w miejscach, w których przecinają one szlaki ich migracji	wykonawcy inwestycji drogowych i kolejowych
9.XXXIV.134.	Utrzymanie i rozwijanie zielonej infrastruktury na terenach nieleśnych, w tym przydrożnych alei i szpalerów drzew oraz ochrona i renaturyzacja zbiorowisk roślinnych towarzyszących ciekom wodnym, otaczających zbiorniki wodne i obszary podmokłe	właściciele i użytkownicy gruntów
9.XXXIV.135.	Wspieranie prac badawczych i inwentaryzacyjnych oraz działań edukacyjnych mających na celu przybliżenie społeczeństwu idei i celów korytarzy ekologicznych	ośrodki naukowo-badawcze, ośrodki edukacyjne, NGO, WFOŚiGW

W opracowanym przez Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie i przyjętym uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego nr XXXIX/832/18 z dnia 28.08.2018 r. *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego* (Dz.Urz. Woj. W-M z 2018 r., poz. 4173) wyznaczono regionalną sieć korytarzy ekologicznych oraz kierunki, zasady i działania niezbędne do realizacji zadania. Zapisy te mogą być traktowane jako podstawa do wyznaczania korytarzy ekologicznych na poziomie lokalnym, jednak wg danych z ankiet w latach 2017-2018 jedynie 6% gmin wskazało na realizację tego zadania.

Przy okazji nowych inwestycji drogowych prowadzonych na terenie województwa uwzględniane były przejścia dla zwierząt przez trasy komunikacyjne, w miejscach, w których przecinają one szlaki ich migracji.

Na utrzymanie i rozwijanie zielonej infrastruktury na terenach nieleśnych, w tym przydrożnych alei i szpalerów drzew oraz na ochronę i renaturyzację zbiorowisk roślinnych towarzyszących ciekom wodnym, otaczających zbiorniki wodne i obszary podmokłe wskazało w ankietach 30% gmin, w tym 57% gmin miejskich. Prowadzone prace obejmowały głównie nasadzenia drzew przy drogach oraz pielęgnację zieleni.

W większych miastach realizowano ponadto projekty dotyczące budowy obiektów zielonej infrastruktury stanowiące miejsce odpoczynku i rekreacji dla mieszkańców.

3.9.3. Cel: Doskonalenie trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
poziom lesistości	%	31,05	31,6	31,16	GUS
powierzchnia lasów	tys. ha	750,5	762,7	753,3	GUS
powierzchnia gruntów zadrzewionych i zakrzewionych	ha	24 345	10 317	powyżej 24 345	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Poziom lesistości wzrósł z 31,05% w 2014 roku do 31,6% w 2018 r., a powierzchnia lasów w analogicznym terminie wzrosła 750,5 tys. ha do 762,7 tys. ha, co oznacza, że oba te wskaźniki przekroczyły zakładaną na 2020 r. wartość docelową.

Powierzchnia gruntów zadrzewionych i zakrzewionych notowała niewielki wzrost w latach 2014-2016 (od 24 345 ha w 2014 r. przez 24 628 ha w 2015 r. do 25 009 ha w 2016 r.), po czym nastąpił gwałtowny spadek w 2017 r. – 12 120 ha, natomiast w 2018 r. powierzchnia ta kształtowała się na poziomie 10 317 ha.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 9.XXXV. Utrzymanie, powiększanie i ochrona zasobów leśnych oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych		
9.XXXV.136.	Aktualizacja planów urządzenia lasów, w celu zapewnienia racjonalnego użytkowania zasobów leśnych Lasów Państwowych (kształtowanie właściwej struktury gatunkowej i wiekowej drzewostanów, z zachowaniem bogactwa biologicznego siedlisk przyrodniczych, flory, fauny i grzybów)	nadleśnictwa Lasów Państwowych
9.XXXV.137.	Uzupełnianie i aktualizacja planów urządzenia lasów niebędących w Zarządzie Lasów Państwowych	starostwa powiatowe
9.XXXV.138.	Aktualizacja programu zwiększania lesistości i kontynuacja zalesień, z uwzględnieniem potrzeb ochrony wartościowych siedlisk nieleśnych, kształtowania korytarzy ekologicznych i rekultywacji terenów zdegradowanych	Lasy Państwowe, właściciele i użytkownicy gruntów
9.XXXV.139.	Realizacja zadań wynikających z planów urządzenia lasu, programów ochrony przyrody nadleśnictw oraz programów gospodarczo-ochronnych Leśnych Kompleksów Promocyjnych	Lasy Państwowe
9.XXXV.140.	Utrzymanie i powiększanie powierzchni gruntów	właściciele i użytkownicy gruntów

	zadrzewionych i zakrzewionych, w tym form zadrzewień nierozdzielnie związanych z przestrzenią krajobrazu kulturowego	
9.XXXV.141.	Prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej	Lasy Państwowe, koła łowieckie
9.XXXV.142.	Wzmacnianie i rozwijanie publicznych funkcji lasów, w szczególności w zakresie edukacji i turystyki, z uwzględnieniem potrzeb ochrony przyrody	właściciele i administratorzy lasów publicznych
9.XXXV.143.	Ochrona i restytucja elementów rodzimej przyrody, w tym realizacja programów czynnej ochrony gatunków zagrożonych wyginięciem oraz prowadzenie inwentaryzacji, waloryzacji i monitoringu różnorodności biologicznej w ramach zrównoważonej gospodarki leśnej	Lasy Państwowe, podmioty realizujące działania ochronne
9.XXXV.144.	Rozbudowa i modernizacja bazy szkółkarskiej oraz infrastruktury służącej ochronie lasów, w tym odbudowie drzewostanów zniszczonych pod wpływem czynników abiotycznych i biotycznych	Lasy Państwowe

Zgodnie z ustawą z dnia 28 września 1991 r. *o lasach* (Dz.U. z 2018 r., poz. 2129, z późn. zm.) plan urządzenia lasu to szczegółowy leśny plan gospodarczy, stanowiący podstawowy dokument gospodarki leśnej. Lasy Państwowe dokonują aktualizacji planów urządzenia lasu co 10 lat. W analizowanym okresie nowe plany urządzenia lasów uchwalono w następujących nadleśnictwach:

- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie:
 - Nadleśnictwo Górowo Iławeckie (na lata 2018-2027),
 - Nadleśnictwo Iława (na lata 2017-2026),
 - Nadleśnictwo Młynary (na lata 2017-2026),
 - Nadleśnictwo Mrągowo (na lata 2017-2026),
 - Nadleśnictwo Nidzica (na lata 2018-2027),
 - Nadleśnictwo Stare Jabłonki (na lata 2017-2026),
 - Nadleśnictwo Wipsowo (na lata 2018-2027),
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku:
 - Nadleśnictwo Drygały (w 2017 r. dodano aneks do planu urządzenia lasu na lata 2010-2019),
 - Nadleśnictwo Giżycko (na lata 2017-2026),
 - Nadleśnictwo Olecko (na lata 2017-2026),
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Gdańsku:
 - Nadleśnictwo Elbląg (na lata 2017-2026),
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Toruniu:
 - Nadleśnictwo Jamy (na lata 2017-2026).

Zgodnie z art. 21 ustawy o *lasach* dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa, należących do osób fizycznych i wspólnot gruntowych sporządza się plan urządzenia lasu lub uproszczony plan urządzenia lasu (UPUL) na zlecenie właściwego miejscowo starosty, natomiast dla lasów innych właścicieli – na zlecenie i koszt tych właścicieli. Uproszczone plany urządzenia lasu to plany opracowywane dla lasu o obszarze co najmniej 10 ha, stanowiącego zwarty kompleks leśny, zawierające skrócony opis lasu i gruntów przeznaczonych do zalesienia oraz podstawowe zadania dotyczące gospodarki leśnej. Dla lasów nie będących w zarządzie Lasów Państwowych, o powierzchni mniejszej niż 10 ha wykonuje się inwentaryzację stanu lasu (ISL) w zakresie jeszcze bardziej ograniczonym niż to ma miejsce w przypadku uproszczonych planów urządzenia lasu.

W latach 2017-2018 starostwa powiatowe z terenu województwa warmińsko-mazurskiego wskazały na następujące działania z zakresu uzupełniania i aktualizacji planów urządzenia lasów niebędących w zarządzie Lasów Państwowych:

- Powiat Braniewski
 - wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu dla łącznej powierzchni 1137 ha;
- Powiat Działdowski
 - wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu dla łącznej powierzchni 1416 ha;
- Powiat Gołdapski
 - wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu dla łącznej powierzchni 2544 ha;
- Powiat Lidzbarski
 - wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu na terenie gmin Kiwity, Lidzbark Warmiński, Lubomino, Orneta oraz miasta Lidzbark Warmiński;
- Powiat Nowomiejski
 - wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu na terenie gmin Biskupiec i Nowe Miasto Lubawskie oraz miasta Nowe Miasto Lubawskie;
- Powiat Olsztyński
 - wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu na terenie gmin Barczewo, Biskupiec, Dywity, Kolno i części obrębu Stawiguda w gminie Stawiguda, dla łącznej powierzchni 2459 ha;
- Powiat Ostródzki

- wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu na terenie gmin Dąbrówno i Grunwald;
- Powiat Szczycieński
 - wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu dla łącznej powierzchni 1160 ha oraz inwentaryzacji stanu lasu dla łącznej powierzchni 34 ha; ponadto wydano 237 decyzji określających zadania z zakresu gospodarki leśnej na podstawie inwentaryzacji stanu lasu;
- Powiat Węgorzewski
 - wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu na terenie gmin Budry, Pozezdrze i Węgorzewo;
- Miasto Olsztyn
 - wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu dla łącznej powierzchni 177 ha.

Do realizacji programu zwiększania lesistości przyczynia się Działanie 8. Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów, poddziałanie - Zalesianie i tworzenie terenów zielonych, w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Wsparcie na zalesienie jest przyznawane beneficjentowi do gruntów wykazanych w ewidencji gruntów i budynków jako grunty rolne, użytkowane jako grunty orne albo sady albo grunty z sukcesją naturalną. W Polsce występuje nadwyżka gruntów niskich klas bonitacyjnych użytkowanych do niedawna bądź jeszcze obecnie jako grunty rolne. Wyłączenie tych gruntów z uprawy ma uzasadnienie ekonomiczne z uwagi na ich niską produktywność. Zalesienie takich gruntów wpływa korzystnie na ich wartość ekonomiczną i jednocześnie pozwala na znaczącą poprawę wskaźników statystycznych dotyczących wielkości obszarów leśnych w Polsce. Proponowane rozwiązania w zakresie sposobu zakładania upraw, ich składu gatunkowego oraz wykorzystania istniejących samosiewów wpływają korzystnie na utrzymanie różnorodności biologicznej oraz kondycję zakładanych upraw leśnych.

Zalesianiem gruntów porolnych zajmują się Lasy Państwowe. Zalesienia prowadzone są sztucznie lub też poprzez uznanie sukcesji naturalnej. Lasy Państwowe dokonują także rekultywacji na cele przyrodnicze terenów zdegradowanych, poligonowych i powojkowych. W tym celu usuwane są niewybuchy, niewypały, a następnie tereny są uprzątane i zalesiane.

Realizacja zadań wynikających z planów urządzenia lasu, programów ochrony przyrody nadleśnictw oraz programów gospodarczo-ochronnych Leśnych Kompleksów Promocyjnych „Lasy Mazurskie”, „Lasy Olsztyńskie” oraz utworzonego w 2011 r.

Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Elbląsko-Żuławskie” przez jednostki Lasów Państwowych polegała między innymi na prowadzeniu gospodarki leśnej (w tym zadań dotyczących hodowli i ochrony lasu, ochrony przeciwpożarowej oraz użytkowania lasu – pozyskania drewna i użytków ubocznych), udostępnianiu lasu poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc postojowych, ścieżek przyrodniczych, wiat edukacyjnych itp. oraz na czynnej ochronie przyrody.

Na realizację działań w ramach utrzymania i powiększania powierzchni gruntów zadrzewionych i zakrzewionych, w tym form zadrzewień nierozzerwalnie związanych z przestrzenią krajobrazu kulturowego wskazało 27% gmin. Najczęstszymi przykładami takich działań było dokonywanie nasadzeń drzew oraz tworzenie zielonych terenów rekreacyjnych. Ponadto prowadzono akcje edukacyjne polegające np. na zachęcaniu producentów rolnych do zachowania i odtwarzania śródpolnych remiz, zadrzewień, zakrzaczeń i małych zbiorników wodnych podczas spotkań z mieszkańcami.

Gospodarka łowiecka prowadzona była zgodnie z rocznymi planami łowieckimi. Koła łowieckie sporządzały je zgodnie z obowiązującymi na dany rok wytycznymi oraz wartościami docelowymi zawartymi w Wieloletnich Łowieckich Planach Hodowlanych. Gospodarka łowiecka prowadzona była także przez Lasy Państwowe w obwodach łowieckich wyłączonych z wydzierżawienia i przekazanych w zarząd nadleśnictwom. Gospodarka łowiecka prowadzona była tam zgodnie z Wieloletnimi Łowieckimi Planami Hodowlanymi oraz na podstawie rocznych planów łowieckich zatwierdzanych przez Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych. Stosowane zasady gospodarowania zwierzyną mają na celu zrównoważone użytkowanie zasobów łowieckich danych terenów, ograniczanie szkód powodowanych przez zwierzynę w lasach, na polach uprawnych i w płodach rolnych oraz zapewnienie trwałości poszczególnych gatunków zwierząt łownych jako dobra ogólnonarodowego. Prowadzona gospodarka ma również na celu, w razie potrzeby, zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt łownych zagrażających innym gałęziom gospodarki kraju, a także zapewnienie możliwości spełnienia społecznych potrzeb w zakresie uprawiania myślistwa oraz kultywowania tradycji łowieckich.

Wykorzystywane były także publiczne funkcje lasów. Lasy Państwowe prowadziły liczne zajęcia z zakresu edukacji leśnej zachęcające do spędzania czasu na łonie natury – spotkania upowszechniające taką formę aktywności organizowano w szkołach, przedszkolach, Ośrodkach Edukacji Leśnej, a także z leśnikiem w terenie (tzw. „zielone lekcje”). Na terenie województwa funkcjonują trzy Leśne Kompleksy Promocyjne: LKP Lasy Mazurskie, LKP Lasy Olsztyńskie oraz LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie, w których

leśnicy pokazują, że można skutecznie pogodzić najważniejsze zadania leśnictwa: produkcję drewna, ochronę przyrody i udostępnianie lasu społeczeństwu. Administracja Lasów Państwowych utrzymywała infrastrukturę turystyczną w postaci miejsc postojów, ścieżek edukacyjnych, pieszych i rowerowych szlaków turystycznych.

W 2018 r. została podpisana umowa na realizację przez Nadleśnictwo Ełk projektu pt. „Utworzenie szlaku turystycznego rowerowego dwukierunkowego z dopuszczeniem ruchu pieszych biegnącego wzdłuż Jeziora Ełckiego w miejscowości Chruściele przez tereny Nadleśnictwa Ełk”. Inwestycja ma na celu udostępnienie lasu i brzegu Jeziora Ełckiego mieszkańcom i turystom w ramach udostępniania przestrzeni turystycznej i rekreacyjnej przy jednoczesnej ochronie miejsc cennych.

W celu promocji wykorzystania publicznych funkcji lasów Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej wraz z Nadleśnictwem Elbląg opracowały turystyczną aplikację mobilną „Kraina Buka”, która stanowi przewodnik dla wszystkich aktywnych turystów, chcących poznać urokliwe miejsca i zakątki Wysoczyzny Elbląskiej.

Lasy Państwowe prowadziły liczne działania dotyczące ochrony i restytucji elementów rodzimej przyrody, w tym związane z realizacją programów czynnej ochrony gatunków zagrożonych wyginięciem oraz prowadzeniem inwentaryzacji, waloryzacji i monitoringu różnorodności biologicznej w ramach zrównoważonej gospodarki leśnej. Realizowane były np. takie projekty jak:

- „Ochrona gatunków i siedlisk”, realizowany przez Nadleśnictwa: Lidzbark, Myszyniec, Nidzica i Olsztynek w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Projekt przewiduje realizację działań dla 9 gatunków i 700,90 ha siedlisk;
- „Ochrona siedlisk i gatunków terenów nieleśnych zależnych od wód – Realizacja działań ochronnych wynikających z zatwierdzonego planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000”, realizowany przez Nadleśnictwa: Korpele, Kudypy, Nidzica, Wichrowo, Lidzbark, Nowe Ramuki, Jedwabno, Szczytno, Olsztynek, Susz;
- „Ochrona zbiorowisk grądowych na terenie obszaru ochrony siedlisk Ostoja Piska poprzez ograniczenie występowania czeremchy amerykańskiej”, realizowany przez Nadleśnictwo Spychowo;
- „Kompleksowa ochrona żubra w Polsce”, realizowany przez Nadleśnictwa: Czerwony Dwór i Gołdap;
- „Czynna ochrona cietrzewia na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych w Polsce”, realizowany przez Nadleśnictwo Drygały;

- „Ochrona rybołowa *Pandion haliaetus* na obszarach SPA Natura 2000 w Polsce”, realizowany przez Nadleśnictwo Maskulińskie.

Lasy Państwowe prowadziły szereg działań związanych z rozbudową i modernizacją bazy szkółkarskiej oraz infrastruktury służącej ochronie lasów, w tym m.in.:

- budowa i utrzymanie dróg dojazdów pożarowych,
- utrzymanie dostrzegalni przeciwpożarowych i baz sprzętu przeciwpożarowego,
- zakup samochodów patrolowo-gaśniczych,
- modernizacja szkółek leśnych obejmująca m.in. modernizację układu nawadniającego, wykonywanie ogrodzeń, zakup siewnika do nasion, budowę chłodni do przechowywania sadzonek, zakup kaset do produkcji sadzonek w systemie kontenerowym, budowę deszczowni, lodowni oraz pomieszczeń magazynowych.

3.9.4. Cel: Ograniczanie zagrożeń dla rodzimej przyrody

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
powierzchnia siedlisk, na których zrealizowano działania dla poprawy stanu ochrony	ha	x	14 522	8028 (2023 r. wg RPO WiM)	Sprawozdanie z wdrażania RPO WWM na lata 2014-2020
stan liczebny ważniejszych zwierząt chronionych: - żubr - ryś	szt.	105	112	105	GUS
		17	15	18	

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Według danych ze *Sprawozdania rocznego za rok 2018 z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020* w celu uzyskania lepszego statusu ochrony przyrody wsparciem objęto 14 522 hektary powierzchni siedlisk, co niemal dwukrotnie przekracza zakładaną wartość docelową.

Stan liczebny wybranych do analizy zwierząt chronionych uległ pewnym zmianom. Liczebność żubrów na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wzrosła o 7 sztuk, natomiast liczebność rysi spadła o 2 osobniki – z 17 sztuk w 2014 r. do 15 w 2018 r.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 9.XXXVI. Ograniczanie inwazji obcych gatunków		
9.XXXVI.145.	Opracowywanie regionalnych/miejscowych strategii ochrony/zarządzania gatunkami (w tym gat. konfliktowych i zagrożonych)	RDOŚ
9.XXXVI.146.	Kontrola i przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się gatunków obcych ze szczególnym uwzględnieniem inwazyjnych, które zagrażają rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym	RDOŚ, właściciele i użytkownicy gruntów

W analizowanym okresie nie opracowywano regionalnych i miejscowych strategii ochrony i zarządzania gatunkami. Prowadzone były natomiast liczne projekty mające na celu ochronę rzadkich i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, które opisane zostały we wcześniejszych rozdziałach.

Przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się gatunków obcych było realizowane przez zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców podczas różnego rodzaju akcji informacyjnych. Promowana była uprawa roślin rodzimych zamiast pochodzenia obcego, a także metody zwalczania takich gatunków obcych jak barszcz kaukaski.

W 2017 r. Nadleśnictwo Spychowo przeprowadziło szczegółową inwentaryzację terenową dotyczącą występowania czeremchy amerykańskiej na terenie obszaru Natura 2000 PLH280048 Ostoja Piska, na bazie której oparto opracowanie projektu „Ochrona zbiorowisk łąkowych na terenie obszaru ochrony siedlisk Ostoja Piska poprzez ograniczenie występowania czeremchy amerykańskiej”, którego realizacja ruszyła w 2018 r. Wraz z początkiem 2017 r. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska rozpoczęła realizację projektu pod nazwą „Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną” w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Projekt ma być wdrażany do 30 czerwca 2022 r., a jego wartość wynosi 20 milionów złotych.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 9.XXXVII. Monitoring przyrodniczy		
9.XXXVII.147.	Prowadzenie inwentaryzacji i aktualizacja danych o zasobach przyrodniczych województwa, ze szczególnym uwzględnieniem różnorodności biologicznej	ośrodki naukowo-badawcze, NGO, Lasy Państwowe, RDOŚ
9.XXXVII.148.	Prowadzenie monitoringu stanu przyrody i zagrożeń dla jej funkcjonowania oraz monitoringu skuteczności realizowanych działań ochronnych	RDOŚ, WIOŚ

W 2017 r. RDOŚ w Olsztynie złożył wniosek do NFOŚiGW o przyznanie środków na realizację projektu pn. „Monitoring stanu przedmiotów ochrony oraz realizacji celów

działań ochronnych na wybranych obszarach Natura 2000”, w ramach którego zaplanowano działania monitoringowe dla siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, które zaplanowane zostały w planach zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000. W 2018 r. po dokonanej ocenie formalno-merytorycznej (ocena ekologiczno-techniczna) odrzucono wniosek.

Wszystkie nadleśnictwa RDLP w Olsztynie prowadzą stały, coroczny monitoring wynikający z Instrukcji Ochrony Lasu bądź zasad i kryteriów FSC:

- form ochrony przyrody (w tym: ogrodów dendrologicznych i ośrodków rehabilitacji zwierząt),
- stanowisk rzadkich i chronionych gatunków porostów, grzybów i roślin rzadkich, ginących i zagrożonych wyginięciem,
- pomników przyrody,
- stanu zasiedlenia gniazd ptasich,
- lasów o szczególnych walorach przyrodniczych (HCVF).

Na terenie RDLP w Olsztynie prowadzony jest Program monitoringu lasów, który stanowi element systemu Państwowego Monitoringu Środowiska. Zebrane wyniki służą do oceny stanu zdrowotnego lasów Polski wszystkich form własności. Prace obserwacyjne odbywają się corocznie na stałych powierzchniach obserwacyjnych w okresie od 1 czerwca do 30 września. Prowadzenie badań zlecono Instytutowi Badawczemu Leśnictwa. Program monitoringu lasów stanowi element systemu Państwowego Monitoringu Środowiska.

Ponadto na zlecenie Głównego Inspektora Ochrony Środowiska na terenie RDLP w Olsztynie prowadzony jest monitoring:

- gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000, w latach 2017-2018 w Nadleśnictwach: Jedwabno, Kudypy, Mrągowo, Spychowo, Młynary, Olsztynek, Susz, Zaporowo, Dwukoły, Iława, Lidzbark, Szczytno,
- populacji lęgowej łabędzia krzykliwego – Nadleśnictwo Jedwabno,
- skójki gruboskorupowej – Nadleśnictwa: Olsztyn i Nowe Ramuki,
- skalnicy torfowiskowej – Nadleśnictwo Lidzbark,
- widłaków – Nadleśnictwo Wichrowo,
- dzwoniecznika wonnego – Nadleśnictwo Strzałowo,

- pilotażowy monitoring wilka i rysia – Nadleśnictwa: Wipsowo, Szczytno, Spychowo, Myszyniec, Mrągowo, Korpele na podstawie Porozumienia w zakresie współpracy zawartego pomiędzy GIOŚ a Dyrektorem DGLP w sierpniu 2017 r.

Zgodnie z Instrukcją Ochrony Lasu do zadań służb nadleśnictwa, oprócz właściwej ochrony stanowisk zwierząt, roślin i grzybów, obserwowania i zgłaszania zagrożeń, należy gromadzenie informacji o nowych miejscach ich występowania. W tym zakresie najbardziej aktywne spośród nadleśnictw RDLP w Olsztynie było Nadleśnictwo Strzałowo, które zleciło:

- wykonanie inwentaryzacji rzadkich mszaków i roślin naczyniowych na terenie obrębu Babięta,
- monitoring zmian szaty roślinnej w odtwarzanej świetlistej dąbrowie na 13 zdjęciach fitosocjologicznych,
- oznaczanie na podstawie okazów zielnikowych i dokumentacji fotograficznej wykonanych przez pracowników Nadleśnictwa Strzałowo rzadkich gatunków roślin.

W Nadleśnictwie Miłomłyn prowadzono:

- monitoring plech granicznika płucnika,
- inwentaryzację gatunków chronionych na terenie rozlewiska powstałego wskutek działalności bobrów – potencjalnie występujące gatunki chronione .

Ponadto w Nadleśnictwie Stare Jabłonki prowadzono inwentaryzację nietoperzy, natomiast w Nadleśnictwie Spychowo monitoring dendrologiczny lasów na obszarze oddziaływania małej retencji oraz inwentaryzację grzybów na wybranych powierzchniach.

Działania monitoringu i inwentaryzacji przyrodniczej realizowano także w innych regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych. W RDLP w Białymstoku realizowano monitoring środowiska przyrodniczego zgodnie z zarządzeniem nr 16 Dyrektora RDLP w Białymstoku z dnia 29.04.2014 r. w *sprawie monitoringu przyrodniczego oraz oceny wpływu zabiegów gospodarczych na różnorodność biologiczną w lasach*, a także np.:

- w Nadleśnictwie Drygały realizowano projekt „Pilotażowy monitoring wilka i rysia w Polsce realizowany w ramach państwowego monitoringu środowiska – prace terenowo-kameralne, lata 2017-2020”,
- w Nadleśnictwie Ełk – „Inwentaryzacja przyrodnicza dla obszaru złoża kopalin na gruntach Nadleśnictwa Ełk na potrzeby sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia polegającego na wydobywaniu kopalin z tych złóż na środowisko”.

3.9.5. Cel: Ochrona różnorodności biologicznej w rolnictwie i na terenach zurbanizowanych

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni ogółem (w miastach i na wsi)	ha	1717	1912	powyżej 1717	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni w miastach i na wsi wzrosła z 1717 ha w 2014 r. do 1912 ha w 2018 r. Na tak duży wzrost wpływ ma z pewnością dostępność środków z funduszy unijnych na rewitalizację terenów rekreacyjnych. Wzrost wartości tego wskaźnika świadczy o poprawie dostępności mieszkańców do terenów zdrowego wypoczynku, a jednocześnie o właściwej ochronie różnorodności biologicznej na terenach zurbanizowanych i rolniczych.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 9.XXXVIII. Zrównoważone użytkowanie gruntów rolnych i rozwój zielonej infrastruktury na terenach zurbanizowanych		
9.XXXVIII.149.	Zrównoważone gospodarowanie gruntami (w celu ochrony gleb, wód, klimatu), ochrona cennych siedlisk przyrodniczych i zagrożonych gatunków, różnorodności krajobrazu oraz zasobów genetycznych roślin uprawnych i zwierząt gospodarskich w ramach programu rolno-środowiskowo-klimatycznego	właściciele i użytkownicy terenów rolniczych
9.XXXVIII.150.	Utrzymanie ekstensywnego użytkowania cennych przyrodniczo łąk i pastwisk	właściciele i użytkownicy łąk i pastwisk
9.XXXVIII.151.	Powstrzymywanie sukcesji ekologicznej i ograniczanie zalesień użytków rolnych o wysokiej wartości przyrodniczej	Lasy Państwowe, właściciele i użytkownicy gruntów
9.XXXVIII.152.	Zachowanie i odtwarzanie śródpolnych remiz, zadrzewień, zakrzaczeń i małych zbiorników wodnych	właściciele i użytkownicy gruntów
9.XXXVIII.153.	Upowszechnianie wiedzy i promocja proekologicznych form gospodarowania, upowszechnianie Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych	ODR, ośrodki edukacyjne
9.XXXVIII.154.	Utrzymanie i powiększanie terenów zieleni na obszarach zurbanizowanych, z dążeniem do zapewnienia łączności pomiędzy tymi terenami oraz tworzenia zielonych pierścieni wokół miast	właściciele i użytkownicy gruntów, służby planistyczne

Popularna wśród rolników była realizacja pakietów 4 „Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000” i 5 „Cenne siedliska poza obszarami Natura” w działaniu rolno-środowiskowo-klimatycznym w ramach Programu Rozwoju Obszarów

Wiejskich na lata 2014-2020, których zadaniem jest wprowadzenie proekologicznych form gospodarowania na terenach nimi objętych – ich celem jest przywracanie lub utrzymanie tradycyjnego użytkowania łąk i pastwisk. Realizacja tych pakietów zapobiega zanikowi cennych siedlisk przyrodniczych (łąk i pastwisk) oraz polepsza warunki gniazdowania gatunków ptaków związanych z krajobrazem rolniczym. Rolnik, wybierając te pakiety, decyduje się prowadzić ekstensywne gospodarowanie na cennych łąkach i pastwiskach (m.in. nie stosuje w ogóle lub ogranicza stosowanie nawozów, środków ochrony roślin) oraz stosować określone ilości i terminy pokosów lub określoną intensywność wypasu.

Odnosnie działań zmierzających do powstrzymywania sukcesji ekologicznej i ograniczania zalesień użytków rolnych o wysokiej wartości przyrodniczej Lasy Państwowe prowadziły wykaszanie łąk w ramach dopłat rolno-środowiskowych. Dodatkowo wdrażane były prace związane z ochroną stanu siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, występujących na obszarach Natura 2000, a także z powstrzymaniem sukcesji zbiorowisk zaroślowych i leśnych na terenach porośniętych przez zbiorowiska łąkowe i na granicy ze zbiorowiskami szuwarowymi i zaroślowymi poprzez użytkowanie kośne wraz z usunięciem nalotu drzew i krzewów.

W celu zachowania i odtwarzania śródpolnych remiz, zadrzewień, zakrzaczeń i małych zbiorników wodnych Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie dokonywała dokładnej weryfikacji planowanych przedsięwzięć pod kątem ich lokalizacji w sąsiedztwie śródpolnych zbiorników wodnych i konieczności ingerencji w zadrzewienia śródpolne.

Działania związane z upowszechnianiem wiedzy i promocji proekologicznych form gospodarowania, w tym upowszechniania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych opisane zostały w rozdziale 3.7.1. Ochrona gleb.

Władze samorządowe skutecznie dbały o utrzymanie i powiększanie terenów zieleni na obszarach zurbanizowanych, czego potwierdzeniem jest wyraźny wzrost wartości wskaźnika realizacji celu.

3.9.6. Cel: Włączanie społeczeństwa do działań na rzecz ochrony przyrody

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
ośrodki (centra) edukacji ekologicznej	szt.	5	4	5	Starostwa, WFOŚiGW

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

Bazując jedynie na wskaźniku liczby ośrodków edukacji ekologicznej na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, można stwierdzić, że potencjał podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa nieznacznie spadł. Spośród pięciu centrów edukacji ekologicznej aktywnych w roku bazowym w województwie warmińsko-mazurskim działają cztery: Olsztyńskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Elbląskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Mazurskie Centrum Edukacji Ekologicznej i Centrum Edukacji Ekologicznej w Ełku. Zamknięte zostało Centrum Edukacji Ekologicznej w Faltyjankach. Tym niemniej za prowadzenie edukacji ekologicznej odpowiada znacznie więcej podmiotów niż tylko centra edukacji ekologicznej, w tym między innymi: szkoły, samorządy, parki krajobrazowe, PGL Lasy Państwowe, stowarzyszenia oraz inne instytucje. Odnotowuje się stały wzrost organizowanych przez nie kampanii i akcji o charakterze edukacyjnym.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 9.XXXIX. Podniesienie poziomu wiedzy oraz wzrost aktywności społeczeństwa w zakresie działań na rzecz ochrony różnorodności biologicznej		
9.XXXIX.155.	Rozwój informatycznych narzędzi dostępu do informacji i treści edukacyjnych, w tym ogólnodostępnej jednolitej bazy danych zawierającej informacje o cennych przyrodniczo obszarach, siedliskach i gatunkach	RDOŚ
9.XXXIX.156.	Wspieranie inicjatyw społecznych, w tym wolontariatu, na rzecz ochrony przyrody	parki krajobrazowe, Lasy Państwowe, samorządy lokalne
9.XXXIX.157.	Prowadzenie edukacji ekologicznej	ośrodki edukacji ekologicznej
9.XXXIX.158.	Wspieranie ośrodków edukacji ekologicznej	WFOŚiGW, samorządy, parki krajobrazowe

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska utrzymuje Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody (CRFOP) – system teleinformatyczny stanowiący ogólnodostępną jednolitą bazę danych zawierającą informacje o ustanowionych formach ochrony przyrody w Polsce. Jednym z modułów CRFOP jest Geoserwis GDOŚ – aplikacja internetowa obsługiwana przez przeglądarkę internetową, dzięki której na interaktywnych mapach można zapoznać się z dokładną lokalizacją poszczególnych form ochrony przyrody (pomników przyrody, użytków ekologicznych, rezerwatów, parków krajobrazowych, parków narodowych, obszarów chronionego krajobrazu, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, Natura 2000, stanowisk dokumentacyjnych) i innych obiektów przestrzennych, jak również dowiedzieć się dodatkowych informacji na ich temat.

Parki krajobrazowe województwa warmińsko-mazurskiego, jednostki Lasów Państwowych oraz organy samorządowe często podejmowały współpracę z organizacjami

o charakterze ekologicznym, np.: Ligą Ochrony Przyrody, Komitetem Ochrony Orłów, Klubem Przyrodników, Stowarzyszeniem Na Rzecz Dzikich Zwierząt Sokół, Polskim Towarzystwem Ochrony Ptaków i innymi stowarzyszeniami, fundacjami oraz mieszkańcami w celu realizacji wspólnych inicjatyw. Spośród podjętych akcji społecznych wymienić można np.: „Sprzątanie świata”, „Sadzimy 1000 drzew na minutę”, „Dokarmianie zwierzyny zimą”, „Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi”.

Samorząd Województwa corocznie dofinansowywał realizację własnych zadań publicznych z zakresu ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 *ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. W latach 2017-2018 dofinansowanie przyznano:

- Fundacji Albatros na zadanie pn. „Uruchomienie ptasiej straży jako elementu edukacji ekologicznej oraz działań interwencyjnych na rzecz zachowania walorów przyrodniczych”;
- Związkowi Harcerstwa Polskiego Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Perkoz” na zadanie pn. „Rozszerzenie zakresu monitoringu warunków meteorologicznych i obserwacji klimatycznych w ramach programu edukacyjnego Terenowej Bazy Edukacji Ekologicznej PERKOZ”;
- Stowarzyszeniu PODWODNIK Szkoła Ratownictwa, Sportów Wodnych i Obronnych na zadanie pn. „Podwodna ekologia Orzysz 2017”;
- Polskiemu Towarzystwu Turystyczno-Krajoznawczemu Oddział Ziemi Elbląskiej na zadanie pn. „Zielona akademia”;
- Ochotniczej Straży Pożarnej w Nowej Wsi na zadanie pn. „Doposażenie jednostki OSP Nowa Wieś w sprzęt służący eliminowaniu zagrożeń występujących w środowisku przyrodniczym”;
- Ochotniczej Straży Pożarnej „Pomoc Maltańska” w Klebarku Wielkim na zadanie pn. „Działania interwencyjne OSP „Pomoc Maltańska” w Klebarku Wielkim w celu eliminacji zagrożeń związanych ze środowiskiem przyrodniczym”;
- Ochotniczej Straży Pożarnej w Linowie na zadanie pn. „Doposażenie jednostki OSP Linowo w sprzęt służący eliminowaniu zagrożeń w środowisku przyrodniczym”;
- Warmińsko-Mazurskiemu Oddziałowi Okręgowemu Polskiego Czerwonego Krzyża na zadanie pn. „Wzmocnienie gotowości operacyjnej grupy ratownictwa

PCK Olsztyn do prowadzenia działań ratowniczych w zakresie zagrożeń środowiskowych”;

- Fundacji Lawendowe Muzeum Żywe im. Jacka Olędzkiego na zadanie pn. „Przyroda jest cenna II - II Festiwal Przyrodniczy dla Dzieci”;
- Fundacji Puszczy Rominckiej na zadanie pn. „Chronimy żaby w Żabojadach, czyli kompleksowa ochrona płazów w Puszczy Rominckiej”;
- Fundacji Rozwoju Regionów na zadanie pn. „Ekosołectwo”.

W województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2018 działały cztery centra edukacji ekologicznej: Olsztyńskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Elbląskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Mazurskie Centrum Edukacji Ekologicznej i Centrum Edukacji Ekologicznej w Ełku. Tym niemniej za prowadzenie edukacji ekologicznej odpowiadało znacznie więcej podmiotów niż tylko centra edukacji ekologicznej, w tym między innymi: szkoły, samorządy, parki krajobrazowe, PGL Lasy Państwowe, stowarzyszenia oraz inne instytucje. Ich działalność stanowiła bogatą ofertę konkursów, imprez oraz interesujących szkoleń o charakterze ekologicznym dla różnych grup odbiorców.

Wsparcie finansowe dla centrów edukacji ekologicznej zapewniały m.in. samorządy lokalne oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, który na ich działalność przeznaczył 1 milion zł w 2017 r. oraz 387 tysięcy zł w 2018 r. Samorządy dofinansowywały działalność centrów edukacji ekologicznej oraz innych lokalnych ośrodków pełniących tę funkcję.

3.10. Obszar interwencji 10: Zagrożenia poważnymi awariami

Dla obszaru interwencji 10 – **Zagrożenia poważnymi awariami** przy monitorowaniu stopnia realizacji *Programu* określono 1 cel:

- Ograniczanie zagrożeń poważnymi awariami i minimalizacja ich skutków.

3.10.1. Cel: Ograniczanie zagrożeń poważnymi awariami i minimalizacja ich skutków

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
-----------	-----------------	-----------------------------	--	-------------------------------	------------------------------------

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (2014 r.)	Stan na koniec 2018 r. (lub okres badań)	Wartość docelowa (2020 r.)	Źródło informacji o wskaźnikach
liczba przypadków wystąpienia poważnych awarii (odpowiadających definicji zawartej w art. 3 pkt 23 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - <i>Prawo ochrony środowiska</i>)	szt.	1	1	0	GUS

	Zmiana pozytywna		Brak zmian		Zmiana negatywna
--	------------------	--	------------	--	------------------

W 2018 r. podobnie jak w 2014 r. zanotowano jedną poważną awarię zgodnie z definicją zawartą w art. 3 pkt 23 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – *Prawo ochrony środowiska*, która klasyfikuje takie wydarzenie jako „zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem”. W 2017 r. na terenie województwa warmińsko-mazurskiego takiego zdarzenia nie odnotowano.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 10.XL. Ograniczanie zagrożeń poważnymi awariami		
10.XL.159.	Prowadzenie rejestru zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii oraz potencjalnych sprawców awarii	WIOŚ, PSP
10.XL.160.	Prowadzenie rejestru ISWK, jako bazy danych do analizy doświadczeń z przebiegu zaistniałych awarii i akcji ratowniczych	GIOŚ, WIOŚ
10.XL.161.	Koordinacja działań z zakresu monitoringu zagrożeń dla zdrowia mieszkańców	Zarząd Województwa, samorządy, właściciele instalacji, WIOŚ, PSP
10.XL.162.	Aktualizacja wojewódzkiego i powiatowych planów zarządzania kryzysowego	Wojewoda, starosta, CZK, PSP, WIOŚ
10.XL.163.	Doskonalenie i aktualizacja wewnętrznych i zewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych przez zakłady o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii	właściciele instalacji, WIOŚ, KW PSP
10.XL.164.	Propagowanie standardów prawidłowych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii przemysłowych i wypadków z udziałem pojazdów przewożących towary niebezpieczne	samorządy, właściciele instalacji, WIOŚ, PSP, ośrodki edukacyjne

Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie prowadzi rejestr zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii oraz potencjalnych sprawców awarii. Organy PSP prowadziły w zakładach systematycznie

czynności kontrolno-rozpoznawcze. Ponadto w biuletynie informacji publicznej oraz na stronach internetowych KW PSP w Olsztynie umieszczone są poniższe informacje o:

- zatwierdzonych raportach o bezpieczeństwie lub ich zmiany,
- przyjętych zewnętrznych planach operacyjno-ratowniczych lub ich zmianach,
- przedłożonych zgłoszeniach zakładów,
- pozytywnie zaopiniowanych programach zapobiegania poważnym awariom,
- kontrolach planowych w terenie,
- możliwości udziału społeczeństwa, w postępowaniu którego przedmiotem jest sporządzenie zewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego,
- decyzjach wydanych na podstawie art. 267a ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. z 2019 r. poz. 1396, z późn. zm.),
- decyzjach wydanych na podstawie art. 264d ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. z 2019 r. poz. 1396, z późn. zm.),
- instrukcjach postępowania mieszkańców na wypadek wystąpienia awarii,
- zamieszczonym w publicznie dostępnym wykazie, aktualizowanym corocznie, substancji niebezpiecznych znajdujących się w zakładach o dużym ryzyku, odstąpieniu od sporządzenia zewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie przeprowadzał kontrole podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę powstania poważnej awarii oraz prowadzi rejestr zakładów, których działalność może być przyczyną poważnej awarii. Rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii prowadzony jest w formie elektronicznej w programie „Potencjalni Sprawcy Poważnych Awarii”. Kwartalne sprawozdania zawierające zaktualizowane wpisy przekazywane są do Generalnego Inspektoratu Ochrony Środowiska, który prowadzi całość spraw związanych z poważnymi awariami.

Na koniec 2018 r. rejestr zakładów potencjalnych sprawców poważnych awarii na terenie województwa warmińsko-mazurskiego obejmował 10 zakładów, w tym:

- 3 zakłady o dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych (ZDR) tj.
 - DragonGaz Sp. z o.o., Rozlewnia Gazu Płynnego w Redakach, 14-240 Susz-Redaki, powiat iławski,
 - „GLOB-TERMINAL” Sp. z o.o. Terminal Przeładunkowo-Rozładowczy Materiałów Budowlanych, Nawozów Mineralnych i Gazów Skroplonych, ul. Olsztyńska 5, 14-500 Braniewo, powiat braniewski,

- Logistic Terminal Braniewo Terminal przeładunkowy gazu płynnego Chemikals Sp. z o.o. w Braniewie, Siedlisko 8, 14-500 Braniewo, powiat braniewski,
- 7 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych (ZZR) tj.
 - BARTER S.A., Regionalne Centrum Dystrybucji Gazu LPG, ul. Zatorze 1, Barczewo, powiat olsztyński,
 - Indykpol S.A., ul. Jesienna 3, 10-370 Olsztyn, Ferma Drobiu, Trękusiek 11, 11-020 Klebark Wielki, gmina Purda, powiat olsztyński,
 - Michelin Polska S.A., ul. Leonharda 9, 10-454 Olsztyn, powiat Miasto Olsztyn,
 - PKN ORLEN S.A. Terminal Paliw Nr 61 w Gutkowie, Szosa Łukaszewicza 54, 11-041 Gutkowo, powiat olsztyński,
 - Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o. Oddział Zakład Gazowniczy w Olsztynie, Gazownia w Elku, ul. Sportowa 1, Elk, powiat ełcki,
 - Adam Roch Śliwiński, ul. Siemiątkowskiego 20, 06-540 Radzanów oraz Andrzej i Adam Śliwińscy Spółka Jawna, ul. Siemiątkowskiego 20, 06-540 Radzanów; Ferma Brojlerów w m. Niestoja, Niestoja, 13-200 Działdowo, powiat działdowski,
 - Rozlewnia Gazu płynnego BLU-GAZ S.C., ul. Przemysłowa 3, 13-100 Nidzica, powiat nidzicki.

Portal informatyczny Inspekcji Ochrony Środowiska, umożliwiającą społeczeństwu dostęp do informacji o ustaleniach z przeprowadzonych kontroli oraz o podjętych działaniach pokontrolnych został ustanowiony na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 września 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 1584) w sprawie systemu informatycznego Inspekcji Ochrony Środowiska „*Ekoinfonet*”. Serwis internetowy stanowi bazę danych w formie interaktywnej mapy z informacjami dotyczącymi przeprowadzanych przez WIOŚ kontroli.

Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie na podstawie analizy zagrożeń przeprowadza systematycznie corocznie analizę zabezpieczenia operacyjnego województwa i powiatów, również w zakresie zagrożeń chemicznych, magazynowania substancji niebezpiecznych, w tym możliwości wystąpienia poważnych awarii przemysłowych. Monitoring poważnych awarii przemysłowych realizowany jest przez Stanowisko Kierowania Komendanta Wojewódzkiego PSP w Olsztynie (SKKW),

a w przypadku rozpoznania zdarzenia o znamionach poważnej awarii przemysłowej informowany jest Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska. W zakresie monitoringu poważnych awarii przemysłowych utrzymywany jest stały kontakt pomiędzy służbą dyżurną SKKW, a inspektorami WIOŚ wyznaczonymi do pełnienia dyżuru. Monitoring zagrożeń poważnych awarii przemysłowych realizowany jest również poprzez systematyczną kontrolę obiektów, organizację i udział w ćwiczeniach na terenach zakładów i w transporcie. Monitoring w zakresie ilości zmagazynowanych substancji niebezpiecznych w ZDR realizowany jest corocznie na koniec każdego roku kalendarzowego.

Realizacją zadań związanych z monitoringiem zagrożeń dla zdrowia mieszkańców zajmuje się także Państwowa Inspekcja Sanitarna – w przypadku województwa warmińsko-mazurskiego zaangażowaną jednostką jest Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Olsztynie. Wśród jej zadań wymienić można czynności kontrolne, badania i analizy laboratoryjne, oceny i analizy środowiskowe i epidemiologiczne.

Ważną rolę w koordynacji działań z zakresu monitoringu zagrożeń dla zdrowia mieszkańców spełniają także wojewódzkie i powiatowe centra zarządzania kryzysowego. Monitorowanie zagrożeń jest ponadto jednym z ustawowych zadań starosty z zakresu zarządzania kryzysowego. Monitorowanie realizowane jest w sposób ciągły. Zadania z zakresu zarządzania kryzysowego starosta wykonuje przy pomocy m.in. powiatowego zespołu zarządzania kryzysowego. Jednym ze stałych elementów monitorowania zagrożeń są planowe i doraźne posiedzenia zespołu zarządzania kryzysowego.

W 2018 r. opracowano zatwierdzony przez Ministra Administracji i Cyfryzacji Wojewódzki Plan Zarządzania Kryzysowego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Plan jest dokumentem sporządzonym na potrzeby funkcjonowania procesu zarządzania kryzysowego w województwie warmińsko-mazurskim, w tym Warmińsko-Mazurskiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego oraz uczestników tego procesu. Reguluje on problematykę zakresu udziału i odpowiedzialności poszczególnych podmiotów w procesie zarządzania kryzysowego na poziomie województwa.

KW PSP w Olsztynie w 2017 roku opiniowała Raport o Bezpieczeństwie i Wewnętrzny Plan Operacyjno-Ratowniczy zakładu dużego ryzyka Chemikals Sp. z o.o. w Braniewie, Program Zapobiegania Awarii, Raport o Bezpieczeństwie i Wewnętrzny Plan Operacyjno-Ratowniczy zakładu dużego ryzyka DragonGaz Sp. z o.o. w Redakach, Program Zapobiegania Awariom i Wewnętrzny Plan Operacyjno-Ratowniczy zakładu dużego ryzyka Glob-Terminal Sp. zo.o. w Braniewie, natomiast w 2018 roku na podstawie

Rozkazu Warmińsko-Mazurskiego Komendanta Wojewódzkiego PSP przystąpiono do opracowania Zewnętrznych Planów Operacyjno-Ratowniczych dla zakładów dużego ryzyka na terenie województwa.

W ramach propagowania standardów prawidłowych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii przemysłowych i wypadków z udziałem pojazdów przewożących towary niebezpieczne KW PSP w Olsztynie:

- we wrześniu 2017 roku przeprowadziła ćwiczenia ratowniczo-gaśnicze „Granica 2017” na przejściu granicznym w Grzechotkach (pow. braniewski) w związku z Mistrzostwami Świata w Piłce Nożnej w Rosji i wzrostem ruchu turystycznego, w tym zagrożeń powodowanych w trakcie przewozu towarów niebezpiecznych. W ćwiczeniach udział wzięły służby ratownicze oraz Straż Graniczna i Krajowa Administracja Skarbowa;
- w październiku 2018 r. zorganizowano na terenie całego województwa ćwiczenia „Gaz 2018” w zakresie likwidacji zagrożeń związanych z przesyłem gazu w rurociągach wysokiego ciśnienia.

Ponadto w biuletynie informacji publicznej oraz na stronach internetowych KW PSP w Olsztynie umieszczono przekazane przez zakłady instrukcje postępowania mieszkańców na wypadek wystąpienia awarii oraz zamieszczono wykaz, aktualizowany corocznie, substancji niebezpiecznych znajdujących się w zakładach o dużym ryzyku.

WIOŚ w Olsztynie dodatkowo przekazywał do mediów instrukcje dotyczące prawidłowego zachowania się w przypadku wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii lub wypadków.

Czynny udział w opisanych powyżej działaniach promocji odpowiedniego zachowania mieszkańców miały także starostwa powiatowe, które organizowały ponadto np. olimpiady wiedzy o obronie cywilnej oraz szkolenia z powszechnej samoobrony mieszkańców powiatu.

Nr zadania	Zadanie	Podmioty realizujące
Kierunek interwencji – 10.XLI. Minimalizacja skutków w przypadku wystąpienia poważnej awarii		
10.XLI.165.	Doposażenie wyspecjalizowanych jednostek w sprzęt do wykrywania i lokalizacji awarii, likwidacji oraz analizy skutków tych awarii	Wojewoda, GIOŚ, PSP, WFOŚiGW

Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie w 2017 roku doposażyła specjalistyczne grupy ratownictwa chemiczno-ekologicznego w Olsztynie, Elblągu i Ełku w następujący sprzęt: osobiste dawkomierze promieniowania gamma

i neutronowego, spektrometr promieniowania gamma, lekkie ubrania chemoodporne do zagrożeń chemiczno-biologiczno-radiologicznych (CBRN), zestawy do symulacji skażeń czynnikami CBRN z wykorzystaniem światła UV, zestawy do poboru i obróbki próbek, sprzęt informatyczny do obsługi spektrometrów, czytników i sprzętu detekcyjno-pomiarowego, natomiast w 2018 r. w urządzenia do dekontaminacji ratowników i sprzętu oraz dekontaminacji masowej w przypadku zagrożeń CBRN.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie ze środków krajowych Funduszu w latach 2017-2018 finansował zakup przez państwowe i ochotnicze jednostki straży pożarnej niezbędnego sprzętu do ratownictwa techniczno-ekologicznego.

Tabela 10. Efekty rzeczowe – realizacja podpisanych przez WFOŚiGW w Olsztynie umów w dziedzinie "poważne awarie" (źródło: WFOŚiGW w Olsztynie)

	2017	2018
Liczba zakupionych wozów pożarniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	-	18
Liczba zakupionego sprzętu do ratownictwa techniczno-ekologicznego	762	309
Liczba zakupionego wyposażenia/uzbrojenia osobistego strażaka	951	-

4. Źródła finansowania przewidzianych do realizacji zadań

Do przygotowania niniejszego rozdziału wykorzystano informacje zawarte w *Sprawozdaniu z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie* za rok 2017 i za rok 2018, dane pozyskane ze stron internetowych poświęconych Regionalnemu Programowi Operacyjnemu Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 oraz dane dotyczące realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich przekazane przez Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Zadania z zakresu ochrony środowiska w latach 2017-2018 były finansowane w głównej mierze z następujących źródeł:

- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie,
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020,
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- środków własnych jednostek samorządu terytorialnego i innych instytucji,
- środków firm, przedsiębiorstw, fundacji, itp.

4.1. Finansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie

W latach 2017-2018 środki przekazywane w ramach wsparcia z WFOŚiGW w Olsztynie na zadania związane z ochroną środowiska służyły realizacji następujących celów: ochronie wód i gospodarce wodnej, ochronie powierzchni ziemi, ochronie powietrza atmosferycznego, ochronie przyrody, likwidacji poważnych awarii, monitoringowi środowiska oraz edukacji ekologicznej.

W 2017 r. zawarto 706 umów o dofinansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska na łączną kwotę 72 116 662,33 zł, natomiast w 2018 r. zawarto 362 umowy na łączną kwotę 28 800 160,19 zł. W sumie w latach 2017-2018 WFOŚiGW w Olsztynie zawarł 1068 umowy na kwotę 100 916 822,52 zł (z uwzględnieniem środków

przekazanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, a także z dotacji z pozyskanych z programów NFOŚiGW).

Pomoc finansowa z funduszy własnych WFOŚiGW w Olsztynie udzielana była w formie pożyczek, dotacji, umorzeń części pożyczek oraz dopłat do oprocentowania kredytów i kształtowała się następująco:

Tabela 11. Dofinansowanie przedsięwzięć z funduszy własnych WFOŚiGW w Olsztynie (źródło: Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie)

Lp.	Dziedzina	Liczba umów		Kwota umowy [zł]	
		2017	2018	2017	2018
Pożyczki					
1	Ochrona wód i gospodarka wodna	21	12	17 426 422,43	3 916 098,60
2	Ochrona atmosfery	141	164	28 803 798,66	15 794 625,85
3	Ochrona ziemi	2	-	1 293 628,00	-
4	Likwidacja poważnych awarii	7	-	3 154 682,00	-
5	Ochrona przyrody	1	-	100 000,00	-
6	Edukacja ekologiczna	1	1	100 000,00	100 000,00
Razem		173	177	50 878 531,09	19 810 724,45
Dotacje					
1	Ochrona atmosfery	59	20	741 012,54	280 160,00
2	Ochrona ziemi	83	27	2 025 664,26	530 092,45
3	Ochrona przyrody	36	27	575 581,03	367 935,71
4	Monitoring środowiska	4	3	569 918,00	480 000,00
5	Likwidacja poważnych awarii	83	2	673 457,02	340 000,00
6	Edukacja ekologiczna	223	71	3 287 788,68	867 971,97
Razem		488	150	7 873 421,53	2 866 160,13
Umorzenia części pożyczek					
1	Ochrona wód i gospodarka wodna	6	3	1 056 573,10	167 605,42
2	Ochrona atmosfery	4	3	271 888,00	82 394,58
3	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	1	-	65 000,00	-
Razem		11	6	1 393 461,10	250 000,00
Inne wydatki na ochronę środowiska					
1	Inne wydatki na ochronę środowiska	-	1	-	465 154,00
2	Inne wydatki/nagrody	-	4	-	7 498,00
Razem		-	5	-	472 652,00
		Liczba beneficjentów		Wartość dopłat [zł]	
		2017	2018	2017	2018
Dopłaty do oprocentowania kredytów					
1	Łącznie	24	5	123 446,28	110 024,61
RAZEM				60 268 860,00	23 509 561,19

W podanych wyżej umowach, uwzględniono zawarte w 2017 r. przez Wojewódzki Fundusz 6 umów przekazania środków Państwowych Jednostek Budżetowych (PJB) na kwotę dofinansowania 500 000,00 zł, w tym:

- 90 000,00 zł na ochronę przyrody (OP) – 3 umowy,
- 360 000,00 zł na monitoring środowiska (MN) – 2 umowy,
- 50 000,00 zł na likwidację poważnych awarii (NZS) – 1 umowa

oraz zawarte w 2018 r. 7 umów przekazania środków PJB na kwotę dofinansowania 500 000,00 zł, w tym:

- 30 000,00 zł na ochronę atmosfery (OA) – 1 umowa,
- 50 000,00 zł na ochronę przyrody (OP) – 3 umowy,
- 380 000,00 zł na monitoring środowiska (MN) – 2 umowy,
- 40 000,00 zł na likwidację poważnych awarii (NZS) – 1 umowa.

Tabela 12. Struktura dofinansowania przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska przez WFOŚiGW w Olsztynie w latach 2017-2018 - wg form i dziedzin dofinansowania (źródło: Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie)

Lp.	Forma dofinansowania	% udział w ogólnej kwocie dofinansowania		Kwota dofinansowania [zł]	
		2017	2018	2017	2018
Forma finansowania					
1	Pożyczki	84,42	84,27	50 878 531,09	19 810 724,45
2	Dotacje	13,06	12,19	7 873 421,53	2 866 160,13
3	Umorzenia części pożyczek	2,31	1,06	1 393 461,10	250 000,00
4	Inne wydatki na ochronę środowiska	-	2,01	-	472 652,00
5	Dopłaty do oprocentowania kredytów	0,21	0,47	123 446,28	110 024,61
SUMA		100,00	100,00	60 268 860,00	23 509 561,19
Dziedzina finansowania					
(uwzględnia środki przekazane w formie pożyczek, dotacji i umorzeń części pożyczek; pozostałe formy wsparcia nie określają celu wykorzystania)					
1	Ochrona wód i gospodarka wodna	30,73	17,81	18 482 995,53	4 083 704,02
2	Ochrona atmosfery	49,57	70,47	29 816 699,20	16 157 180,43
3	Ochrona ziemi	5,52	2,31	3 319 292,26	530 092,45
4	Ochrona przyrody	1,12	1,61	675 581,03	367 935,71
5	Monitoring środowiska	0,95	2,10	569 918,00	480 000,00
6	Likwidacja poważnych awarii	6,37	1,48	3 828 139,02	340 000,00
7	Edukacja ekologiczna	5,63	4,22	3 387 788,68	967 971,97
8	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	0,11	-	65 000,00	-
SUMA		100,00	100,00	60 145 413,72	22 926 884,58

4.2. Dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020

Lata 2017-2018 były odpowiednio drugim i trzecim rokiem wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (RPO WiM 2014-2020) w nowej perspektywie finansowej UE.

Działania związane z ochroną środowiska finansowane były w ramach dwóch osi priorytetowych: *Osi priorytetowej 4 Efektywność energetyczna* oraz *Osi priorytetowej 5 Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów*.

W analizowanym okresie dokonano znacznego postępu wykorzystywania funduszy unijnych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. W latach 2017-2018 w ramach osi priorytetowej 4. Efektywność energetyczna podpisano 353 umowy na całkowitą kwotę 176 305 020 € (w tym 109 935 046 € dofinansowania z EFRR) i tym samym osiągnięto 45,3% alokacji osi, natomiast w ramach osi priorytetowej 5. Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów podpisano 53 umowy na całkowitą kwotę 51 195 302 € (w tym 33 816 050 € dofinansowania z EFRR) i tym samym osiągnięto 33,9% alokacji osi. Na koniec analizowanego okresu wartość zatwierdzonych wniosków o płatność w ramach osi priorytetowej 4. Efektywność energetyczna wyniosła 36 907 774 € dofinansowania z EFRR, co stanowi 13,9% alokacji osi, natomiast wartość zatwierdzonych wniosków o płatność w ramach osi priorytetowej 5. Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów wyniosła 4 559 982 € dofinansowania z EFRR, co stanowi 4,3% alokacji osi.

Szczegółowe dane dotyczące postępu finansowania działań z zakresu ochrony środowiska z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 w tabelach poniżej.

Tabela 13. Postęp finansowy wdrażania osi priorytetowej 4. Efektywność energetyczna w latach 2017-2018 (źródło: Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 – za rok 2016, za rok 2017, za rok 2018)

Postęp finansowy	do końca 2016 r.	do końca 2017 r.	do końca 2018 r.
Liczba wniosków z pozytywną oceną formalną w okresie od uruchomienia Programu	268	634	1026
Wzrost liczby wniosków z pozytywną oceną formalną względem roku poprzedniego	nie dotyczy	366	392

Wartość wniosków z pozytywną oceną formalną w okresie od uruchomienia Programu	83 945 451 € (w tym 49 905 120 € EFRR)	298 287 822 € (w tym 183 392 593 € EFRR)	398 367 349 € (w tym 242 477 048 € EFRR)
Wzrost wartości wniosków z pozytywną oceną formalną względem roku poprzedniego	nie dotyczy	214 342 371 € (w tym 133 487 473 € EFRR)	100 079 527 € (w tym 59 084 455 € EFRR)
Liczba podpisanych umów o dofinansowanie w okresie od uruchomienia Programu	93	254	446
Wzrost liczby podpisanych umów o dofinansowanie względem roku poprzedniego	nie dotyczy	161	192
Wartość podpisanych umów o dofinansowanie w okresie od uruchomienia Programu	16 979 961 € (w tym 10 375 031 € EFRR)	129 910 357 € (w tym 87 208 505 € EFRR)	193 284 981 € (w tym 120 310 077 € EFRR)
Wzrost wartości podpisanych umów o dofinansowanie względem roku poprzedniego	nie dotyczy	112 930 396 € (w tym 76 833 474 € EFRR)	63 374 624 € (w tym 33 101 572 € EFRR)
Wartość zatwierdzonych wniosków o płatność w okresie od uruchomienia Programu	3 516 € EFRR	8 614 328 € EFRR	36 907 774 € EFRR
Wzrost wartości zatwierdzonych wniosków o płatność względem roku poprzedniego	nie dotyczy	8 610 812 € EFRR	28 293 446 € EFRR

Tabela 14. Postęp finansowy wdrażania osi priorytetowej 5. Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów w latach 2017-2018 (źródło: Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 – za rok 2016, za rok 2017, za rok 2018)

Postęp finansowy	do końca 2016 r.	do końca 2017 r.	do końca 2018 r.
Liczba wniosków z pozytywną oceną formalną w okresie od uruchomienia Programu	58	93	131
Wzrost liczby wniosków z pozytywną oceną formalną względem roku poprzedniego	nie dotyczy	35	38
Wartość wniosków z pozytywną oceną formalną w okresie od uruchomienia Programu	14 536 099 € (w tym 11 546 198 € EFRR)	39 181 704 € (w tym 29 970 990 € EFRR)	79 518 623 € (w tym 54 552 305 € EFRR)
Wzrost wartości wniosków z pozytywną oceną formalną względem roku poprzedniego	nie dotyczy	24 645 605 € (w tym 18 424 792 € EFRR)	40 336 919 € (w tym 24 581 315 € EFRR)
Liczba podpisanych umów o dofinansowanie w okresie od uruchomienia Programu	11	21	64
Wzrost liczby podpisanych umów o dofinansowanie względem roku poprzedniego	nie dotyczy	10	43
Wartość podpisanych umów o dofinansowanie w okresie od uruchomienia Programu	2 416 335 € (w tym 1 881 274 € EFRR)	14 597 808 € (w tym 11 887 897 € EFRR)	53 611 637 € (w tym 35 697 324 € EFRR)
Wzrost wartości podpisanych umów o dofinansowanie względem roku poprzedniego	nie dotyczy	12 181 473 € (w tym 10 006 623 € EFRR)	39 013 829 € (w tym 23 809 427 € EFRR)

Wartość zatwierdzonych wniosków o płatność w okresie od uruchomienia Programu	0	1 730 708 € EFRR	4 559 982 € EFRR
Wzrost wartości zatwierdzonych wniosków o płatność względem roku poprzedniego	nie dotyczy	1 730 708 € EFRR	2 829 274 € EFRR

Na koniec 2018 r. uzyskano następujący postęp rzeczowy wynikający z realizacji projektów finansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. W wyniku realizacji projektów w ramach osi priorytetowej 4. Efektywność energetyczna:

- wsparcie otrzyma 448 jednostek wytwarzania energii z OZE,
- zdolność wytwarzania energii odnawialnej wzrośnie o 116,91 MW,
- zmodernizowanych energetycznie zostanie 266 budynków,
- lepszą klasę zużycia energii będzie miało 2 913 gospodarstw domowych,
- nastąpi spadek emisji gazów cieplarnianych o 186 195,07 ton równoważnika CO₂,
- wsparcie otrzymały 54 przedsiębiorstwa,
- wybudowanych lub przebudowanych zostanie 100,46 km linii komunikacji miejskiej,
- zakupionych zostanie 44 jednostki taboru pasażerskiego dla komunikacji miejskiej.

W wyniku realizacji projektów w ramach osi priorytetowej 5. Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów:

- wsparcie otrzymały 3 punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- powstaną 4 nowe zakłady zagospodarowania odpadami,
- wybudowanych lub zmodernizowanych zostanie 17,45 km kanalizacji sanitarnej,
- z ulepszonego oczyszczania ścieków skorzysta 30 508 osób,
- wybudowanych lub zmodernizowanych zostanie 21,51 km sieci wodociągowej,
- z ulepszonego zaopatrzenia w wodę skorzysta 24 206 osób,
- 42 jednostki służb ratowniczych zostało wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof,
- w celu uzyskania lepszego statusu ochrony przyrody wsparciem objęto 14 522 hektary powierzchni siedlisk.

4.3. Dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie nie pełnił roli Instytucji Wdrażającej dla części z priorytetów Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 realizowanych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, tak jak to miało miejsce w przypadku POIiŚ 2017-2013. W nowej perspektywie finansowej funkcje Instytucji Wdrażających dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko pełniły Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Instytut Nafty i Gazu – Państwowy Instytut Badawczy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach oraz Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, które nie udostępniały statystyk wykorzystania środków finansowych z podziałem na poszczególne województwa.

W latach 2017-2018 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 realizowano m.in. projekty wymienione w Tabeli 15.

Tabela 15. Przykłady projektów realizowanych w latach 2017-2018 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego dofinansowanych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020

Lp.	Tytuł projektu	Beneficjent	Całkowita wartość inwestycji (zł)	Wartość dofinansowania (zł)
1.	Zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych w MPEC Sp. z o.o. w Olsztynie poprzez budowę instalacji wykorzystującej biomasę	Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Olsztynie	54 642 750,00	21 644 400,00
2.	Modernizacja systemu ciepłowniczego Nidzicy – budowa kotłowni miejskiej bazującej na produkcji energii ciepłej ze spalania biomasy	Przedsiębiorstwo Usługowe Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o.	16 997 950,60	5 199 997,09
3.	Modernizacja systemu ciepłowniczego Działdowa - budowa ciepłowni bazującej na produkcji energii ciepłej ze spalania biomasy	Przedsiębiorstwo Ciepłownicze Sp. z o.o.	12 873 795,00	4 497 114,00
	Projekt polega na budowie ciepłowni w oparciu o kocioł opalany biomasą o mocy 5,1 MW wraz z ekonomizerem suchym. Ponadto w kolejnym etapie modernizacji (nie objętym przedmiotowym projektem) zostaną wymienione i przebudowane istniejące sieci ciepłne, węzły ciepłne oraz zlikwidowana (i podłączona do systemu miejskiego) lokalna kotłownia. W wyniku inwestycji ok. 70% energii produkowanej w całym systemie ciepłowniczym w Działdowie będzie pochodzić z ciepłowni biomasowej. Po zakończeniu projektu istniejący system ciepłowniczy Działdowa stanie się systemem efektywnym energetycznie, o którym mowa w art. 2 pkt. 41 i 42 dyrektywy 2012/27/UE (min. 50% produkcji energii z biomasy). Realizacja projektu w efekcie (w aspekcie środowiskowym) prowadzić będzie do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych do atmosfery.			
4.	Modernizacja systemu ciepłowniczego Działdowa - poprawa efektywności przesyłu i dystrybucji ciepła	Przedsiębiorstwo Ciepłownicze Sp. z o.o.	11 725 822,47	8 031 810,65
	Przedmiotem projektu jest przebudowa istniejącej sieci ciepłnej kanałowej na sieć ciepłą preizolowaną.			

	budowa nowych odcinków sieci ciepłej wraz z przyłączami oraz budowa i przebudowa istniejących węzłów ciepłych grupowych i indywidualnych, jedno i dwufunkcyjnych pracujących na potrzeby instalacji c.o. oraz c.w.u.			
5.	Termomodernizacja budynku Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Olsztynie Delegatury w Giżycku przy ul. Łuczańskiej 5	Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Olsztynie	529 355,26	449 951,97
	Zakres przedmiotowy projektu obejmuje termomodernizację budynku w zakresie docieplenia ścian zewnętrznych, stropodachu niewentylowanego nad garażem, regulacji instalacji co i cwu, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej poziom podpiwniczenia i parteru. Termomodernizacja budynku administracyjno-biurowego. Działanie będzie skierowane na tzw. głęboką kompleksową modernizację energetyczną budynku użyteczności publicznej.			
6.	Głęboka modernizacja budynku biurowego w Olsztynie przy ul. Lubelskiej 37, 10-408 Olsztyn	Izba Administracji Skarbowej w Olsztynie	1 930 459,51	1 640 890,58
7.	Kompleksowa termomodernizacja budynków mieszkalnych osiedla Zawada w Elblągu	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Zakrzewo”	48 209 151,79	33 321 040,60
	Przedmiotem projektu jest termomodernizacja 22 wielorodzinnych budynków mieszkalnych w Elblągu. Projekt stanowi samodzielną jednostkę analizy i obejmuje wszystkie zadania inwestycyjne niezbędne do zapewnienia funkcjonalności i operacyjności infrastruktury zaraz po zakończeniu realizacji zakresu rzeczowego. Projekt obejmuje następujące zadania: prace przygotowawcze, roboty budowlane obejmujące termomodernizację 22 budynków, promocję projektu, opracowanie 22 audytów ex-post.			
8.	Modernizacja sieci ciepłowniczych w Elblągu	Elbląskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o.	26 981 475,26	9 857 771,55
	Budowa sieci ciepłowniczych 6,78 km, węzłów 55 szt, wyposażenie dyspozytorni.			
9.	Zmniejszenie emisyjności gospodarki poprzez poprawę efektywności dystrybucji ciepła w Olsztynie w wyniku przebudowy sieci i węzłów ciepłowniczych – etap I	Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Olsztynie	38 934 295,77	19 939 697,62
	Projekt obejmuje zadania polegające na: likwidacji sieci i budowie w jej miejsce nowej, przebudowie 11 węzłów. W efekcie przebudowy miejskiej sieci ciepłowniczej jej długość ulegnie skróceniu o 0,13 km i zostanie wybudowane 0,4 km nowej sieci. Dzięki temu nastąpi poprawa efektywności dystrybucji ciepła w Olsztynie - zmniejszenie strat energii powstających w procesie dystrybucji ciepła o 30 332,33 GJ/rok oraz poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez redukcję emisji CO ₂ o 2,974 tys. ton/rok.			
10.	Zmniejszenie emisyjności gospodarki poprzez poprawę efektywności dystrybucji ciepła w Olsztynie w wyniku przebudowy sieci i węzłów ciepłowniczych – etap II	Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Olsztynie	13 562 545,80	3 797 228,69
	Realizacja zadania ma na celu modernizację odcinków sieci ciepłowniczej dystrybucyjnej o niskiej efektywności przesyłu energii (duże straty ciepła). Na zakres zaplanowanych etapów inwestycji w głównej mierze wpływ miały dwa czynniki: stan techniczny miejskiej sieci ciepłowniczej oraz zminimalizowanie wpływu na środowisko naturalne. Oba te czynniki są ze sobą ściśle powiązane, gdyż sprawność funkcjonowania systemu dystrybucji ciepła w bezpośredni sposób ma wpływ na wielkość strat energii powstających w procesie dystrybucji ciepła w miejskim systemie dystrybucyjnym Olsztyna, a co za tym idzie – na wielkość zużycia paliwa węglowego stosowanego w dwóch istniejących źródła zasilających miejską sieć ciepłowniczą.			
11.	Budowa sieci ciepłowniczej do miejscowości Boleszyn i Mroczno wraz z przyłączeniami i wymiennikami	BIOGAL Sp. z o.o.	9 304 375,42	6 417 102,93
	Celem projektu jest budowa sieci ciepłowniczej niskoparametrowej (80/55°C) z rur preizolowanych w miejscowości Boleszyn i Mroczno, ze stacją pomiarowo-redukcyjną, zasilanej ciepłą wodą z biogazowni rolniczej o docelowej mocy 5 MW, zlokalizowanej w miejscowości Boleszyn, gmina Grodziczno, powiat nowomiejski. Celem planowanej inwestycji jest również wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii w ogólnym bilansie energetycznym województwa warmińsko-mazurskiego, a przede wszystkim gminie			

	Grodziczno. To z kolei wpłynie na wzrost bezpieczeństwa energetycznego regionu i całego kraju, dzięki zmniejszeniu uzależnienia od importu energii. Realizacja projektu przyczyni się również do ograniczenia negatywnego wpływu produkcji energii w elektrowniach konwencjonalnych na środowisko naturalne. Liczba źródeł ciepła opalanych paliwem stałym do likwidacji w wyniku realizacji inwestycji – 184 oraz 1 opalana paliwem gazowym. Poza celami ogólnymi, realizacja planowanego przedsięwzięcia przyczyni się także do osiągnięcia celów szczegółowych, takich jak: • likwidacja lokalnego deficytu energii w regionie, • zaspokojenie potrzeb energetycznych mieszkańców Boleszyn i Mroczo, • dostarczenie ciepła dla mieszkańców miejscowości Boleszyn i Mroczo. • zagospodarowanie substratu z biogazowi, • ograniczenie obciążenia środowiska pofermentem z biogazowni Boleszyn.			
12.	Poprawa efektywności wytwarzania i dystrybucji energii cieplnej poprzez budowę systemu kogeneracyjnego dla Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Ostródzie	Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Ostródzie	14 145 000,00	5 156 645,62
	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej Kotłowni w Miejskim Przedsiębiorstwie Energetyki Ciepłej w Ostródzie poprzez budowę systemu wysokosprawnej kogeneracji do wytwarzania ciepła i energii elektrycznej. Przedmiotem projektu jest inwestycja polegająca na budowie układu dwóch agregatów kogeneracyjnych zasilanych gazem ziemnym. Zakres przedmiotowej inwestycji obejmuje w szczególności: - budowę układu kogeneracyjnego o łącznej mocy cieplnej znamionowej 4,3 MW wraz z niezbędną infrastrukturą sanitarną i elektroenergetyczną; - budowę stacji transformatorowej 15/0,4 kV; - modyfikację istniejącego układu zasilania elektroenergetycznego MPEC w celu przyłączenia układu kogeneracji do sieci elektroenergetycznej; - modyfikację istniejącego wewnętrznego układu cieplnego kotłowni MPEC w celu przyłączenia układu kogeneracyjnego do miejskiej sieci ciepłowniczej.			
13.	Budowa elektrociepłowni biomasowej z blokiem ORC w Olecku	Zakłady Produkcyjno-Usługowe "Prawda" Sp. z o.o.	45 516 150,00	19 420 584,29
14.	Systemy gospodarowania wodami opadowymi na terenie miasta Elbląg	Elbląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.	7 913 175,88	4 102 958,22
	Głównym celem projektu jest zagwarantowanie poprawy integralności środowiskowej w mieście Elbląg, poprzez rozbudowę i usprawnienie systemów odprowadzania wód opadowych i roztopowych, ze zwiększeniem możliwości retencyjnych zlewni i znaczną redukcją ilości zanieczyszczeń trafiających do odbiorników. Działania mają na celu wzmocnienie odporności obszaru objętego projektem na powódzie i susze, poprzez prawidłowe gospodarowanie wodami opadowymi na terenie miasta. Bezpośrednie cele przedsięwzięcia to: - Zwiększenie efektywności działania systemu odprowadzania oraz oczyszczania wód opadowych i roztopowych w Elblągu, - Zwiększenie możliwości retencyjnych zlewni, - Usprawnienie systemu odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych przed skutkami podtopień, - Poprawa bezpieczeństwa powodziowego w skali lokalnej, -Utrzymanie właściwych stosunków wodnych, z zachowaniem zasad zrównoważonego zarządzania zasobami wodnymi i przyrodniczymi, -Ochrona rzek Babica i Elbląg przed spływem zanieczyszczeń. Projekt podzielono na zadania: - Zadanie Z.1 Budowa kanalizacji deszczowej w ul. Okrężnej, Druskiennickiej, Nowogrodzkiej, Tarnopolskiej, Grodzieńskiej, Kowieńskiej. - Zadanie Z.2 Bezwykopowa renowacja kanałów deszczowych na terenie m. Elbląga. - Zadanie Z.3 Pełnienie funkcji Inżyniera. - Zadanie Z.4 Pełnienie nadzoru autorskiego. - Zadanie Z.5 Promocja projektu. Realizacja projektu zapewni: Wybudowanie systemu kanalizacji deszczowej w dzielnicy Bielany wraz ze zbiornikiem retencyjnym, instalacją ujmowania wód opadowych do celów komunalnych i zespołem urządzeń podczyszczających spełniającym warunki podczyszczania w zakresie zawiesiny ogólnej i substancji ropopochodnych, zapewni zatrzymanie i zagospodarowanie wód w miejscu ich powstawania. Remont sieci kanalizacji deszczowej w wybranych ulicach przyczyni się do usprawnienia systemu odbioru wód deszczowych.			
15.	Systemy gospodarowania wodami opadowymi na terenie Miasta Olsztyna	Gmina Olsztyn	30 613 124,07	24 105 546,32
	Celem głównym przedsięwzięcia jest zwiększenie ilości retencjonowanej wody i adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska. Celem szczegółowym przedsięwzięcia jest uregulowanie systemu gospodarowania wodami opadowymi na terenie miasta Olsztyna poprzez budowę i przebudowę sieci i urządzeń kanalizacji deszczowej służących zabezpieczeniu miasta przed niekorzystnymi wpływami atmosferycznymi.			
16.	Poprawa efektywności gospodarki wodno-ściekowej na terenie aglomeracji	Ławskie Wodociągi Sp. z o.o.	16 570 645,98	7 152 776,45

	Itawa			
	Projekt polega na modernizacji oczyszczalni ścieków w zakresie przeróbki i zagospodarowania osadów ściekowych - budowa suszarni słonecznej i zakup wirówki dekantacyjnej - oraz modernizacji w celu poprawy efektywności energetycznej - zainstalowanie systemu automatycznego sterowania pracą oczyszczalni i dodatkowego agregatu kogeneracyjnego; budowie sieci kanalizacyjnej - 6,27 km i budowie sieci wodociągowej - 6,01 km. W wyniku realizacji projektu zwiększy się liczba osób korzystających z ulepszanego systemu oczyszczania ścieków o 148 osób i zwiększy się liczba osób korzystających z ulepszanego systemu zaopatrzenia w wodę o 118 osób.			
17.	Rozbudowa instalacji ATSO na Oczyszczalni Ścieków w Giżycku	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o. o. w Giżycku	10 135 437,22	5 253 122,94
	Projekt obejmuje rozbudowę instalacji ATSO (autotermiczna tlenowa stabilizacja osadu) do przetwarzania osadów ściekowych. W skład nowej instalacji wejdą: zbiornik wielofunkcyjny osadu, pompownia wielofunkcyjna osadu, węzeł cieplny, zbiorniki (ATSO) i instalacja dezodoryzacji.			
18.	Modernizacja gospodarki ściekowej w Aglomeracji Elbląg	Elbląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.	108 116 687,32	56 242 715,68
	Projekt obejmuje: 1. przebudowę i rozbudowę oczyszczalni ścieków przy ul. Mazurskiej w Elblągu, w tym: - przebudowę części mechanicznej, biologicznej i częściowo gospodarki osadowej, sieci i dróg, - budowę części gospodarki osadowej wraz z instalacją biogazu, kompostownią i częścią chemiczną oczyszczalni. - rozbiórkę 4 obiektów; 2. budowę 0,84 km nowych i przebudowę ok. 4,15 km istniejących sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przepompowniami ścieków w mieście Elbląg; 3. budowę inteligentnego systemu (modelu hydraulicznego) do zarządzania siecią kanalizacji deszczowej.			
19.	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej aglomeracji Ełk II	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.	40 814 407,35	21 153 808,68
	Główne elementy projektu to: - przebudowa magistrali wodociągowej o długości ok. 2,1 km; - przebudowa sieci kanalizacji sanitarnej o długości ok. 21,1 km; - budowa zlewni ścieków dowożonych; - przebudowa technologii Oczyszczalni Ścieków.			
20.	Przebudowa i rozbudowa ciągu technologicznego gospodarki osadowej w oczyszczalni ścieków w Gołdapi oraz rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w aglomeracji Gołdap	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.	10 290 925,92	5 333 711,59
	Projekt obejmuje: - przebudowę i rozbudowę oczyszczalni ścieków w Gołdapi o przepustowości 19000 RLM, 2964 m ³ /d w zakresie dotyczącym urządzeń gospodarki osadowej, - budowę sieci kanalizacji sanitarnej 1,22 km i podłączenie 148 RLM, - budowę sieci wodociągowej 1,24 km, - przebudowę zestawu hydroforowego SUW Gołdap.			
21.	Modernizacja sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Giżycko	Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o. Giżycko	1 242 899,95	858 914,59
	W ramach projektu przewidziana jest modernizacja 30 studni na sieci kanalizacji sanitarnej w Sulimach oraz remont 5 przepompowni w miejscowościach: Wilkasy, Wilkaski i Bogaczewo wraz z wymianą 6 pomp w trzech przepompowniach, orurowaniem i monitoringiem. W ramach projektu przewidziano również zakup przepływomierzy na planowanych do modernizacji przepompowniach ścieków oraz zakup maszyny ciśnieniowej do udrażniania kanalizacji. Łącznie sieć kanalizacji sanitarnej będzie wyremontowana na odcinku 1,1 km oraz zostanie do niej podłączonych 150 nowych RLM. Ścieki z planowanej do modernizacji kanalizacji sanitarnej odprowadzane będą do oczyszczalni ścieków w Bystrym.			
22.	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracji Olsztyn – etap I	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.	80 065 839,25	41 497 538,63
	Zakres projektu: - budowa kolektora sanitarnego „Centralny-Bis” w Olsztynie - 3,7 km, - renowacja kolektora sanitarnego w Olsztynie – 0,235 km, - budowa kanalizacji sanitarnej w Olsztynie – 0,091 km, - budowa punktu zrzutu ścieków na terenie oczyszczalni Łyna w Olsztynie, - budowa sieci wodociągowej w Olsztynie i Gminie Dywity - 10,5 km, - przebudowa sieci wodociągowej w Gminie Dywity - 1,9 km - rozbudowa i modernizacja SUW w Sząbruku w Gminie Gietrzwałd, - system monitoringu obiektów wodno-ściekowych na terenie Olsztyna - system informacji geograficznej (GIS) miasta Olsztyna, - zakup urządzeń do wykrywania sieci uzbrojenia terenu oraz lokalizacji wycieków			

23.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Lidzbarku Warmińskim na obszarach bez kanalizacji oraz infrastruktury technicznej	Gmina Miejska Lidzbark Warmiński	2 001 870,79	1 334 680,25
	Projekt obejmuje budowę 2,23 km kanalizacji sanitarnej, budowę 0,49 km sieci wodociągowej oraz podłączenie 118 nowych użytkowników do sieci kanalizacyjnej oraz 43 nowych użytkowników sieci wodociągowej.			
24.	Modernizacja i rozbudowa urządzeń systemu kanalizacyjnego i wodociągowego aglomeracji Mrągowo	Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Mrągowie	16 257 675,01	8 458 869,21
	Planowane wskaźniki produktu: - liczba przebudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych - 1 szt. - liczba oczyszczalni ścieków komunalnych wspartych w zakresie przeróbki osadów ściekowych - 1 szt. - długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej - 1,76 km - długość sieci wodociągowej - 0,83 km - długość sieci kanalizacji sanitarnej w woj. warm.-maz. - 1,76 km - długość sieci wodociągowej w woj. warm.-maz. - 0,83 km - liczba wdrożonych inteligentnych systemów zarządzania sieciami wod-kan. - 1 szt. - liczba wspartych stacji uzdatniania wody - 1 szt. Planowane wskaźniki rezultatu: - liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków (CI19) - 226 RLM - liczba nowych użytkowników sieci kan. którzy przyłączyli się do sieci w ramach realizowanego projektu - 226 RLM - ilość suchej masy komunalnych osadów ściekowych poddawanych procesom przetwarzania - 0,60 tys. MG/rok - liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego zaopatrzenia w wodę (CI18) - 30 RLM - ilość uzdatnianej wody po zakończeniu projektu - 1 260 400,00 m ³ /rok			
25.	Ochrona zbiorowisk grądowych na terenie obszaru ochrony siedlisk Ostoja Piska poprzez ograniczenie występowania czeremchy amerykańskiej	Nadleśnictwo Spychowo	1 770 126,79	1 504 607,77
	Głównym celem projektu jest ochrona siedlisk grodu subkontynentalnego oraz pozostałych zbiorowisk leśnych zlokalizowanych na zinwentaryzowanym obszarze Nadleśnictwa Spychowo. Sposobem na wykonanie postawionego celu jest ograniczenie występowania czeremchy amerykańskiej występującej na siedliskach wymienionych w Planie Realizacji Projektu. Ten obcy gatunek inwazyjny w drastyczny sposób wprowadza zmiany w dynamice ekosystemu. Cele cząstkowe to: wycięcie czeremchy amerykańskiej na powierzchniach zinwentaryzowanych; opryskiwanie odbijających osobników herbicydem na bazie substancji aktywnej glifosat; posadzenie gatunków fitomelioracyjnych (grab, lipa) w celu zajęcia niszy ekologicznej po czeremshe.			
26.	Symbiosis - ochrona ex-situ gatunków zagrożonych i edukacja ekologiczna w działalności polskich ośrodków rehabilitacji zwierząt - wzmocnienie potencjału sieci ośrodków na Warmii i Mazurach	Fundacja Albatros	2 884 700,50	2 423 826,00
	Cele projektu: - ochrona ex-situ gatunków chronionych poprzez leczenie w ośrodkach rehabilitacji zwierząt - wzrost liczby zwierząt zwracanych naturze spośród pacjentów ośrodków w regionie Warmii i Mazur - wsparcie merytoryczne kadry ośrodków rehabilitacji zwierząt w Polsce - integracja i wymiana doświadczeń, rozwój współpracy z ośrodkami z Europy i świata - wzrost świadomości społecznej w dziedzinie ochrony bioróżnorodności.			
27.	Poprawa jakości środowiska miejskiego poprzez zwiększenie powierzchni terenów zieleni w mieście Elk	Gmina Miasto Elk	3 552 060,86	2 039 263,08
	Zakres rzeczowy 4 inwestycji realizowanych w ramach niniejszego projektu: opracowanie dokumentacji projektowej, założenie zieleni wraz z niezbędnymi robotami ziemnymi, wykonanie nawierzchni ścieżek i chodników wraz z niezbędnymi robotami ziemnymi, okablowanie oświetlenia zew oraz monitoringu wizyjnego.			
28.	Zagospodarowanie terenów zieleni z uwzględnieniem aspektów przyrodniczych i klimatycznych w mieście Ostróda	Gmina Miejska Ostróda	1 794 845,35	1 458 608,61
	Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz tworzenie wysokiej jakości przestrzeni życiowej poprzez zagospodarowanie terenów zieleni miejskiej na obszarze Ostródy. W ujęciu szczegółowym zakres projektu obejmuje tereny nadbrzeża jeziora Drwęckiego obejmujące ciągi pieszkie i obszar publicznej zieleni miejskiej, składających się na system strukturalny istotny dla walorów przestrzennych miasta Ostródy. Planowane działania przyczynią się do budowania miejskich systemów regeneracji i wymiany powietrza, powstrzymania fragmentacji przestrzeni miast oraz będą pozytywnie wpływać na jakość życia			

	mieszkańców poprzez zwiększanie udziału w tkance miasta powierzchni pełniących funkcje zdrowotne i rekreacyjne.			
29.	Budowa drogi ekspresowej S7, odc. Miłomłyn - Olsztynek	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	2 199 770 556,62	1 175 674 662,45
	Projekt ma na celu budowę drogi ekspresowej S7 na odcinku Miłomłyn – Olsztynek. Długość budowanego odcinka drogi ekspresowej S7 wynosi 38,88 km. Na całym odcinku przewidziano przekrój dwujezdniowy z dwoma pasami ruchu, pasem dzielącym (w tym rezerwa pod trzeci pas ruchu) i obustronnymi pasami awaryjnymi. Administracyjnie inwestycja jest położona w północnej części Polski w całości na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego. Analizowany odcinek drogi ekspresowej S7 przechodzi przez obszar powiatu ostródzkiego (Miasto i Gmina Miłomłyn, Miasto Ostróda, Gmina Ostróda, Gmina Grunwald) i powiatu olsztyńskiego (Miasto i Gmina Olsztynek).			
30.	Budowa drogi ekspresowej S7 Gdańsk - Elbląg, odc. Koszwały - Elbląg	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	3 747 900 317,82	2 000 661 323,79
	Zasadniczą częścią przedsięwzięcia jest budowa drogi ekspresowej S7 na odcinku Koszwały - Elbląg o łącznej długości 39,63 km, która w całości zlokalizowana jest w sieci bazowej TEN-T. Przedmiotowa inwestycja składa się z dwóch zadań projektowych: • Zadanie 1: Koszwały – Nowy Dwór Gdański, • Zadanie 2: Nowy Dwór Gdański - Kazimierzowo. Początek przedmiotowej inwestycji zlokalizowany jest na końcu Obwodnicy Południowej miasta Gdańska w km 17+482,61. Przebieg trasy zaprojektowano częściowo po nowym śladzie (szczegóły przedstawiono w RSW, rozdział 1.3.1.), koniec przedmiotowej inwestycji zlokalizowano w km 57+116,45, za węzłem Elbląg Zachód (obecnie: Kazimierzowo).			
31.	Budowa drogi ekspresowej S7 Olsztynek – Płońsk, odc. Nidzica - Napierki	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	620 273 220,00	296 077 412,69
	Projekt ma na celu budowę drogi ekspresowej S7 na odcinku Nidzica – Napierki. Początek zakresu budowy drogi ekspresowej S7 zlokalizowany jest w km 25+730 (nowoprojektowany) i związany jest z końcem zakresu budowy poprzedniego odcinka S7 Olsztynek – Nidzica. Projektowana droga przebiega w nowym korytarzu w największym oddaleniu od miasta Nidzicy o ok. 1,4 km od istniejącego przebiegu w kierunku zachodnim. Trasa posiada ograniczoną dostępność, która będzie realizowana przez 4 węzły. Koniec budowy drogi ekspresowej S7 zlokalizowany jest na obszarze woj. mazowieckiego w km 47+793,18, gdzie z wykorzystaniem odcinka łącznikowego w ciągu DK o długości 0,28 km odbywa się włączenie do dotychczasowego przebiegu DK7.			
32.	Budowa obwodnicy Ostródy	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	496 785 191,88	284 784 626,05
	Projekt ma na celu budowę obwodnicy Ostródy o długości 10,84 km oraz odcinka przejściowego drogi krajowej nr 16 (po wschodniej stronie węzła „Ostróda Południe”), o długości 0,43 km, stanowiący włączenie obwodnicy Ostródy w istniejącą DK16. Łącznie wybudowanych zostanie 11,27 km nowych dróg.			
33.	Budowa obwodnicy Olsztyna w ciągu dk nr 16	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	473 491 299,91	367 706 575,29
	Niniejszy projekt obejmuje budowę obwodnicy miejscowości Olsztyn w ciągu dk nr 16 i S51 o długości 10,000 km, gdzie droga klasy GP biegnie od km 0+000 do km 8+240, a droga S od km 8+240 do km 10+000 i w całości zlokalizowana jest w sieci kompleksowej TEN-T. Przedmiotowa obwodnica zaprojektowana jako obejście miasta i gminy Olsztyn biegnie nowym śladem z kierunku zachodniego na południe na parametrach techniczno-użytkowych „GP” i „S”.			
34.	Budowa drogi ekspresowej S51 Olsztyn - Olsztynek	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	1 568 930 487,38	867 306 201,54
35.	Rozbudowa Stacji Olsztyn Mątki	Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A.	66 964 922,01	12 402 868,81
	Stacja elektroenergetyczna 400/220/110 kV Olsztyn Mątki zlokalizowana jest na terenie Gminy Jonkowo położonej w centralnej części województwa warmińsko-mazurskiego. W ramach Projektu przewiduje się zakup, dostawę i montaż autotransformatora oraz dławika.			

4.4. Dofinansowanie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 realizowanych jest łącznie 15 działań, z których trzy zostały powierzone samorządom województw, jako instytucjom wdrażającym. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego realizował jedynie dwa działania objęte PROW 2014-2020:

- Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, w tym: gospodarka wodno-ściekowa, budowa i modernizacja dróg lokalnych, ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego, inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne, kształtowanie przestrzeni publicznej oraz inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele lokalnych produktów;
- Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER, w tym: wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, wdrażanie projektów współpracy oraz funkcjonowanie lokalnej grupy działania.

Do działań odpowiadających celom *Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020* zaliczyć można gospodarkę wodno-ściekową oraz budowę i modernizację dróg lokalnych, która realizowana była także w ramach inicjatywy LEADER.

W latach 2017-2018 nowe umowy na realizację działań w ramach PROW 2014-2020 w województwie warmińsko-mazurskim zawierano w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, typ operacji: Gospodarka wodno-ściekowa” oraz „LEADER, zakres operacji: Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych”.

Tabela 16. Umowy na realizację działań w ramach PROW 2014-2020 w województwie warmińsko-mazurskim zawarte w latach 2017-2018 (źródło: dane pozyskane z Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego)

Lp.	Data zawarcia umowy	Nazwa wnioskodawcy	Tytuł operacji	Kwota przyznanej pomocy
Działanie: Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, typ operacji: Gospodarka wodno-ściekowa				
1	2017-06-12	Gmina Biskupiec	Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią kontenerową oraz przebudową sieci wodociągowej w miejscowości Parleza Wielka i Lipowo w obrębie 28 w gminie Biskupiec	1 903 221,00 zł
2	2017-06-12	Gmina Węgorzewo	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Węgorzewo	1 997 977,00 zł
3	2017-06-12	Gmina Kolno	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Kolno poprzez przebudowę	1 162 387,00 zł

			oczyszczalni ścieków w Bęsi i budowę sieci wodociągowej dla zabudowy kolonijnej - obręby Kolno i Kabiny	
4	2017-06-12	Zakład Usług Komunalnych w Mszanowie Sp. z o.o.	Kompleksowa modernizacja zaopatrzenia w wodę Gminy Nowe Miasto Lubawskie ze stacją uzdatniania wody w Mszanowie wraz z niezbędną infrastrukturą - Etap I	1 967 973,00 zł
5	2017-06-12	Zakład Komunalny Gminy Lubawa Sp. z o.o. z siedzibą w Łążyńcu	Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z budową stacji uzupełniająco - stabilizującej ciśnienie w sieci wodociągowej w miejscowości Rożental	1 988 178,00 zł
6	2017-06-12	Zakład Gospodarki Komunalnej w Kurzętniku Sp. z o.o. z siedzibą w Kurzętniku	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Brzozie Lubawskie i Nielbark oraz rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowości Nielbark	1 272 516,00 zł
7	2017-06-12	Gmina Lidzbark Warmiński	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej w gminie Lidzbark Warmiński	1 533 333,00 zł
8	2017-06-12	Zakład Usług Komunalnych Spółka Gminy w Orzyszu Sp. z o.o. z siedzibą w Orzyszu	Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wraz z przyłączami oraz oczyszczalni ścieków, ujęcia wody i stacji uzdatniania wody wraz z hydrofornią w m. Dąbrówka gmina Orzysz	1 919 785,00 zł
9	2017-06-12	Gmina Grunwald	Budowa kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Grunwald	869 639,00 zł
10	2017-06-12	Gmina Pasłęk	Budowa kanalizacji sanitarnej Rogajny - Gryżyna w Gminie Pasłęk	1 515 559,00 zł
11	2017-06-12	Gmina Ostróda	Porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Ostróda poprzez modernizację kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w m. Ostrowin oraz budowę stacji uzdatniania wody w m. Szyldak	1 812 274,00 zł
12	2017-06-12	Gmina Szczytno	Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej oraz rozbudowa sieci wodociągowej na terenie gminy Szczytno	1 607 753,00 zł
13	2017-06-12	Zakład Gospodarki Komunalnej w Kurzętniku Sp. z o.o. z siedzibą w Kurzętniku	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Lipowiec	423 183,00 zł
14	2017-06-12	Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. z siedzibą w Nidzicy	Budowa kanalizacji sanitarnej, grawitacyjnej i tłocznej w miejscowości Bartoszek	868 584,00 zł
15	2017-06-12	Gmina Kalinowo	Przebudowa stacji uzdatniania wody w Kalinowie wraz z sieciami wodno-kanalizacyjnymi	1 959 493,00 zł
16	2017-06-12	Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. z siedzibą w Białej Piskiej	Budowa kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w miejscowości Kaliszki	874 396,00 zł
17	2017-06-12	Gmina Stawiguda	Rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Stawiguda poprzez budowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Gągławki	148 988,00 zł

18	2017-06-12	Gmina Stawiguda	Rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Stawiguda poprzez budowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Kręsk	57 298,00 zł
19	2017-06-12	Gmina Piecki	Budowa zbiorowego zaopatrzenia w wodę miejscowości Babięta oraz budowa kanalizacji sanitarnej Machary (PGR) - Czaszkowo	844 083,00 zł
20	2017-06-12	Gmina Prostki	Przebudowa i rozbudowa sieci wodociągowej, stacji uzdatniania wody oraz budowa oczyszczalni ścieków na terenie gminy Prostki	1 702 045,00 zł
21	2017-06-12	Gmina Prostki	Rozbudowa i przebudowa oczyszczalni ścieków oraz kanalizacji sanitarnej w Wiśniowie Elckim	272 334,00 zł
22	2017-06-12	Gmina Małdyty	Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach: Linki, Kreki, oczyszczalni ścieków w miejscowości Kreki oraz sieci wodociągowej w miejscowościach: Sambród-Zduny, Koszajny	1 067 962,00 zł
23	2017-07-06	Gmina Morąg	Budowa kanalizacji sanitarnej w Łącznie w Gminie Morąg	1 749 546,00 zł
24	2017-10-26	Gmina Działdowo	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przepompownią i oczyszczalnią ścieków w miejscowości Burkat, Gmina Działdowo	1 926 697,00 zł
25	2018-04-23	Gmina Płońnica	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej z przyłączami w miejscowości Wielki Łęck, gmina Płońnica	1 410 440,00 zł
RAZEM				32 855 644,00 zł
Działanie: LEADER, zakres operacji: Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych				
1	2017-04-28	Gmina Zalewo	Przebudowa nawierzchni drogi gminnej nr 145009N Huta Wielka-Duba w obrębie istniejącego pasa drogowego	139 724,00 zł
2	2017-05-04	Gmina Łukta	Przebudowa odcinka drogi gminnej nr 152046N wraz ze skrzyżowaniami w miejscowości Ramoty, Gmina Łukta	184 846,00 zł
3	2017-05-04	Gmina Lelkowo	Przebudowa drogi gminnej nr 114024N do msc. Jarzeń Gmina Lelkowo	128 355,00 zł
4	2017-06-06	Gmina Węgorzewo	Przebudowa ul. Letniskowej w Ogonkach	126 941,00 zł
5	2017-06-06	Gmina Płoskinia	Modernizacja infrastruktury drogowej na terenie Gminy Płoskinia	136 315,00 zł
6	2017-06-22	Gmina Orzysz	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Drozdowo	95 444,00 zł
7	2017-07-18	Gmina Pieniężno	Przebudowa ulic gminnych 113508N oraz 113510N w Pieniężnie	154 533,00 zł
8	2017-07-18	Gmina Młynary	Przebudowa drogi gminnej nr 107006N w m. Włóczyska od km 0+007 do km 0+202	121 578,00 zł
9	2017-07-20	Gmina Elbląg	Przebudowa publicznej drogi gminnej nr 101014N w miejscowości Weklice	126 516,49 zł
10	2017-07-20	Powiat Mrągowski	Przebudowa drogi powiatowej nr 1749N Muntowo-Kosewo - Etap I	156 505,00 zł
11	2017-07-20	Gmina Piecki	Przebudowa drogi gminnej na działce nr 1170 w Pieckach	98 353,00 zł
12	2017-07-20	Powiat Piski	Przebudowa drogi powiatowej nr	158 578,00 zł

			1648N DK Nr 58 (Ruciane - Nida) - Wiartel - DK Nr 63 (Jeże) od km 15+632 do km 15+822 w m. Uściany Stare	
13	2017-11-13	Gmina Iława	Przebudowa drogi gminnej w Stanowie - etap II	95 322,00 zł
14	2017-11-13	Gmina Kisielice	Przebudowa ulicy Cmentarnej w Kisielicach- ETAP I	93 016,00 zł
15	2017-11-13	Gmina Pasłęk	Przebudowa drogi gminnej nr 108072N w miejscowości Rieczna	118 730,00 zł
16	2017-11-15	Gmina Miłomłyn	Przebudowa drogi dojazdowej do Ośrodka zdrowia - ul. Cicha w Miłomłynie	95 432,00 zł
17	2017-11-30	Gmina Zalewo	Przebudowa drogi gminnej nr G000052 Dobrzyki - Koziny	95 337,00 zł
18	2018-06-18	Gmina Wilczęta	Przebudowa drogi gminnej zlokalizowanej na działce nr 128 o. Bardyny	129 702,58 zł
19	2019-02-21	Gmina Piecki	Przebudowa drogi położonej w miejscowości Krutyń	44 655,00 zł
RAZEM				2 299 883,07 zł

Ponadto realizowane były liczne inwestycje w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, typ operacji: Budowa lub modernizacja dróg lokalnych” – jeszcze w 2016 r. podpisano w sumie 179 umów na realizację tego działania na łączną kwotę blisko 100 milionów złotych.

5. Wnioski z realizacji w latach 2017-2018 Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020

Niniejszy raport przedstawia analizę stanu oraz zmian zachodzących w środowisku województwa warmińsko-mazurskiego, a także określa stopień realizacji zadań wyznaczonych w *Programie Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020*.

Podstawą opracowania *Raportu*, weryfikującego wykonanie zadań z realizacji *Programu* w latach 2017-2018, były ankiety sporządzone i rozesłane do podmiotów wykonujących przedmiotowe zadania. Ponieważ nie wszystkie podmioty wypełniły ankiety, a te które zostały wypełnione często nie zawierały kompletnych danych, konieczne było sięgnięcie również do innych źródeł informacji.

Analiza przedstawionych w *Raporcie* danych pozwala stwierdzić, że założone w *Programie Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020* działania były w latach 2017-2018 realizowane przez jednostki w nim wskazane. W każdym z zaplanowanych kierunków działań podjęto inwestycje i akcje zmierzające do poprawy stanu środowiska, co w wielu przypadkach miało odbicie we wskaźnikach oceny realizacji *Programu*.

W ramach **obszaru interwencji 1: „Ochrona klimatu i jakości powietrza”** prowadzone działania koncentrowały się wokół ograniczania emisji zanieczyszczeń do atmosfery, m.in. przez wymianę starych kotłów małej mocy oraz pieców na jeden z systemów proekologicznych. Część gmin prowadziła programy dotacji celowych na realizację tego celu. Innymi działaniami były m.in. likwidacja lokalnych kotłowni o dużej emisji i rozbudowa sieci ciepłowniczej, modernizacja miejskiego transportu zbiorowego w kierunku transportu przyjaznego dla środowiska, rozwój transportu niskoemisyjnego oraz rozbudowa energooszczędnych systemów oświetlenia dróg publicznych. Dopelnieniem tych działań była realizacja termomodernizacji budynków, zmniejszająca zapotrzebowanie na energię cieplną.

Powszechnym było także prowadzenie kampanii edukacyjnych dotyczące m.in. podnoszenia świadomości ekologicznej w zakresie potrzeb oszczędnego i efektywnego wykorzystania energii, w tym spalania paliw odpowiedniej jakości oraz propagujące wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

W ramach **obszaru interwencji 2: „Zagrożenia hałasem”** na terenie województwa warmińsko-mazurskiego na koniec 2018 r. w realizacji były cztery programy ochrony przed hałasem. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie prowadził pomiary hałasu drogowego, natomiast Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad oraz Zarząd Dróg Wojewódzkich opracowywały mapy akustyczne dla nadzorowanych przez nie dróg. Mapy akustyczne w 2017 r. zostały także sporządzone dla miasta Elbląga i Olsztyna.

Wśród stosowanych praktyk zmniejszania uciążliwości hałasu były m.in. lokalizacja w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowych, produkcji, usług, itp. w bezpośrednim sąsiedztwie dróg publicznych, odsuwanie zabudowy mieszkaniowej od głównych ciągów komunikacyjnych, stosowanie zapisów dotyczących projektowania i budowy obiektów w sposób zapewniający ochronę przed hałasem i drganiami oraz stosowanie klasyfikacji terenów ze względu na dopuszczalny poziom hałasu w środowisku.

W większości powiatów obowiązują uchwały w sprawie zakazu używania jednostek pływających o napędzie spalinowym na akwenach wodnych.

W ramach **obszaru interwencji 3: „Pola elektromagnetyczne”** realizowany był przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie monitoring pól elektromagnetycznych, polegający na prowadzeniu pomiarów promieniowania elektromagnetycznego w 45 punktach pomiarowo-kontrolnych zgodnie z zapisami Programu Państwowego Monitoringu Środowiska. Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego obserwowano systematyczny wzrost liczby źródeł promieniowania elektromagnetycznego, jednak w żadnym z punktów pomiarowych nie stwierdzono przekroczeń poziomów dopuszczalnych.

W ramach **obszaru interwencji 4: „Gospodarowanie wodami”** prowadzono działania mające na celu poprawę stanu ekologicznego wód powierzchniowych. Działania te koncentrowały się na ograniczaniu dopływu do wód zanieczyszczeń zawartych w ściekach komunalnych i przemysłowych przez rozbudowę sieci kanalizacyjnej, budowę i modernizację oczyszczalni ścieków oraz wprowadzanie dotacji do inwestycji w przydomowe oczyszczalnie ścieków. Na ograniczanie dopływu do wód zanieczyszczeń ze źródeł rozproszonych i obszarowych wpływ miały także prowadzone działania edukacyjne, głównie przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie oraz samorządy gminne. Mimo czynionych starań, wyniki monitoringu jakości wód powierzchniowych nie wskazują na poprawę stanu środowiska w tym zakresie.

PGW Wody Polskie realizowały działania na rzecz zachowania wielkości i dynamiki przepływu wód (m.in. usuwanie zatorów z koryta, wykaszanie roślinności z dna i ze skarp, likwidacja przewężeń koryta, zabezpieczanie brzegów przed erozją czy likwidacja tam bobrowych), utrzymania i poprawy stanu wałów przeciwpowodziowych, a także zachowania dobrego stanu obiektów małej retencji. W zwiększanie retencji zaangażowane były także Lasy Państwowe oraz niektóre samorządy.

Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego*, w którym między innymi wyznaczono kierunki, zasady i działania niezbędne do realizacji zadania polegającego na uwzględnianiu ograniczeń związanych z zaopatrzeniem w wodę w procesie planowania przestrzennego.

W ramach **obszaru interwencji 5: „Gospodarka wodno-ściekowa”** kontynuowano rozbudowę i modernizację sieci wodociągowej oraz stacji uzdatniania wody, a także skanalizowania województwa i rozwój oczyszczalni ścieków. Wśród stosowanych przez operatorów stacji uzdatniania wody metod doskonalenia technologii produkcji wody przeznaczonej do spożycia były: zakup nowoczesnych pomp głębinowych, wymiana złóż filtracyjnych i wprowadzenie dwustopniowego procesu filtracji, montaż sterylizatorów UV, modernizacja systemu napowietrzania i sterowania.

Inną czynnością prowadzoną w ramach gospodarki wodno-ściekowej poza wymienionymi wyżej był monitoring jakości wody. Na koniec 2018 r. na terenie województwa woda do spożycia dla około 1,4 mln odbiorców dostarczana była 659 wodociągami, które były pod stałym nadzorem Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Według danych na koniec 2017 r. w 9 wodociągach obowiązywał brak przydatności, a w 7 wodociągach warunkowe dopuszczenie, natomiast na koniec 2018 r. (po wprowadzeniu nowych, bardziej elastycznych przepisów) warunkowe dopuszczenie wody obowiązywało w 12 wodociągach.

W celu ograniczania zużycia wody realizowano m.in. modernizację i przebudowy nieszczelnych odcinków starych rur i przyłączy i wymianę ich na nowe z tworzyw sztucznych.

W ramach **obszaru interwencji 6: „Zasoby geologiczne”** kontynuowano rozpoznanie zasobów kopalin – Geolog Wojewódzki wydał 71 decyzji zatwierdzających zasoby złóż kopalin na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Władze Województwa czynnie wspierały rozwój przedsięwzięć związanych z wykorzystaniem wód termalnych i leczniczych, np. poprzez ujęcie w Regionalnym

Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 poddziałania 6.2.1 Infrastruktura uzdrowiskowa, w ramach którego można było ubiegać się o dofinansowanie działań dotyczących m.in. budowy, rozbudowy, modernizacji i wyposażenia publicznie dostępnej infrastruktury uzdrowiskowej.

Podczas prowadzenia działalności związanej z eksploatacją kopalin przedsiębiorcy zobowiązani są do przestrzegania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, w której szczegółowo uwzględnione są wymagania dotyczące ochrony środowiska.

W ramach **obszaru interwencji 7: „Gleby”** w celu zapewnienia właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi prowadzone były badania monitoringowe przez m.in.: Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Olsztynie (w zakresie analizy gleb, roślin, płodów rolnych i leśnych) oraz Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, który w ramach podsystemu Państwowego Monitoringu Środowiska zatytułowanego „Monitoring chemizmu gleb ornych Polski” prowadzi obserwację zmian szerokiego zakresu cech gleb użytkowanych rolniczo, szczególnie właściwości chemicznych, zachodzących w określonych przedziałach czasu pod wpływem rolniczej i pozarolniczej działalności człowieka.

Promocja właściwego gospodarowania na obszarach rolnych oraz wsparcie technologiczne gospodarstw i doradztwo technologiczne, jak również promocja rolnictwa ekologicznego i integrowanego były wdrażane przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie wydała m.in. 8 decyzji ustalających plan remediacji historycznego zanieczyszczenia powierzchni ziemi, w których określono między innymi: teren wymagający przeprowadzenia remediacji, sposób jej przeprowadzenia, nazwy substancji powodujących ryzyko oraz ich zawartość w glebie i w ziemi, do jakiej doprowadzi remediacja.

Mimo tych działań powierzchnia terenów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w analizowanym okresie wzrosła.

Działania zrealizowane w latach 2017-2018 w ramach **obszaru interwencji 8: „Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów”** będą opisane w sprawozdaniu z realizacji *Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2017-2022 w latach 2017-2019*.

W ramach **obszaru interwencji 9: „Zasoby przyrodnicze”** prowadzono liczne działania mające na celu ochronę obszarów i obiektów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął

uchwałę w sprawie *Parku Krajobrazowego Wzgórz Dylewskich*, a także 14 uchwał dotyczących obszarów chronionego krajobrazu. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie dokonała uzgodnienia 51 uchwał jednostek samorządu terytorialnego w 2017 r. oraz 17 uchwał w 2018 r.

Mimo sprawowania przez organy urzędów gmin lub odpowiednie nadleśnictwo opieki nad pomnikami przyrody, ich liczba w analizowanym okresie spadła. Dla obszarów Natura 2000 RDOŚ w Olsztynie opracowywał plany zadań ochronnych w ramach projektu realizowanego ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – do końca 2018 r. zatwierdzono 38 planów. Wiele uwagi poświęcono także działaniom mającym na celu ochronę cennych przyrodniczo siedlisk zlokalizowanych na terenach rezerwatów przyrody oraz parków krajobrazowych.

W opracowanym przez Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie i przyjętym uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego nr XXXIX/832/18 z dnia 28.08.2018 r. *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego* wyznaczono regionalną sieć korytarzy ekologicznych oraz kierunki, zasady i działania niezbędne do realizacji zadania. Zapisy te mogą być traktowane jako podstawa do wyznaczania korytarzy ekologicznych na poziomie lokalnym.

Utrzymanie, powiększanie i ochrona zasobów leśnych oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych to kierunek interwencji realizowany głównie przez jednostki Lasów Państwowych. W latach 2017-2018 uchwalono nowe plany urządzenia lasów w dwunastu nadleśnictwach znajdujących się na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Ochrona przyrody była także szczególnie popularnym tematem edukacji ekologicznej, która była prowadzona w szerokim zakresie przez parki krajobrazowe województwa warmińsko-mazurskiego, Lasy Państwowe, centra edukacji ekologicznej, samorządy oraz organizacje pozarządowe. Ich działalność stanowiła bogatą ofertę konkursów, imprez oraz interesujących szkoleń o charakterze ekologicznym dla różnych grup odbiorców.

W ramach **obszaru interwencji 10: „Zagrożenia poważnymi awariami”** prowadzony był przez Komendę Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie rejestr zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii oraz potencjalnych sprawców awarii, a także przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii. WIOŚ w Olsztynie przeprowadzał także kontrole podmiotów, których działalność może stanowić

przyczynę powstania poważnej awarii. Na koniec 2018 r. rejestr zakładów potencjalnych sprawców poważnych awarii na terenie województwa warmińsko-mazurskiego obejmował 10 zakładów, w tym 3 zakłady o dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych oraz 7 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych.

6. Spis tabel

Tabela 1. Długość czynnej sieci gazowej w województwie warmińsko-mazurskim oraz liczba czynnych przyłączy i ludności korzystającej z sieci gazowej (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS).....	16
Tabela 2. Wybrane wskaźniki jakości wód w województwie warmińsko-mazurskim (źródła: GUS, WIOŚ)	33
Tabela 3. Zużycie wody na potrzeby przemysłu w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: GUS)	38
Tabela 4. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)	38
Tabela 5. Efekty rzeczowe inwestycji ochrony środowiska i gospodarki wodnej oddane w roku sprawozdawczym w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS).....	44
Tabela 6. Nieoczyszczone ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi razem (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS).....	48
Tabela 7. Efekty rzeczowe inwestycji w sieć kanalizacyjną w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)	49
Tabela 8. Efekty rzeczowe inwestycji w oczyszczalnie ścieków w województwie warmińsko-mazurskim (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)	50
Tabela 9. Ludność województwa warmińsko-mazurskiego korzystająca z oczyszczalni ścieków (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)	51
Tabela 10. Efekty rzeczowe – realizacja podpisanych przez WFOŚiGW w Olsztynie umów w dziedzinie "poważne awarie" (źródło: WFOŚiGW w Olsztynie).....	95
Tabela 11. Dofinansowanie przedsięwzięć z funduszy własnych WFOŚiGW w Olsztynie (źródło: Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie)	97
Tabela 12. Struktura dofinansowania przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska przez WFOŚiGW w Olsztynie w latach 2017-2018 - wg form i dziedzin dofinansowania (źródło: Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie)	98
Tabela 13. Postęp finansowy wdrażania osi priorytetowej 4. Efektywność energetyczna w latach 2017-2018 (źródło: Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 – za rok 2016, za rok 2017, za rok 2018)	99
Tabela 14. Postęp finansowy wdrażania osi priorytetowej 5. Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów w latach 2017-2018 (źródło: Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 – za rok 2016, za rok 2017, za rok 2018)	100
Tabela 15. Przykłady projektów realizowanych w latach 2017-2018 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego dofinansowanych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020.....	102
Tabela 16. Umowy na realizację działań w ramach PROW 2014-2020 w województwie warmińsko-mazurskim zawarte w latach 2017-2018 (źródło: dane pozyskane z Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego).....	108